

Aquesta mateixa web està en format htm en <http://www.catimenu.com/parlarcatinenc.htm>

Per Joaquim Carbó Miralles, cronista oficial de la Vila de Cati

EL PARLAR CATINENC

1.- INTRODUCCIÓ

1.1.- JUSTIFICACIÓ:

Sóc catinenc des de fa cinquanta-cinc anys. Ara fa uns catorze anys vaig crear una pàgina web per potenciar la cultura catinenca (<http://www.catimenu.com>). Aquesta rep al voltant de quatre-cents visitants diaris molts d'ells catinencs residents fora del poble.

Els pobles rurals, com sabem, estan en clara decadència. A més del despoblament, molts aspectes de la seua cultura (costums, toponímia, lèxic, parla) poden perdre's en menys d'una generació si els que estem ací no fem alguna cosa per deturar-ho.

1.2.- OBJECTIU

Aquest estudi pretén destacar les paraules típiques catinenques. La meua primera intenció era de fer un diccionari o vocabulari catinenc, que inclogués els mots de la llengua general emprats en aquesta zona. Evidentment he hagut de marcar-me uns límits per adaptar la primera intenció a les meues possibilitats reals. Sóc conscient que la gran majoria d'aquestes paraules no són exclusives de Catí sinó que són compartides per altres pobles, principalment de la comarca del Maestrat- Ports

L'estudi abraça els mots generals, no els específics, de camps concrets (segons constata Guiraud, els 1.000 mots més freqüents formen el 85 % dels mots que componen qualsevol text).

1.3.- DESTINATARIS

- Àmbit local (publicació en internet)
- Àmbit general (publicació en paper)
- Àmbit escolar

1.4.- PLANTEJAMENT

En la caracterització de la parla de Catí, n'he fet la selecció de mots sobre la base d'aquests criteris o factors:

- a) mots amb vigència restringida a Catí i/o al seu entorn (n'hi ha molt poques paraules): *prigó, peret...*
- b) criteri de propietat lèxica pel qual s'inclouen mots que sent netament valencians tenen en parlar catinenc un ús literari o significats restringits a aquest àmbit: *serp, argelaga, avellaner (Avellà), delme, llotja, Campanarets, Nevera, Espígol...*

c) mots que a Catí i al seu entorn es pronuncien d'una manera característica: *berecoc, cirer, cagarnera,, borxaca, cossinyogues, pitxerrull...*

d) mots culturals de significat especial en la història, costums i cultura catinenca. Mots que, tot i ser generals, mantinguen accepcions específiques i tradicionals catinenques (costums catinencs, vocabulari de la sega, matança, dels peraires, pedra en sec, masos, etc...):

He procurat desestimar elements de parla catinenca que són generals al dialecte valencià (la gran majoria) i eliminar castellanismes i barbarismes innecessaris o varietats de pronunciació massa individuals sempre que el seu **ingredient rural i/o tradicional** no justifique la vigència de tals mots. En tot cas aquests darrers van marcats amb un asterisc.

Algunes paraules no obstant tenen al nostre poble una pronunciació particular o un significat peculiar que les fa incloure en esta llista.

El parlar catinenc inclou moltes entrades que no són més que formes particulars fonètiques de pronunciar mots generals de l'idioma ("*nya*", "*núgol*", *costipats*). D'altres són arcaïsmes (*lleit*), per exemple. Per a clarificar més el tema inclouré de la majoria de mots la seua pronunciació consultant la inclusió o no en el DCVB d'Alcover i Moll (segles DCVB), en el Vocabulari del Maestrat de Mossèn Joaquim Garcia Girona (segles D. Maest) o en el Vocabulari de Benassal (segles V. Ben) de Carles Salvador.

Tenint en compte estos criteris he elaborat una llista alfabètica de mots (1.300 paraules) que s'usen en catinenc amb la seua transcripció fonètica, significat i en alguns determinats la seua il·lustració gràfica (300 imatges).

1.5.- FONTS ESCRITES I ORALS

Diccionari català- valencià- balear (M. Alcover i Moll). **DCVB.**

Diccionari del Maestrat (Mossèn Joaquim Garcia Girona). **D. Maest.**

De Lexicografia Valenciana (Estudi del Vocabulari del Maestrat de Joaquim García Girona, de Lluís Gimeno Betí)

Vocabulari de Festes i Costums Catinenques (Mossèn Joan Puig) **V. Puig**

La cuina tradicional catinenca (De l'Associació de Dones de Catí) **V. Cuina**

Vocabulari de Benassal (Carles Salvador). **D. Ben**

Notes lexicogràfiques sobre el Petit vocabulario de Benassal de Carles Salvador de Àngela Buj Aldara. **PVB**

Diccionari ortogràfic i de Pronunciació del Valencià (Pepe Gimeno) **DOPV**

Vocabulari de la batuda en Catí (Paco Segarra) **V. Bat**

El parlar de les Valls del Vinalopó i del Carxe (Vicent Beltrán i Calvo).

El lèxic tortosí: Història i present (M. Àngels Massip i Bonet).

Lo diccionari lleidatà-català (Robert Masip).

El parlar d'Herbers (Sacaries Gargallo).

Fonts orals: entrevistes a parlants dels pobles de la comarca.

1.6.- ENQUESTA D'ESTUDI COMPARATIU

Després d'haver recollit un corpus de lèxic emprat a la zona catinenca seleccionaré algunes paraules característiques amb la finalitat de fer un estudi comparatiu entre els pobles de la comarca de l'Alt Maestrat.

Per a la qual cosa confeccionaré una llista d'un centenar de mots i efectuaré una entrevista personal amb deu parlants (un per cadascun dels deu pobles que conformen la nostra comarca).

Albocàsser, Ares, Benassal, Catí, Culla
La Serratella, Tírig, Torre d'En Besora
Vilafranca, Vilar de Canes

HISTÒRIA DE CATÍ

Els orígens del poble de Catí es remunten a la dominació musulmana sempre dependent del Castell de Morella. Abans de ser conquerit pels cristians, el Castell de Morella era un dels que posseïa el musulmà Zeit-Abuceit i del que depenien territoris de nombrosos termes que en el futur originarien els pobles de Morella: Bel, Ballestar, Botjar, Catí, Cincorres, Castellfort, Coratxar, Castell de Cabres, Xiva, Fredes, Herbers, Forcall, La

Pobla de Benifassà, La Mata, Olocau del Rei, Ortells, Palanques, Portell, La Todolella, Vallibona, Villores i Zorita. Posteriorment en 1303 també s'inclouria al castell de Morella el terme de Vilafranca.

Carta Pobra

Cal ressaltar que històricament tant Morella com aquests territoris mai no han format part del Maestrat, com modernament s'ha pretès en ocasions atribuir. El Castell de Morella i els seus territoris quan en 1317 es va crear l'Ordre de Montesa van continuar sent de pertinença reial i mai no van formar part del Maestrat del que la capital va ser primer Cervera i després Sant Mateu.

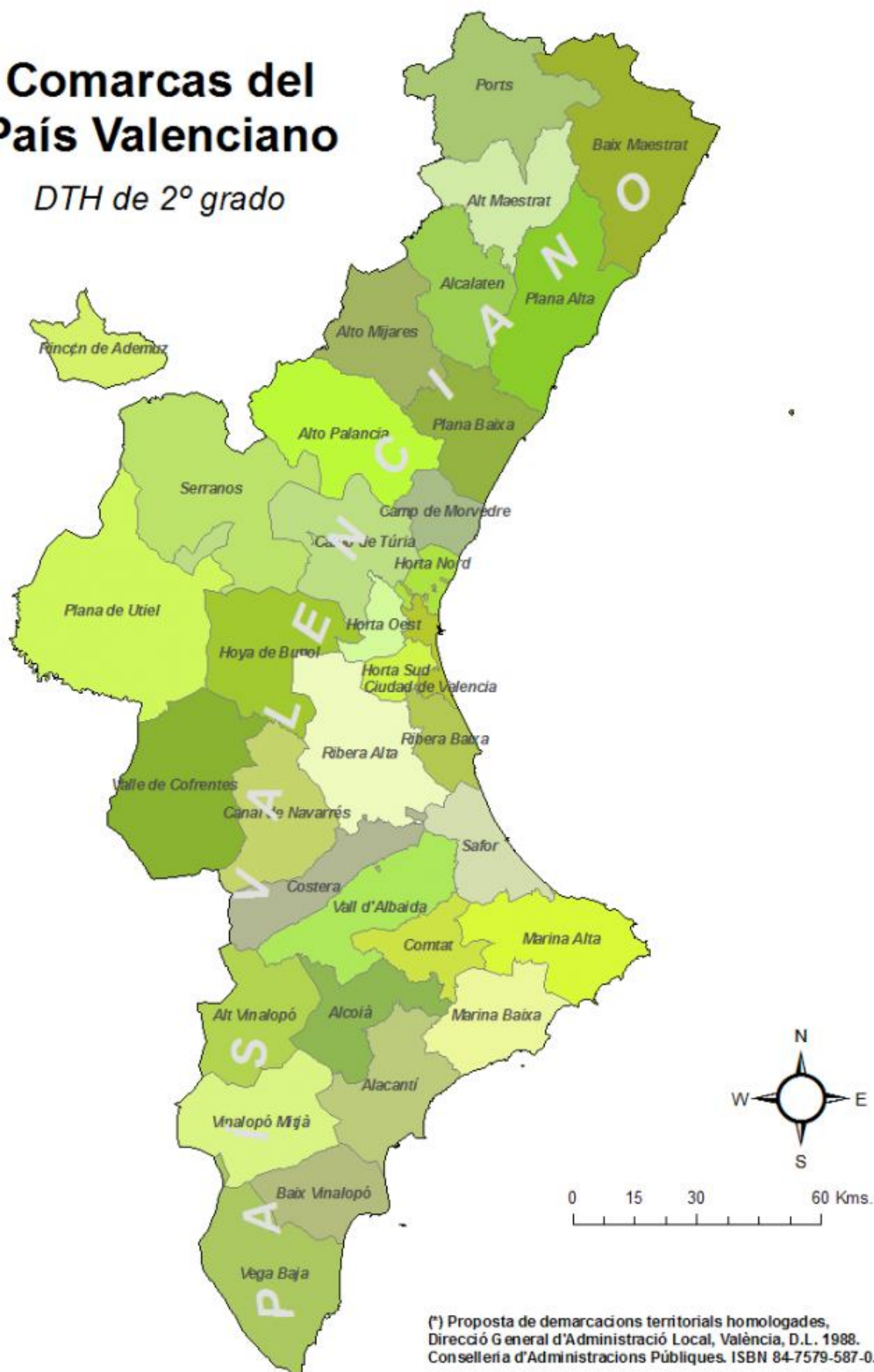
Històricament, per tant, Catí forma part de la comarca dels Ports de Morella, tot i que els mapes actuals l'inclouen a la comarca de l'Alt Maestrat.

Podem assegurar que el poble de Catí existia com a tal i amb aquest nom ja a finals de l'any 1230 o principis del 1231 quan s'inicia la reconquesta del castell de Morella i de tots els seus territoris per En Balasc d'Alagó i Jaume I el Conqueridor. L'existència de Catí està ja documentada l'any 1233 en dos documents que marquen el terme de Morella.

El dia 25 de gener de 1239 En Balasc d'Alagó atorgà la Carta Pobra de Catí a En Ramon de Bocona i a quaranta pobladors més a fur de Saragossa. Per els cognoms d'aquests pobladors (Segarra, Sentjoan, Bertran) sembla que aquestos procedien de la província de Lleida.

Comarcas del País Valencià

DTH de 2º grado

(*) Proposta de demarcacions territorials homologades, Direcció General d'Administració Local, València, D.L. 1988. Conselleria d'Administracions Públiques. ISBN 84-7579-587-0.

Comarca de l' Alt Maestrat. (Vilafranca figura en molts mapes en la comarca dels Ports)

(Ares del Maestre, el nom oficial és Ares del Maestrat)

EL VALENCIÀ SEPTENTRIONAL

El llenguatge que es parla a Catí pertany al valencià septentrional (nord). Pot considerar-se com un llenguatge de transició entre el castellanenc i el tortosí. Es parla a les comarques dels Ports, l'Alt i Baix Maestrat. També cal tenir en compte que la majoria dels pobles d'aquestes comarques (en particular les dels Ports i l'Alt Maestrat) després de

la Reconquesta foren donats en Carta de Població a Fur de Saragossa sent repoblats per catalans, procedents de la província de Lleida, i per aragonesos.

Convindrà tenir-ho present a l'hora de comprendre alguns lèxics emprats en la zona així com la presència de nombrosos castellanismes.

Algunes de les característiques principals són (en blau la forma dialectal, entre parèntesi i en negre la forma estàndard) :

- Pronunciació en molts cassos com a [u] de la vocal –o-: **Juan** (Joan); **Jusep** (Josep); **escupinyà** (escopinada), **pulit** (polit), **cuberta** (coberta), **muixell** (moixell), **cullí** (collir), **tussí** (tossir), **bullit** (bollit), **ubert** (obert), **cusí** (cosir).

- Pronunciació com a [a] de la –e- pretònica d'algunes paraules com **albargina** (albergina), **clavill** (clevill), **llaganya** (lleganya), **llançol** (llençol), **sanser** (sencer).

- Pronunciació com a [i] de la vocal pretònica de les paraules acabades en –aixement o –eixement com **naiximent** (naixement), **coniximent** (coneixement), **creiximent** (creixement).

- 3ª Persona del present d'indicatiu dels verbs en ir en -ix (eix): **convertix** (converteix), **seguixen** (segueixen), **servixen** (serveixen).

- Pronunciació com a [i] de la vocal –e- que es produeix per contacte amb una consonant palatal o en una –s- en paraules com **giner** (gener), **gineral** (general), **arri** (arre), **biscuit** (bescuit), **estinalles** (estenalles), **ginoll** (genoll), **sinyor** (senyor), **argilaga** (argelaga), **gineta** (geneta), **monyica** (monyeca), **minjar** (menjar).

- Diftongació en [aw] de la vocal -o- àtona: **Aufegar** (ofegar), **aulor** (olor), **quartina** (cortina).

- Reducció del diftong -qua- en una sola vocal: **Consevol** (qualsevol), **coranta** (quaranta), **cinquenta** (cinquanta), **collar** (quallar).

- Pronunciació com a [e] de la vocal –a- de la 3ª del singular d'alguns temps: ell **cante** (canta), **cantave** (cantava).

- Present d'indicatiu acabat en –o-, en els verbs de la 1ª conjugació en la 1ª persona del singular: **canto** (cante), **pinto** (pinte), **miro** (mire)....

- Emmudiment de la -d- intervocàlica en terminacions en –ada: **desperta**(despertada); **gelà**(gelada), **galtà**(galtada), **vegà** (vegada), **fideuà** (fideuada), **mascletà** (mascletada).

- Betacisme generalitzat: No discriminació de -b- i –v-. Ex. **Vaca** (mamífer), **bacà** (cotxe).

- Emmudiment de la –g- davant de -u- (en certs casos): **aula** (agulla), **aiua** (aigua), **aiualera**

(aigualera), **eixuar** (eixugar), **eixuamans** (eixugamans), **eua** (egua), **juar** (jugar).

- Emmudiment de la -v- intervocàlica de les terminacions de l'imperfet d'indicatiu dels verbs de la 1ª conjugació: **parlaes** (parlaves), **mirae** (mirave), **pintàem** (pintàvem), **agranàeu** (agranàveu), **cantaen** (cantaven). (En canvi en la 1ª persona no hi ha emmudiment "rentava").

- Emmudiment de la –r final: **carré**(carrer), **sentí**(sentir), **cantà**(cantar), **lloré** (llorer), **mocadó** (mocador)...

- Emmudiment de consonants -r-, -l-: **abre** (arbre), **dinés** (diners), **dimats** (dimarts), **atre** (altre), **comprendre** (comprendre), **pendre** (prendre).

- Elisió de vocal pretònica: **brena** (berena), **brenar** (berenar).

- Metàtesi: **Baralluga** (ballaruga), **quirdar** (cridar), **palaura** (paraula), **parallofa** (pallarofa), **sargantanya** (sargantana).

- Simplificació vibrant múltiple: **sària** (sària).

- Emmudiment consonant final en grups mp/mb, nt/nd, lt/ld: **cam** (camp), **rum** (rumb), **fon** (font), **profun** (profund), **mol** (molt).

- Emmudiment de consonants en els dígrafs –tg-, -tj-, -tm-, -tn-, -tl-, -tll-, -rd- . Ex. **Fege** (fetge), **mege** (metge), **boja** (botja), **semana** (setmana), **cona** (cotna), **amela** (ametla), **billet** (bitllet), **pedre** (perdre).

- Utilització de l'article neutre lo-, los- en lloc de el-els-. **Lo senyor retor**. **Los** quintos.

- Construcció del passat amb la forma perifràstica: **vam cantar** (cantàrem), **vaig llegir** (llegí).

- Imperfet de subjuntiu en -ra: **cantara-** (cantàs); **cantares** (cantasses).

- Altres paraules més irregulars:

- **Abuidassacs** (Buidassacs), **Aixina** (així), **Anemon** (Anem), **Arrail** (Arrel), **Brenar** (Berenar), **Cagarnera** (cadenera), **Cirer** (cirerer), **Cormull** (caramull), **Cossinyogues** (pessigolles), **Costipat** (constipat), **Divorç** (divorci), **Domenge** (diumenge), **Ensisam** (enciam), **Ensomiat** (somniat), **Estisores** (Tisores), **Estornut** (esternut), **gavinyet** (ganivet), **Lleït** (llet), **Llenguanisses** (llonganisses), **Natros**, **vatros** (nosaltres, vosaltres), **Prigó** (peiró), **Pitxerull** (cante, marraixa), **Pos** (puix, doncs), **Primentó** (pimentó),

pebre), **Rader** (darrer), **Rellonge** (rellotge), **Retó** (capellà), **Tarró** (torró), **xumenera** (xemeneia)

Val a dir que el llenguatge catinenc i el de les nostres comarques presenta un gran número de castellanismes. I, sobretot, diem moltes paraules en castellà que substitueixen les autòctones o que hi conviuen.

Dono ara una llista d'una petita mostra de castellanismes que solem fer servir espontàniament, amb els termes autòctons entre parèntesis, perquè confio plenament que hi ha catinencs interessats, si més no, a emprar adequadament la nostra llengua:

Abono (guano, adob; abonament), *aconteiximent* (esdeveniment), *adiós* (adéu), *alfombra* (catifa), *algo* (alguna cosa), *ajedrés* (escacs), *antes* (abans), *apellido* (cognom), *assiento* (seient), *auelo* (iaio, avi).

Barco (vaixell), *bassura* (deixalles), *bitxo* (bestiola), *bobo* (tanoca, talòs), *bocadillo* (entrepà), *bolígrafo* (bolígraf), *bombilla* (bombeta), *botella* (ampolla), *bulto* (*balum, embalum), *busson* (bústia),

Cabessudo (capgròs), *carajillo* (cigaló), *carinyo* (estima; estimat), *carpa* (envelat), *carrera* (cursa), *celo* (cel·lofana, cinta adhesiva), *cenicero* (cendrer), *cepillo* (raspall), *cera* (vorera), *cerdo* (porc), *céspet* (gespa), *cola* (cua), *colmo* (súmmum), *cómodo* (còmode), *concejal* (regidor), *corassonada* (pressentiment), *coto* (vedat), *cruaca* (claveguera), *crusar* (travessar, creuar), *cubito* (glaçó), *cuerno* (banya), *cumpleany(o)s* (aniversari), *curva* (revolt).

Después (després), *destornillador* (tornavís), *detrás* (darrere), *direcció* (adreça), *disfràs* (disfressa).

Encaje de bolillos (punta de boixets), *ensayo* (assaig), *entonces* (doncs, llavors) *enxufe* (endoll), *espinilla* (canella).

Feo (lleig), *fetxa* (data), *fiambarrera* (portaviandes, carmanyola), *fruta* (fruita), *fútbol* (futbol), *galleta* (galeta), *gasto* (despesa).

Gordo (gras, gros), *gotero* (comtagotes), *grassa* (greix).

Hasta (fins), *hipo* (singlot), *hueco* (buit), *huelga* (vaga). *Inclús* (tanmateix).

Jabalí (porc senglar), *jaleo* (rebombori, xivarri), *jefe* (cap), *juerga* (gresca, tabola, barrila), *jués* (jutge).

Lavavajillas (rentaplats, rentavaixelles), *leja* (lleixiu), *lujo* (luxe), *llamar l'atenció* (cridar l'atenció), *llamatiu* (cridaner), *llavero* (clauer), *llistín de teléfonos* (guia de telèfons).

Mançanilla (camamil·la), *mando* (comandament), *mantequilla* (mantega), *medida* (mida), *medir* (mesurar, prendre mides), *menos* (menys), *merlussa* (lluç), *mogolló* (un munt), *momos* (carasses, ganyotes), *motxo* (baieta), *montó* (munt, pila), *munyeca* (canell).

Ojalà (tan de bo), *ojo* (compte, a l'aguait, ull viu), *orujo* (brisa; sansa).

Palco (llotja, tribuna), *palillo* (escuradents, furgadents), *palmito* (ventall), *palomites* (rosetes, crispetes), *panaderia* (forn de pa), *panyals* (bolquers), *papelera* (paperera), *papeleria* (papereria), *paro* (atur), *passillo* (passadís), *pastel/tarta* (pastís), *pasteleria* (patisserie), *pato* (ànec), *peineta* (pinta), *pelirojo* (pèlroig), *pesadilla* (malson), *péssame* (condol), *plaço* (termini), *poleo* (poliol), *préstamo* (préstec), *puesto* (lloc).

Quieto (conte). *Rato* (estona), *recorrido* (recorregut); *ret* (xarxa; filat), *retrato* (retrat), *robo* (robatori), *rodillo* (corró, roleur), *rúbio* (ros).

Sello (segell), *serio* (seriós), *serrín* (serradures, serrill), *sillín* (selló), *silló* (butaca, poltrona), *sombra* (ombra), *suero* (sèrum), *surdo* (esquerrà), *susto* (esglai, ensurt).

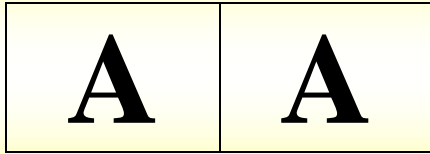
Tablado (taulat), *tablero* (tauler, taula), *tabló* (tauló; taulell), *tacanyo* (agarrat), *taco* (paraulota), *telaranya* (teranyina), *tenedor* (forquilla), *ternera* (vedella), *terremoto* (terratrèmol), *terreno* (terreny), *tiza* (guix), *toldo* (tendal, vela), *tonteria* (ximpleria, bajanada), *tonto* (ximple, pallús, totxo, babau), *tormenta* (tempesta), *tornillo* (vis, cargol), *torpe* (pocatraça, maldestre), *tortilla* (truita), *traje* (vestit, indumentària), *tuberia* (canonada).

Vado (gual), *valla* (tanca), *verbena* (revetlla), *vestuari* (vestidor), *vistasso* (cop d'ull).

Xanxullo (martingala, tripijoc), *xiringuito* (paradeta, guingueta), *xispa* (espurna), *xiste* (acudit), *xivato* (espieta, xerraire, bocamoll), *xulo* (fanfarró, fatxenda; bufó), *xupet* (xumet), *xutxeries* (llepolies)... [...]

I molts més que em deixo.

Un extracte de l'estudi sobre els castellanismes en la societat calijona (Felip Gumbau i Morera, 1991)

Abadejo[aβaðejzo] (bacallà): peix secat i salat que es menjava en quaresma.

Abadia [aβaðía]: Casa del senyor rector. La de Catí fou construïda per Mossèn Pere Durà (1376) *D.Maest*

Casa abadía (a l'esquerra de l'església)

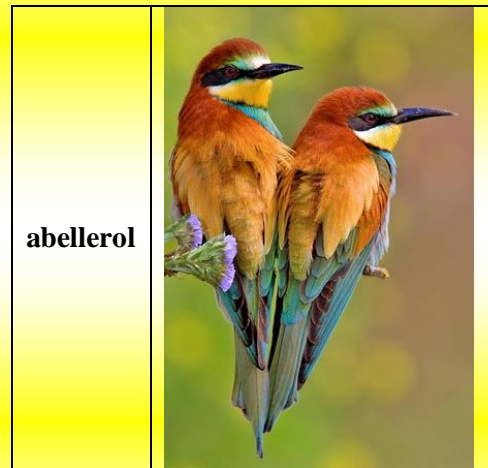
Abella [aβélla]: (*Apis Mellifica*) insecte himenòpter que produeix la mel i la cera. Es defensa clavant l'agulló, lo que li produeix la mort.

Abella

Abellar (abeller) : Eixam o carròs d'abelles. Alguns relacionen el nom abellar amb el topònim local de "Avellà" (L'Avellà= L'Abellar) *D.Maest* (Veure Avellaner)

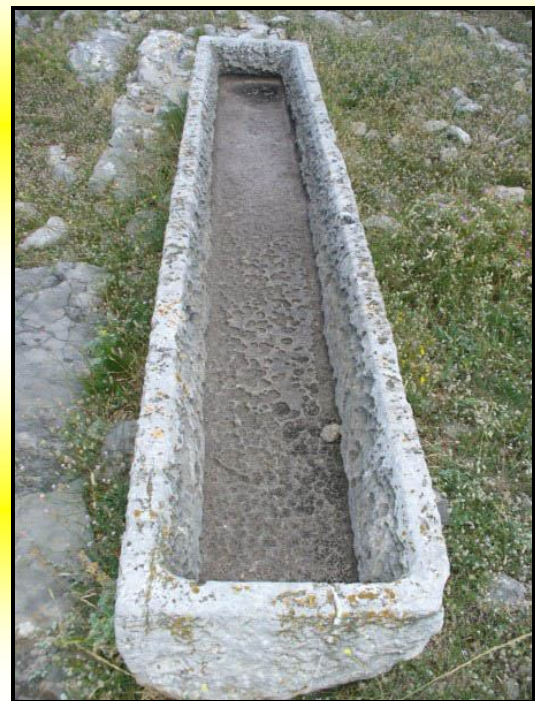
Abellerol[əβəlaróɫ]: Pardal (*Merops apiaster*), de colors vius, pic allargat i un poc corbat que s'alimenta d'insectes, principalment d'abelles.

abellerol

Abellir [aβeɫí]: Venir de gust *D.Maest*

Abeurador[aβewraðó]: Pica per a beure els animals.

Abeurall[aβewraɫ]: Menjar clar per als bacons, beuratge. *D.Maest*

Ablaïr [aβlaí]: (dial.) fer molt de mal. *D.Maest*

Abocar[aβoká]: fer caure per la boca d'un sac, got o recipient el seu contingut.

Aboirar-se: [aβoiráse]: Emboirar-se. *D. Maest*

A bondo [aβóndo]: En abundància. *D. Maest*

Abornar [aβorná]: (dial.) (embornar): investir, tirar-se sobre alguna cosa. *D. Maest*

Abuidar* [bujóá]: (dial.) buidar. Deixar buit un lloc o recipient.

Abuidassacs* (buidassacs*): Vent valencià (del sud) que desfà els núvols.

Acaçar: [akasá] : perseguir insistentment a algú corrent darrere d'ell

Acatar-se: [akatárse] Adonar-se. *D. Maest*

Acatxar-se/Acotxar-se [akatjárse]: Inclinar-se doblegant el cos. Ajupir-se. *D. Maest*

Aceball [aseβáá]: Menjar o abeurada que posen els caçadors a un lloc, per atreure-hi els ocells i caçar-los amb filat, escopeta, etc. *D. Maest*

Aclarir [aklarí]: 1) Fer-se clar. 2) Resoldre una dificultat, fer més intel·ligible una cosa. 3) Resoldre

Acormullar [akormuár] : omplir un recipient a cormull, fins per damunt la boca del recipient (A caramull). En Benassal "A vesar". En Ulledeona "A cremull"

Acovidar* [kombiðá]: (convidar). Invitar a algú a participar en alguna festa o menjar.

Acsiomo* : brut. Del llatí "ecce homo"

Adés [aðés]- (abans). En un temps anterior però pròxim al temps actual.

Adonar-se[aðonárse]: Donar-se compte. Adquirir coneixença

Afanós[afanós] (afanyós): Molt diligent. Que ho arreplega tot.

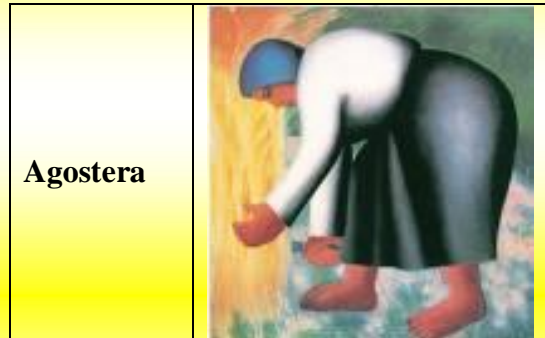
Afollar[afolá, folá]: Traure els pardalets o els ous del niu.

Afuar-se [afuáse]: Arrancar a córrer molt de pressa. *D. Maest*

Agavellar [əγəvəlá]: Adjuntar certa quantitat de cereal formant gavelles. *V. Bat*

Agostejar: [ayostezá]: Cremar o secar les plantes o fruits per l'excés de calor o sequedat. *D. Maest*.

Agostera[ayostéra]: Dóna que portava el menjar als segadors. *V. Bat*

Agostera

Aguasil(cast) [aywasí]: (agutzil). Empleat de l'ajuntament que abans feia els pregons amb una flauteta pels carrers del poble (Veure subhasta).

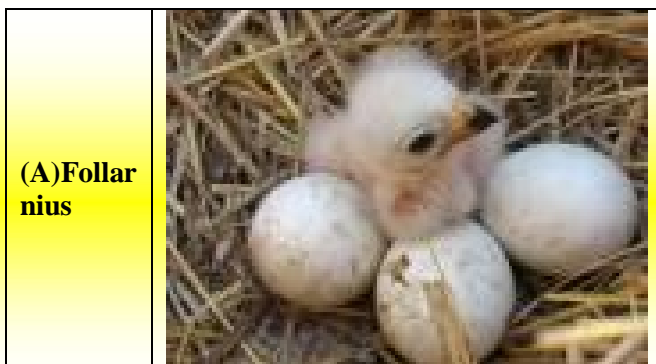
Aigua [áywa]- Compost format per hidrogen i oxigen, imprescindible per a la vida. - paraigües) [paráywes]. (aigualit): Aiguós. És coneguda mundialment l'aigua de l'Avellà.

Aigua de l'Avellà

Aigualera [aywaléra]- La rosada del matí si no arriba a gelar-se formada per condensació del vapor d'aigua de l'atmosfera. (Si es gela és la rosada o gebrà)

Aiguamoll: [aywamól] : Terreny saturat d'aigua que origina fàcilment corrents d'escorrentia. (Els Regalls)

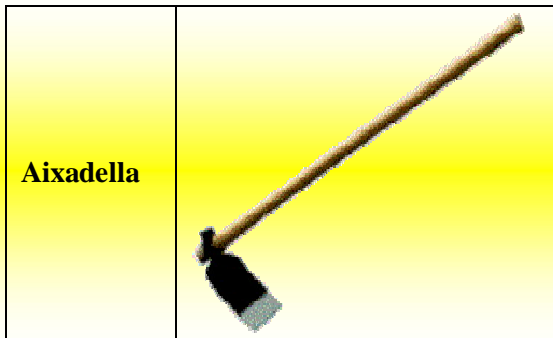
(A)Follar nius

Ainaumunt*,ainavall*, : ací amunt, ací avall

Aiva!*: exclamació admirativa.

Aixada [ajfá]: utensili que consisteix en un ferro d'acer, pla, acabat en tall, que serveix per a cavar o arrabassar, per l'altre costat hi ha el rastell, que serveix per a tallar, i que té un forat al mig per on passa un mànec de 70 a 90 cm. de llarg. *V.Bat*

Aixadella[ajfaðéla]: utensili més menut que l'aixada i que consisteix en una fulla de ferro llarga i estreta, de dos a tres cm. d'ampla, d'uns 25 cm. de llarg, que a una part té tall i a l'altre un forat per on passa un mànec curt de fusta, i serveix per entrecavar. *V.Bat*

Aixadó[ajfaðó]: Entre l'aixadella i l'aixada. *V. Bat*

Aixarop [ejfaróp] (xarop): Beguda dolça refrescant

Aixàvega [ajfáβiya] : joc tradicional dels xiquets catinencs.

Aixerenga*[ejferínga]: instrument de llanda on es posa la farcida, amb un tub llarg, on es posen els budells, que es posa dins d'un cavallet per a prémer la farcidura, i serveix per a fer botifarres

Aixeta [ajfeta]: Canó de fusta, plàstic o metall per obrir o obstruir el pas d'un fluid

Aixina[ajfina] [əjfins]: (així). D'aquesta manera.

Aixol [ajfól]:Aixadeta menuda per entrecavar les hortalisses. *V. Bat*

Aixol

Ajocar-se [adzokáirse]: posar-se les gallines en el lloc on han de dormir

Ala f. Cadascuna de les dues sortides angulars determinades per la unió de la coa (part estreta posterior de la rella) a la part ampla de la fulla de la rella. *V. Bat*

Aladern [alaðérn]: Arbust silvestre. *V. Maest*

Aladre: Instrument compost essencialment d'una peça on va fixada la rella, i d'un espigó on va junyida la bèstia o les bèsties per estirar, i que serveix per remoure i girar la terra abans de sembrar. *Arada. V. Bat D. Maest*

Albardó [alβarðó]: (albarda): consisteix en un coixí ple de palla i una pell per damunt que s'adapta a l'esquena de l'animal i sobre el qual es col·loquen les sàrries, els argadells i els carrejadors. *V. Bat*

Albarzer [alβarzé]: esbarzer: romeguera. Fa un fruit negre o morat, comestible, les móres. *D.Maest*

Albergínia [alβardzina]. Fruit de la planta *Solanum Sculentum*

Alcova [alkóβa]: Habitació gran situada normalment davall de la pallissa.

Alego [aléyo]: Prompte. "Alego, faràs pudor"

Aleno [aléno]: Alé. Gran desig de treballar o d'adquirir riqueses. *. D.Maest*

Alera [aléra] Cada una de les pedres que formen el rastrellat de remat d'una paret de pedra. Pedra grossa i plana, que també es diu *capterrera*, i la posen amb altres, de cantell, damunt una paret, perquè el bestiar no la salte. *V. Bat*

Pedres aleres al Mas de Sofondo

Alfàbega [alfáβiya]- alfàbia: Planta anual (*Ocimum basilicum*) d'olor molt intensa i agradable.

Alfals [alfáls]: planta lleguminosa (*Medicago Sativa*) que s'utilitza com a aliment dels animals.

Alforges [alfórðzes]: conjunt de dos sacs formats d'una sola peça llarga de roba doblegada pels dos extrems i cosida pels costats que posades sobre els muscles d'una persona o l'esquena d'un animal pengen un sac a cada cantó.

Algeps [aldžép]: Sulfat de calç hidratat, de color blanc utilitzat com a material de construcció. *Guix. D.Maest*

Aliacrà [aliakrá] (alacrà): Icterícia. Absorció de la bilis. *Escorpí. D.Maest*

Aliacrà

Aljub [aldžúp]: Depòsit de forma quadrangular, ample, de poca profunditat, excavat en la terra, revestit per dintre de pedres que serveix per replegar en el camp l'aigua de pluja d'escorrentia. *V. Bat*

Allargavistes*(Prismàtics). Per a veure de prop objectes més allunyats.

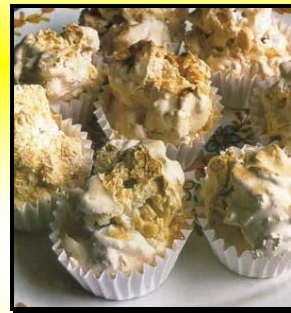
Allioli [a'lióli] : Mescla d'alls picats i remoguts amb oli, rovell d'ou i sal que es tira poc a poc formant una mescla espessa de color groguenc. S'utilitza com a condiment de la carn torrada, fideuada... "Negar-se l'allioli" (No lligar).

Allioli

Almassen* (cast): Magatzem.

Almadrado* (cast) : Amelat. Pasta feta amb ameles, sucre i clara d'ou batuda, cuïta al forn.

Ametllats (almadrados)

Almostra [amóstra]: (almosta): quantitat que cap dins les dos mans juntes. *D.Maest PVB*

Alvenc [alvéŋk]: Cavitat gran i molt profunda, generalment entre roques. *D.Maest*

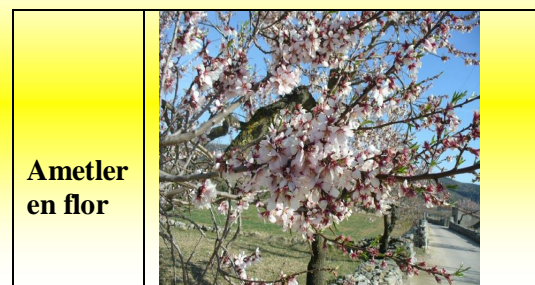
Amagatontes: [amayatóntes] D'amagat. *D. Maest*

Amanimenta/amaniment: Acte d'amanir.

Amaniu-se!* : amenaça; i també: prepareu-se.

Amanós [amanós]: que sap fer bé les coses; objecte que es pot manejar fàcilment.

Ametla) [améla] : fruit de l'ameler (ametler) (*Amygdalus comunis L.*). Varietats : ametla, armela (Tírig), almela, amella. Ameles catinenques (marcona, comuna, cresta, molles, asidres). *D.Maest*

Ametler en flor

Ametllats: V.Cuina

Preparació: Pujar les clares a punt de neu (12). Afegir el sucre (1kg) i tornar a pujar. Afegir l'ametla tallada (1kg) i la raspadura de llima. Repartir la mescla als motlles i ficar al forn a 180°

Amela ronyosa: Amela amb grums de sucre. Amela garrapinyada. V.Cuina

Preparació: Ficar l'aigua (1 got) i el sucre (2 gots) al foc. Quan bulla afegir les ametles (3 gots) i remenejar contínuament fins que es pegue el sucre a les ametles.

Amorsar- Esmorzar- [ar mosá] . Primer menjar del dia

Amprar- Emprar: [amprá]: Demanar o donar en préstec. D.Maest

Amuntonar: [amuntoná]: Posar en muntons. D. Maest

Anar davant del vent: Ser molt vius. Es diuen dels catinencs. "Van davant del vent".

Anemon (nemon- nem)* : Marxem a un lloc determinat

Anoé[anoé]: Noguer Arbre (Juglans regia) que produeix la nou. S'utilitza la fusta per fer mobles.

Anou: [nɔw, anɔw] (nou) : 1) fruit del noguer . 2) Protuberància en la part anterior del coll (Tiroide). 3) Cop pegat al cap amb els nusos dels dits de la mà.

Ansa [ánsa]: amarrador de forma circular o semicircular per agarrar més fàcilment un objecte .

Ànsies: ganes de vomitar.

Antera: [antéra] tros que és quedava sense llaurar a la primera passada per no arribar l'aladre. És llaurava després al contrari. V.Bat

Antoixos (cast) [antójfós]: Parell de peces redones o quadrades que van posades als ulls de la bèstia perquè no s'esbarre mirant als costats (al girar la nòria)

Antuxà (antic): Espai de terreny que hi havia junt a les fonts i basses que servia per acampar els ramats durant l'estona que bevien V.Puig. V. Bat

Antuxans: Ribassos i vores ermes per a past del bestiar. V.Maest

Anugolar [anuyolá]: (Ennuvolar). Cobrir-se de núvols. D.Maest

Anyorar (dial) [aporá]- (Enyorar), trobar en falta. Estar trist per l'absència de certes persones. D.Maest

Apanyar: [apapá] Posar en bon estat. D.Maest

Apanyar-se: Posar-se bo un malalt. D. Maest

Apardalat * : atontat, encantat.

A posta: deliberadament.

Araboga[araβóya]: pluja o nevada fina i curta amb vent. Intermitència de pluja menuda i breu. D.Maest

Arada [aláðre]: instrument compost d'una peça on va fixada la rella, i d'un espigó on van nugats un o dos animals per estirar, i que serveix per remoure la terra. (Veure aladre i forcat)

Àrbit*, àrbrit* (vulg.) : (àrbitre). Persona que dirigeix un esdeveniment esportiu.

Arbre [áβrə] : Vegetal llenyós amb arrels, tall i rames. D.Maest

Arcussó* [askursó] (escurçó): Xicoteta serp (60 cm) amb el cap triangular i picada molt verinosa (*Vibora berus*)

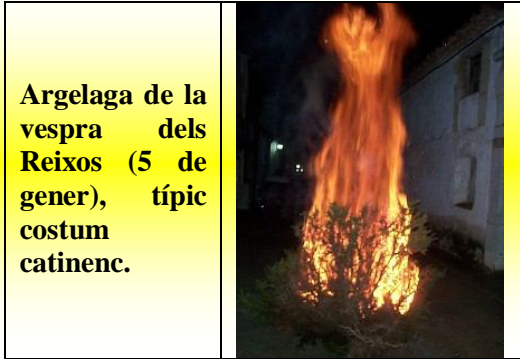
Arduguet*: Desficiós. Molt ràpid i nerviós. Ex. Quin arduget estàs fet! (quina pena estàs fet!)

Arer [aré] : Criba. Porgador

Argadells [aryaðéls]: compost de quatre cistells de vímets o de cèrcols, que es posen dos a cada cantó de l'albardó del matxo o burro i que serveixen per a portar cantes d'aigua. V. Bat D.Maest

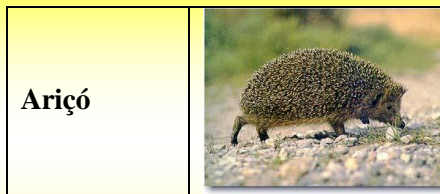

Argelaga: [ardʒiláya]: arbust ramificat i espinós amb moltes punxes i fàcilment combustible; amb una argelaga encesa abans socarraven el porc mort, per pelar-lo. S'utilitza també com a encenall. *D. Maestrat*

Argolla f. Anella de ferro que serveix per a mantenir fortament unit el timó de l'aladre amb la cameta.

Ariçó [arisó](eriçó) : 1)Planta amb punxes (*Erinacea punxens*). 2)Mamífer insectívor (*Erinaceus Europeus*)

Arraïl [araíl]: (arrel) . Part subterrània de la planta

Arraïlar : (arrelar): fer, criar, arraïls una planta, fixar-se al sòl mitjançant l'arrel; fixar-se profundament una idea, un sentiment, un costum, etc. Fer-se d'un lloc determinat. *D.Maest*

Arrasar-se: Aclarir-se el cel.

Arrebassar [araβasá]: (arrabassar): treure l'erm cavant per fer un bancal nou més gran.

Arrepetar* - Repetar : Replegar, recollir

Arri [ári] (arre): crit amb què els rosegadors, llauradors i carreters fan caminar en determinada direcció els animals. Generalment serveix per a fer-los caminar, avançar i córrer més. Per a parar és so, sió, uó.

Arriscar[ariská]: Posar en greu perill

Arromangar-se*: Doblegar les mànigues de la camisa cap amunt.

Arronsar-se: Acurrucar-se. *D.Maest*

Arrop [aróp]: Most de raïm, espessit per ebullició i evaporació

Preparació:

Es bull el suc del brescam de la mel i la carabassa. També ha de bullir a foc molt lent fins que es quede reduït a la meitat. (Es poden afegir crostes de taronja o de meló o de carabassa groga)

Arrova [róve]: (rova): unitat de pes equivalent a 10,4 quilograms (10 kg modernament), unes 30 lliures (3 lliures= 1kg).

Arruixar [aruɟfá]: (dial.) ruixar: remullar una cosa tirant-li el líquid a gotes o a raig prim; mullar, banyar

Asclar [asklá]: trencar a trossos la llenya, fer-ne ascles.

A soles [asótes] (tot sol).

Assagador [aseyaðó]: Via pecuària per on passa o passava el ramat transhumant. *D.Maest*

Assagador del Mas de Marin

Assestar [asestá] : postura de les ovelles quan fa molta calor, amb els caps catxos, en rogle i fent-se ombra unes a les altres per defensar-se de la calor. Derivats: assester- assesteret.

Assot [asót]: Corda o corretja de pell lligada a la punta d'un bastó, que serveix per pegar a les bèsties. Els pastors i llauradors de Catí en portaven. *V. Bat*

Astorar(se) [astorárse]: Espantar-se. *D. Ben*

Àstec: [ástek, ástik]: Aspre al gust. *D.Maest*

Atabalar [atabalá]: Torbar els sentits per un so molt fort. *D. Ben*

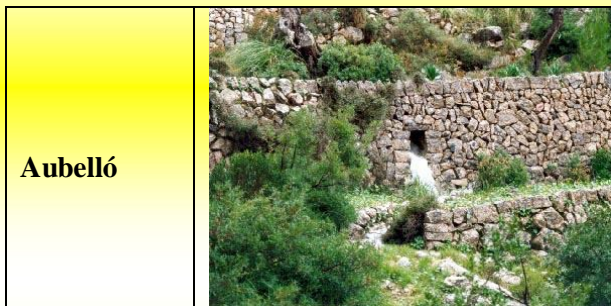
Atansar [atansá]: Acostar. *D.Maest*

Atapeir [atapí] :compactar una cosa prement-la. (atapeir la palla). *D.Maest*

Ataüllar [atauá]: mirar, observar atentament.

Atre [átre]: (Var. Formal) (altre): que no és el mateix, que és distint.

Aubelló- Albelló [alβeló] : Conducte d'aigües brutes, sobreres o d'escorrentia de la pluja. *D.Maest*

Auelo/a (uelo/a) (cast) [agwélo](avi): persona vella; auelet: molt, molt vell. Pare del pare o mare.

Aulor: (olor) [awló] : sensació produïda en l'òrgan de l'olfacte.

Aulla [aúlá] : (agulla)- Instrument fi d'acer que serveix per a cosir. Aulleta [auléta]- Aulló [auló] (abella, vespa).

Auto de línea* (autobús)

Avalot [abalót]: Aplec tumultu. Crits o sorolls molt forts, com de gent irada o fortament excitada. *D. Maest.*

Avanter: Que està davant. *D. Ben*

Avarca [abárke]: calcer rústic compost d'una sola de cuir o de goma i algunes corretges i cordells que la nugen al peu i al garró.

Avellaner [aβelané]: Arbre de la família de les cupulíferes: *Corylus avellana* L.; cast. *avellano*. Se fa de 2 a 4 m. d'altària; té les branques flexibles, les fulles acorades-rodonenques acuminades i dentades; el fruit és rodonenc-llarguer apuntat, amb clovella forta de color marró. No abunda molt al terme de Catí però l'hem ficat en esta relació ja que la majoria de lingüistes sostenen que el topònim "avellà" procedeix del nom "avellaner". (Veure també abellar)

Balneari de L'Avellà

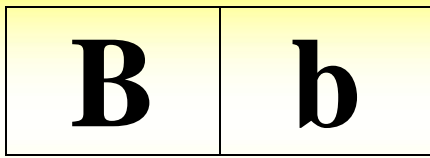
Avenc [aβéŋk]: Obertura natural de la terra, de direcció quasi vertical o molt inclinada i de gran profunditat. *D.Maest*

Aventar [aβentá]: tirar alguna cosa amb força; eixir aventat, arrencar a córrer sense mirar res *D. Maest.*

Avespa [aβéspe] (vespa): insecte himenòpter. Pot picar mossegant o clavant-te l'agulló. Moto (avespa)

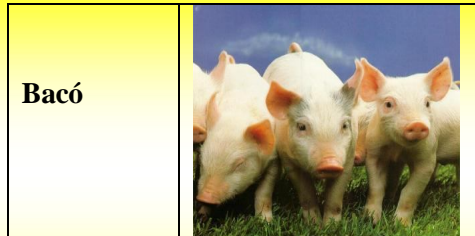

Aviar [aβiá] les ovelles : traure les ovelles a pasturar.

Bac [bák]: Trompada forta. *D. Ben*

Bacó [bakó]: Porc adult. Brut. *D. Maest*

Badall [baðál]: Acte d'obrir la boca exageradament. Forat , escletxa. Dent de la campana. *D. Maest*

Bades (De) [deβáes] : Gratuïtament. *D. Maest*

Bado: Esquerda. Forat. *D. Maest PVB*

Badoc [baðók]: 1) encantat, distret. Fàcil d'enganyar o sorprendre 2) flor de la carbassera

Bagassa [bayása]: Dona de mala reputació. *D.Maest*

Bagot: Cadascún dels raïms atrasats i verosos de la vinya que hi queden després de veremar. Fragment del raïm. Xanglot. *D.Maest*

Baijoca [bajzóka] (Bajoca) : fruit de la planta *Phaseolus vulgaris* o mongeta. Persona de poc coneixement. *D.Maest*

Balbes* (Mans): Que han perdut la sensibilitat per efecte del fred molt intens.

Baldat [baðát]: molt cansat i fatigat. Fet pols.

Bambolla [bambóla]: Bufarotes. *D.Maest*

Banasto [bənásto]: cistell gran de vímets que serveix per carregar qualsevol producte que es cull al camp: raïm, panís. *D. Bat.*

Bancal [baŋkál]: tros de terra de cultiu separada per parets de pedra o fites.

Bancal

Bancalajar: Pasturar els ramats pels bancals. *D. Ben*

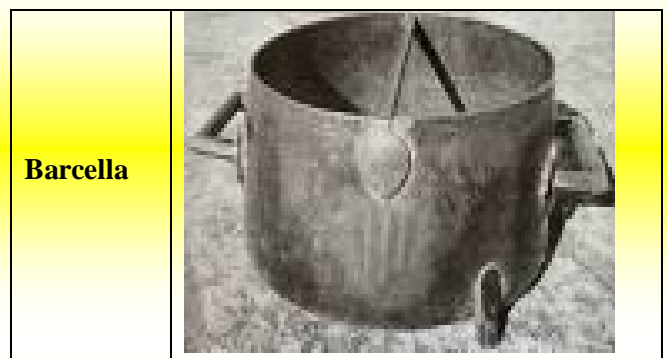
Baquejar-se [bakezáse]: Tirars-se per terra. Baquejar-se de riure. *D.Maest*

Baralluga [baraquíya]: Oscil·lació o moviment ràpid de la vista que pertorba la bona visió de les coses. *D.Maest. D.Ben*

Barandat [barandát]: paret prima, feta de rajoles i algeps, que separa dos habitacions . *D.Maest*

Barata [baráta]: Acte d'intercanvi ("a canvi de..."). Ex: "Barata llaura-li el bancal, ell m'ha deixa't el carro pa carregar el blat".

Barcella [barséla]: mesura de gra que equival a 8 mesures, uns 15 quilos, un decalitre. *D. Bat.*

Bardissa [barðisa]: Paret de núvols al ponent que apareix damunt les serres del Turmell, de L'Avellà i de la Nevera i que assenyala mal temps (fred i ventós). *D.Maest*

Barjoles [bardzóles] (batzoles): Instrument de fusta que produeix un so com una carraca, i serveix per substituir les campanes en les funcions religioses del dijous i divendres sant.. *D.Maest*

Barra [bára]:1) (mandíbula); quina barra que té! : quins collons..."; 2) Conjunt de les dents. 3) peça de matèria sòlida ; barra de pa.

Barra [bára]. Cadascuna de les peces de fusta horitzontals de què consta una portera.

Barraca [baráka]. Construcció feta únicament de pedra en sec, amb coberta resolta mitjançant la tècnica de falsa volta amb diferents usos: resguard, guardar eines, alberg del bestiar, etc.. *D. Bat.*

Barraca del Gatellà

Barral [barát]: (porró)- recipient de vidre, redó i ample de panxa, amb un gallet molt llarg i estret per beure al gallet i un altre més gros per omplir-lo. Serveix generalment per a veure vi, cervesa, menta amb llimonada... *D.Maest*

Barrejja [baréjga] (barreja) : Mescla de moscatell i cassalla o aiguardent (copa).

Barretina [baretína]: Mena de bossa allargada i arrodonida que protegeix el cap del fred. Característica dels romers de la rogativa de Sant Pere de Castellfort.

Barruga [barúya] (berruga). Eixidura rodonenca que es forma a la pell. *D.Maest*

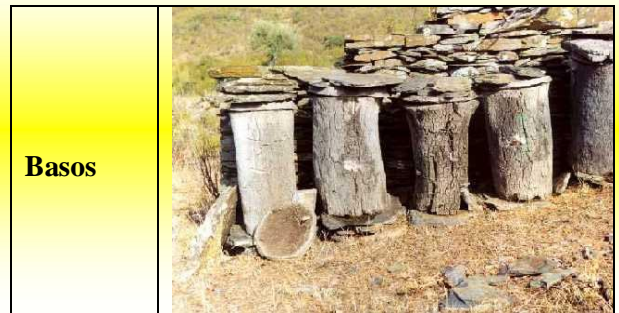
Barrunta [barúnta]: Barganya. Que li dona voltes mentalment, que sospita alguna cosa, que remuga i pensa insistentment.

Barrusca [barúska]: Tronxo de la panolla. Part llenyosa del raïm.

Bàrtuls *: eines, estris, utensilis, maletes, bosses, objectes que portes.

Basca [báska]: Calor humida i pegallosa. *D.Maest*

Baso [bázo]: Rusc d'abelles. *D.Maest*

Basquinyes: Faldilles de merí utilitzades per les dones en dies de festa. Brusa de tela fina de fil similar a la xambra però menys folgada en la cintura.

Bassa [bása]: Cavitat feta en el sòl, al descobert, per a l'arreplega d'aigües pluvials, usada per a abeurador, llavador, etc. *D. Bat.*

Bassa del mas de la Cabrida

Bàssia [básia]: recipient de fusta o de goma amb dos anses per a pastar guix, ciment, etc.

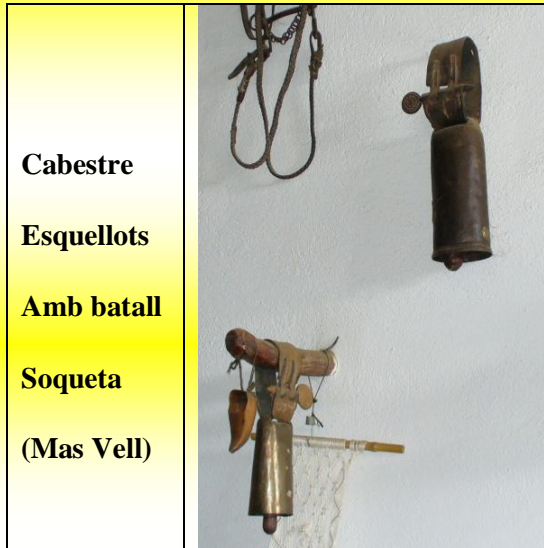
Bassiol [basiól]: : menjador de fusta o de pedra dels bacons, gallines, i altres animals de corral. *D.Maest D.Bat*

Bast [bást]: Aparell molt paregut a l'albarda, però amb els coixins molt mes tous, i amb la particularitat que la llana està a cara vista per a adaptar-se millor al llom de la cavalleria, usant-se per al transport pesat. *D.Bat D.Maest.*

Bastida: Andami dels obrers de cases. *D.Maest*

Batà: Obrador on se batanejaven les peces de llana. *D.Maest*

Batall: Peça en forma cilíndrica que fa sonar l'esquilla. *D.Bat*

Batera*: Molt de treball.

Batre: separar el gra de la tria que hi ha estesa damunt de l'era. *D.Bat*

Bavero [bavéro]: pitet que posen als sagals. Vestimenta que es posa per damunt dels vestits corrents per protegir-los de la pols o de taques.

Becada [bekáõe]/Becassó: Dormida. *D.Maest*

Bell [béll]: Bon. Gran. Ex. "De Catí a Vinaròs hi ha un bell tros" (un bon tros). *D.Maest*

Bequerà [bekerá] (Bequerada): Menjar que un pardal du en el pic per alimentar els pardalets.

Berecoc [bærəkók] (albercoc) - Fruït del berecoquer. Home de poc seny.

Biaix [biáj], De: Tort. Inclinat.

Birbar [birbá]: Tallar o arrabassar les males herbes d'un sembrat. *V. Bat*

Biscuit [biskújt] (bescuit). Menjar que es fa de farina, ous i sucre cuit tot al forn.

Bitlla: [bírla] Peça del joc de birles. *D.Maest*

Bitxac [bitfák]: Pardalet de la família dels túrdits. *D.Maest*

Blanquinar, emblanquinar [emblanquinár]: donar una passada de calç a una paret per fer-la blanca i neta .

Bocina [bosína] (botzina): Instrument que produeix un so paregut al de una trompa.

Bocinà [bosiná] (bocinada): Trompada pegada amb la ma.

Bodega [bođéya]: lloc del mas o de la casa per a guardar les botes, tonells, cups i la premsa del vi.

Boix [bój]: Arbust de la família de les buxàcies: *Buxus sempervirens*, L. (Cat., Val.); cast. *boj*. És molt ramós, de llenya groga i escorça grisenca, de fulla perenne oval-oblonga i sempre verda, i de flors petites i verdoses. S'utilitzava per a fer culleres i altres estris domèstics.

Culleres de boix

Boixar [bojʃà]: camp de boixos. En Catí tenim el Boixar (entre l'Avellà i el Fenassar).

Boli(t), de [bóti]: Ocupat en fer moltes coses a la vegada. Que actua precipitadament . Anar de boli(t).

Boç [bós] : lligat de corretges, de corda o de fil d'aram, que es posa envoltant la boca dels gossos perquè no mosseguen. Bocal. *D.Maest*

Boçar (bossar) [bosá] : (vomitar).

Boga [bóya]: Planta dels aiguamolls que s'utilitza per a fer el seient de les cadires.

Boja [bóza] (Botja) (mançanilla borda): arbust ramificat, amb flors redones, grogues i dures a les puntes, de forta olor aromàtica que serveix per agranar.

Boja

Bolega *: Calbot. Guantada.

Bonyiga [bojíya] : Excrement d'animal equí o boví (cavall, ase, matxo, bou) **Bonyigo:** persona de poca capacitat.

Borinot [borinót]: Insecte himenòpter paregut a l'abella però més gran i que produeix un fort brunzit quan vola. Es creença del poble que els borinots negres porten mala sort. Ximble, badoc.

Borraina [borájna]: Menjar típic que consisteix en fulles de borraina fregides pels dos cantons i rebossades amb ou, farina i cobertes de mel o sucre. *V.Cuina*

Borrassa [borása] : peça de roba vella, com un llençol gran, que es fica baix dels arbres, per arreplegar-hi ameles, olives, etc que es fan caure amb una verga; ara es fan de plàstic.

Borrego [boréyo]: cap de bestiar de llana, mascle; (fins els dos anys és corder); curt d'enteniment, ignorant o sense criteri propi; insult.

Borrimejar [borimejzá]: Ploure borrim, xicotetes gotetes de pluja suau. *D.Maest*

Borrissol [borisół]: Pelussera que produeix la llana o cotó. Borra menuda.

Borró [boró]: Brot naixent dels arbres. *D.Maest*

Borrony [boróp]: bony produït en el cap per un cop violent (coscorró). *D.Maest*

Bossí [bosí], fer un (fer un bocí): fer un mosset, per a apagar la fam. Ovella que bala, perd el bocí..... (Embocinar-se)

Borxaca [borʃáka]: (butxaca) : bosseta cosida per guardar diners , mocador, claus etc.

Bót [bót]: Recipient de pell de cabra amb tap de canya per portar vi.

Bóta [bóta]: Recipient per a contenir líquids (generalment licors alcohòlics) més llarga que ampla de secció transversal oval o circular i més gran al ventre que en l'altre extrem. S'utilitzava un ciri encés per veure si el procés de fermentació del vi (diòxid de carboni) havia ja desaparegut.

Botana [botána]: Forat produït a la roba per una espurna de foc. *D.Maest*

Boterut [botərút]: Deformat. De forma de bota.

Boticari [potekári] (cast) (apotecari): Que prepara i ven els medicaments a una farmàcia.

Botifarra[**botifára**]: 1) Budell de carn de bacó farcida, de sang cuita, de ceba i a vegades d'arròs. Varietats: Negra (amb sang), blanca (sense sang), del sacsó (més grossa). "En ser negre, botifarra". 2) Gest despectiu doblant el braç. 3) Joc de cartes en que el 9 (manilla) és la carta dominadora. *D.Maest*

Caldera de
Botifarres

Botinflat [**botimflát**]: Unflat en excés.

Bou (bolet de)- Bolet no comestible (*Boletus Edulis*)

Bovalar: Zona de pasturatge comú per a les raberes de tot el poble. Existeix en tots els pobles, també a Catí (entre el Barranc de Sant Vicent i el de la Bassa de les Ortigues).

Braf/Brafada [**brafá**]: Alenada de vapor. *D. Maest*

Brançal: [**brançal**] escaló de la porta d'entrada a les cases.

Brançal contra la Serp (Casa de Mossèn Salvador)

Brenaeta [**brenaeta**] : Lloc prop del Mas d'Estaca on es berena en la Romeria de Sant Pere.

Brenar [**brená**] (berenar)- Menjar a mitja vesprada. *PVB*

Bres [**brés**] llet de fusta que es pot gronxar, i serveix per dormir els xiquets menudets.

Bresca [**bréska**]: panell de cera format de cel·les hexagonals, que les abelles fabriquen dins el rusc per dipositar la mel. Teixit del braguer d'una cabra o una ovella.

Brescam [**breskám**]: conjunt de bresques. *V.Bat*

Brescam

Brida [**bríða**]: Fre que serveix per retenir i guiar un cavall o mul.

Brisa [**bríza**]: residu sòlid que queda del raïm després de xafat o premsat, format per la rapa, la pellofa, la polpa i el pinyol, al qual s'ha llevat el most . Es pot destinar a altres usos, com ara menjar per al bestiar, adob i combustible.

Brisca [**bríska**]: Joc paregut al guinyot que es juga principalment amb quatre jugadors. Es reparteixen tres cartes per jugador. Les cartes amb puntuació son as (11), tres (10), rei (4), cavall (3), sota (2). No es canta.

Broma [**bróma**]: Boira. Nugolall. Escuma. *D.Maest*

Brosquil: Bosc espés de mates i arbusts. Lloc de brossa *D.Maest*

Brull [**brúç**] (Brossat): Substància espessa que es forma bullint el sobrant de la llet de la qual s'ha tret el formatge, i que se separa de la part que queda líquida, el soligot.

Brull

Brulla[brúla] : herba primerenca que creix en quantitat, molt verda. *D.Maest*

Brullar [bruár]: Sortir líquid (aigua d'un ullal). *D.Maest*

Brullar-se [bruárse]: Fer-se brull la llet. Separar-se la part formatjosa i la part líquida de la llet.

Brumit: Brunzit. *D.Maest*

Bufa [bufa]: (llufa): ventositat que s'amolla sense fer soroll. Borraxera. Bombolla. Fel.

Bufada [bufá]: Èczema que sol sortir als llavis.

Bufador [bufaðó] : Tub de metall foradat que serveix per a bufar avivant el foc de la xemeneia.

Bufat [bufát]: gat, borratxo. Ple de vanitat.

Bugada [bugáða]: Roba a netejar. Abans es feia amb un cossi amb lleixiu de cendra. (veure cossi).

Bumbum*: Remor entre la gent. Parladoria. . *D.Maest*

Bunyol [bunýl]: Massa de forma rodona, feta de pasta de farina ben batuda i mesclada amb alguna altra substància (patata, bacallà, etc.), i fregida amb oli o saïm.

Preparació:

Es posen els ous, l'aigua i l'oli (doble aigua que d'oli). S'hi posa el llevat o un polset de "royal". S'hi afegeix la farina que faça falta, es pasta bé fins que no s'apegue als dits i després es deixa un ratet fins que puje la pasta. S'agarre un tros de pasta amb els dits untats d'oli, s'aplane en redó ben planet i ben finet i es posa dins d'una paella amb molt d'oli rosent (també es pot fer amb una cullera). Se li dóna la volta al bunyol amb unes pinzes i es trau. Per a menjar-se'l s'hi posa per damunt un poc de sucre.

Bureo: Festí principalment a les masades i per motiu de boda. *D.Maest*

Burra [búra]: elevació de la dermis de la pell degut al contacte d'un arreu de treball, al estirar una corda o al arrancar algunes herbes o llegums. Bufarota.

Burro [búro]: 1)riscle: instrument amb un mànec molt llarg que a un extrem porta pues de ferro, que serveix per a replegar espigues al segar, herba o palla a l'era; 2.-plorera - 3- fer el burro (fer l'animal). 4) Burret (peix) 5) Ànec. Ase. *V.Bat D.Maest*

Burro

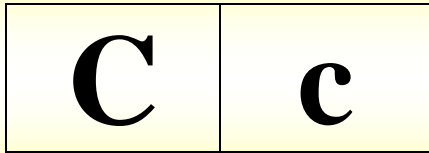
Burxanc [burʃáŋk]: Branca o bastó punxegut.

Burxar [burʃá]: remoure (el foc) amb un objecte puntellut (burxó).

Buscall [buskáł]: Ascla de llenya grossa per a cremar. *D.Maest*

Busnada: [busná]: Tronada i pluja. Tropell de gent que avança. *D.Maest*

Buscarró: Pedra de color groc vermellós amb moltes vetes vermelles. En Catí: Barranc dels Buscarrons (esquerra Barranc de Sant Vicent).

Cabàs [kaβás]: recipient d'espart o de llata de palma o de goma, de forma ovalada amb dos anses, que serveix per tenir-hi gra, per transportar terra i per altres usos similars. *V.Bat D.Maest*

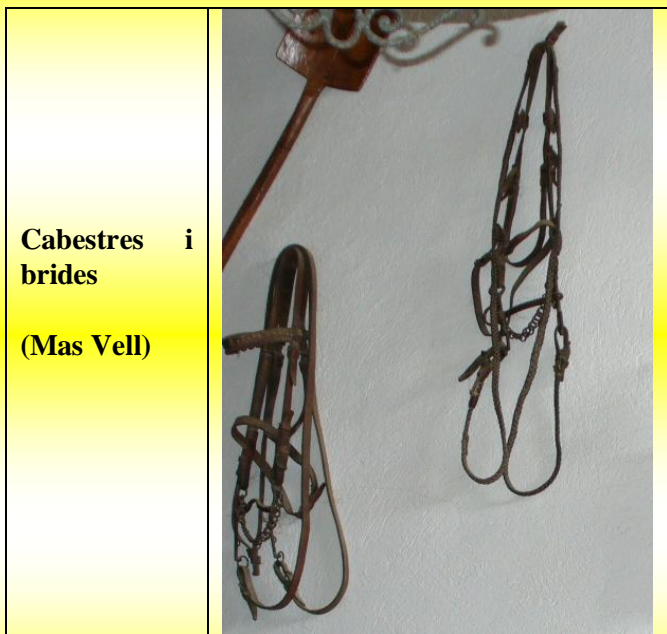

Cabasset del calderonet: Per transportar i protegir el calderonet. Fet de palma (margalló).

Cabdell [kabdél]: Conjunt de fil o corda plegat en forma redona. Varietat de col.

Cabeça[kafésa]: tall subterrani (bulb). Ex."cabeça d'all"(6-8 alls).

Cabeçó [kaβesó]: Conjunt de correjes que subjecten el cap de la bèstia i li tapen els ulls per estirar del carro.

Cabestre [kaβéstre]: corda o correja que es lliga al cap d'un cavall o matxo per subjectar-lo. *V.Bat D.Maest*

Cabiró [kaβiró]: Biga de fusta que col·locada de través sosté la coberta o la teulada. *V.Bat D.Maest*

Cabra [kábra]: Els ramats dels masovers solien ser de cabres. Les tenien per la cria i venda dels cabrits. Quan es morien, per velles o malaltia, la carn servia d'aliment i de la pell en feien bótes de vi, bots i peces de roba de cuir (Veure carn masovera) . *D.Maest*

Preparació: S'agarra un olla de test. Es talla la carn de cabra a trossos. Es sala. S'omple l'olla de trossos de carn fins la mitat. Es fica una cabeça d'all sencera, un bon xorrit d'oli d'oliva, una fulla de llozer i un ramet de julivert. Es posa a coure a foc molt lent durant unes dos hores aproximadament. Cada quart d'hora cal donar-li a la mescla dos o tres toms, no regirar-la.

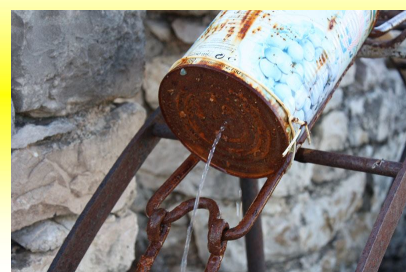
Cabrit- Cabrada: És el fill de la cabra. Els criaven per a vendre'ls i obtenir la principal remuneració econòmica per la seua activitat. En Catí està el Mas de la Cabrada i el de Puig Cabrer.

Mas de Puig Cabrer

Cabussó [kaβusó]: 1)acte de tirar-se de cap dins l'aigua. 2) Adormir-se fora del llit. "Pegar un cabussó".

Caduf [kaðúf]: Atuell de fang o metall, per a traure aigua dels pous o sènies. Cadúfol. *V.Bat D.Maest*

Cafís: mesura de capacitat per a àrids, equivalent a dotze barcelles, 96 mesures, 10 decalitres, d'un pes aproximat en blat d'uns 150 quilos. *V. Bat*

Cagamandúrria *- Cagatacos *: De poca personalitat.

Cagarnera[kayarnéra] (cagnera): pardal menut que té el cap d'un color roig fosc, els costats del cap blancs i la part posterior del cap negra, amb una banda groga i la coa negra amb taques blanques (*Fringilla carduelis*).

Cagarrita: xicotet excrement de forma rodona produït per bèsties (ovelles, cabres, conills...).

Cagatacos*: Qui fa el senyoret i no té per a menjar. *D.Maest*

Cagueta *: excrement de les raberes. A Catí està el mas de Cagueta- Teuleria.

Caguetes: Diarrea. Home covard.

Calabruixó [kalaβrujfo] (calamarsa): Granís. *D.Maest*

Calaix [kalájj]: caixó corredís.

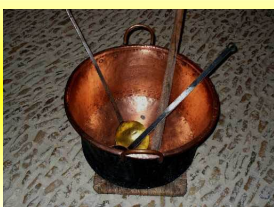
Calar [kalá]: 1) Enviar fora de l'abast de qualsevol ("Ha calat la pilota a la teulada") 2) Penetrar a fons ("Estic calat de fred"- "La pluja m'ha calat") – 3) Aturar ("Se li va calar el cotxe").

Calbot [kaβbot]: carxot, clatellot: cop pegat amb la mà al cap.

Calcer [kalsé]: Calçat. *D.Maest*

Calcetí [kaβsetí] (cast): Mitjó.

Caldera [kaðéra]: Recipient de coure per a bullir la ceba abans de fer les botifarres de la matança. Una vegada bullida es deixa escórrer. Després d'assecada es posa en la maquineta de trinjar per a triturar-la i es deixa escórrer de nou.

Caldera de Sant Pere

Calderó [kaðeró]: Recipient de metall, de forma redona paregut a la caldera, però de menys grossària.

Calderonet: Recipient de metall per a transportar o cuinar el dinar.

Caldo [kaðo] (cast): Brou. Líquid en el que s'han fet bullir algunes substàncies alimentícies.

Caletro* : Seny. Coneixement. *D. Maest*

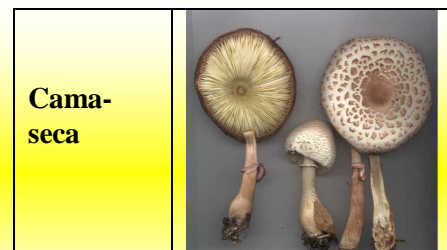
Calitja [kaðja]: Boira que lleva transparència a l'aire. Xafogor.

Calziné [kaβziné] (calciner): Ofici antic que feia la calç en forns a l'intempèrie a partir de pedra calcària.

Camalliga: Lligacama. Vetes amb que es subjecten les calces a la cama . *D.Maest*

Camarades [kamaráes]: Quadrilles de persones, que treballen en el camp. (En esta terra eren els segadors o els de la verema). *V.Bat*

Cama-seca: Bolets de diverses espècies comestibles. (*Macrolepiota Procera*).

Camatimó [kamatimó]: timó de l'aladre, amb un claviller al final i al que se li posa una clavilla (Veure forcat). *V.Bat D.Maest*

Cambi [kámbi](canvi) : Acte i efecte de canviar.

Camella [kamélla] f. Cadascun dels bastons corbats que van ficats verticalment dins els forats dels extrems del jou i s'atenen al coixí de la bèstia, servint de punt de resistència al moviment muscular de l'animal (Veure Jou). *V.Bat*

Camenya: Llit pobre format per un sac de dormir ple de palla. *V.Bat D.Maest*

Cameta [kaméte] f. Peça de l'aladre que uneix el timó i el dental. *V.Bat*

Camí de ferradura: Camí estret, de vegades flanquejat amb marges de pedra seca, no apte per a carruatges i sí per a animals de tir. En Catí està el Barranc de la Ferradura.

Camí empedrat (real). Camí ample amb el ferm fet amb pedres enrastellades, generalment per evitar el seu deteriorament pel trànsit i sobretot per l'aigua. Comunica les poblacions principals d'una comarca.

Campanarets* : diminutiu de campanars. Muntanya de 1034 m situada entre els termes de Catí i Morella.

Els Campanarets (1034 m)

Canyissos

Canadella [kanaðéla] (barral): Recipient de vidre, molt ample de panxa, amb un broc molt llarg, per a veure, generalment vi, al gallet.

Canalobre [kanalóbre] (canelobre): Tros de gel prim i lleuger que es queda penjant a les teulades quan neva o fa molt de fred.

Canasta [kanásta]: (canastra): recipient fet de vímets amb dos anses, de boca redona i molt ampla, que serveix per transportar roba i altres coses.

Canastró [kanastró]: Recipient gran, de més o menys fondària, més ample de dalt que de baix i fet de vímets o de canyes.

Candela [kandéla]: penjoll llarg de moc; ciri menut: porció cilíndrica de cera que, encesa, serveix per a fer llum; la donen el dia de la Candelera (2 de febrer) i per el dissabte sant de Pasqua a l'església.

Candir-se: Aprimar-se. *D.Maest*

Canella [kanéla]: 1) os prim de la cama, i la part més prima d'aquesta; 2) planta aromàtica per a cuinar.

Canyís [kanyís]: conjunt de mitges canyes que serveix per sostenir teulades, per resguardar la porta de casa, per formar cel-rasos, per fer tancats o per posar-hi olives o fruita a eixugar.

Canyissos per a assecar les olives

Canquiller* (Quincaller). Persona que ven quincalla, objectes metàl·lics de poc valor. Persona que va un poc deixada de vestuari.

Cansalada [kansalá]: Antigament carnsalada. Part grassa del bacó, de color blanc que es guarda salada per a posar-la a l'olla de recapte o per a ser torrada. Cansalà vià (cansalada viada).

Cansalada

Cantal [kantát]: Pedra de grossària variable. *D.Maest*

Cantalada[kantalá]: Cop donat amb un cantal.

Cànter [kánte]: Recipient de test, més ample de dalt, amb un coll i una ansa a cada costat. Mesura de líquids (oli,vi, aigua), d'uns 11 litres aproximadament. *V. Bat*

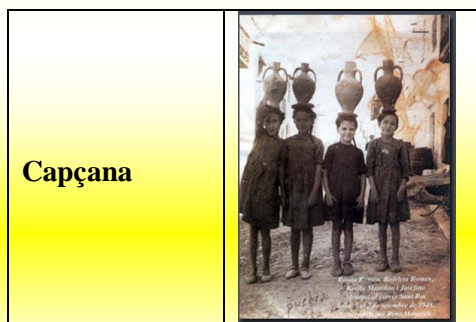

Canterer: Habitable, usualment fresc, de la casa on guardar els càneters, gerres, cosis, etc...

Caparra[kapára]: (paparra): aràcnid que viu pel camp, a terra o enfilat per les plantes, fins que troba algun home o animal al qual xuclar la sang. Algunes són molt verinoses.

Capcingle [kapsíngle]: anell d'ullastre en forma semicircular que va col·locada al cap de la cingla i serveix per prémer fortament aquesta i subjectar-la al bast. *V. Bat PVB*

Capçana [kapsána] : Peça de roba en forma de corona circular que es col·loca al cap o davall del braç per transportar objectes pesats, cante d'aigua, tina de roba, poal.

Capoll [kapóλ]: Cim d'una muntanya.

Capsigrany [kaptíyráp]: Ocell de la família dels lànids: *Lanius rufus*. *D.Maest*

Capsot [kapsót]: Home amb el cap gros. Capsigrany, pardal. *Obstinat. D.Maest*

Captterrera [kapteréra]: pedris damunt d'una paret, amb una barana per no caure de dalt baix.

Caraguil·la*: Tipus de caragol.

Caracollons!! * : Insult despectiu.

Caramull [karamúλ]: Pedra disposada en vertical que corona la cúpula exterior de la barraca.

Caramull

Caragol [karagól] (cargol): 1) Mol·lusc. Varietats de caragols (vaquetes, moros, cristians, petrolencs, caraguil·les, clasquimolls). 2) Instrument consistent en dos mordaces de ferro o de fusta que s'acosten o se separen per mitjà d'un eix roscat i serveixen per subjectar la peça que s'ha de treballar en els oficis de ferrer, fuster, llauner, etc. *V.Cuina PVB D.Maest*

Cara-sol: Solana. *D.Maest*

Preparació: Ficar les ametles, els alls, la ceba, la tomata i el primentó tot junt i triturar. Sofregir el pernil salat i, quan estiga, afegir la picada anterior. Quan tot estiga fregit, afegir un poc d'aigua, els caragols, la pesteta i la sal. Al bullir afegir el llorer i deixar al foc durant 5 minuts.

Carbassa [karaβása, karβása]: fruit de la carbassera; estar com una carbassa: no estar bé del cap; donar carbassa: No acceptar un ball o a un/a jove com a nuvi/núvia.

Carcàs [karkás] (gargall): Saliva espessa barrejada amb mucositats de les vies respiratòries.

Carda [kárðe]: Instrument de paraire, que consisteix en una post amb mànec, folrada de cuir per una cara i armada d'una multitud de punxes de filferro un poc ganxudes, que serveix per pentinar la llana o el cotó i anar separant la borra de l'estam per tal de facilitar la filatura.

Carda i peinetes

Cardador: ofici de la persona encarregada de cardar.

Cardets [karðéts]: Planta de l'hort que fa les carxofes.
D.Maest

Carnestoltes [karnistóhtes] : Dies que precedeixen al Dimecres de Cendra en que comença la quaresma.

Disfresses de Carnestoltes 2012

Càrpit *, cereals : quan estan molt secs i cal segar-los ràpidament.

Carquinyol [karkipól]: pasta dolça de farina, ou, sucre i ameles, cuïta i rostida al forn. *V.Cuina*

Carquinyol

Elaboració:

Batrem les clares a punt de neu, afegirem el sucre, la llima ratllada i ho treballarem bé. Afegim l'ametlla; a poc a poc afegirem farina fins a tenir una pasta una mica dura. En una llanda que tindrem enfarinada, disposarem la massa en forma allargada i aplanada amb una botella, tallarem a trossets (rombs), els acararem amb rovell d'ou i ho portarem a coure al forn.

Carrafals [karafát] (cadafal): Es feien a la plaça amb taulers, carros, bastides, per veure els bous, abans de construir l'actual plaça de bous.

Carrafals i festes de l'any 1992

Carrasca [karáska]: Alzina.

Plantació de carrasques micorrizades (trufes) a la Vall.

Carraspera [karaspéra]: Aspror de gola.

Càrrega [káreya]: 1) unitat de mesura; de vi o d'oli: uns 120 litres; de cereals, de carbó: uns 120 quilos; 2) quantitat de coses que porta un animal.

Carrejadors [karedʒaðós]: aparell format de dos barres paral·leles d'un metre de llargària, unides per dos travessers d'un pam i mig, que es posa damunt l'albardó d'un animal i serveix per al transport de garbes, rames, sacs, banastos, taleques i altres. *V.Bat D.Maest*

Carrejar [karejzá]: dur garbes amb animals, carrejadors, del camp a l'era per batre-les.

Carretell [karatéλ]: Recipient de fusta de forma quasi cilíndrica, amb els costats composts de taules corbades i unides per cercols de fusta o de ferro, per guardar el vi. *V.Bat. D.Maest*

Carròs [karós] (terròs): Massa compacta de terra formant un sol cos però fàcilment disgregable. També pot ser de sucre, sal, calç, etc. Ex. "Dolç com un carròs de sucre". Diminutiu: carrosset.

Carxot [kartʃót]: Cop pegat al cap o al clatell amb la mà. Calbot.

Casa de la Vila: Edifici emblemàtic del poble de Catí construït per Bernat Turó (1928) combinació d'una Llotja Medieval i de la Sala de la Vila.

Llotja Casa de la Vila (1428)

Cascall [kaskáλ]: 1) pedres soltes i menudes que hi ha als bancals i als pedregals. 2) Pedra i granís.

Casporro*: Cabut. De poc enteniment.

Cassalla * (caçalla): Beguda alcohòlica més forta que l'anís. Acostumava a beure's mesclada amb aigua fent una "paloma" o "nuvolet".

Casso * [kaso] (çaço): recipient d'alumini amb un mànec llarg per a calfar líquids.

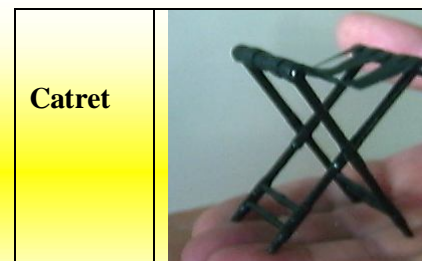
Cassola [kasóla]: recipient de terra o de metall, de boca redona ampla, i de poca fondària, amb dos anses menudes que serveix per a coure diversos guisats. "Animal que vola, a la cassola".

Catinenc [katinénc]: /catinenca: Natural de Catí.

Catiusques *: botes impermeables de goma per a l'aigua i la neu.

Catret [katrét]: cadira plegable, format de dos barretes que formen dos aspes, i serveix per a seure les dones a missa.

Catxap [katʃáp]: Conill jove.

Catxo [káfo]: baix; ajupit, inclinat cap a terra. En Catí l'loma, situada entre els Campanarets i la Serra de L'Avellà. *D.Maest*

Cavallet [kaβalét]: Banc de fusta que al centre té un forat i un embut per passar la pasta i omplir botifarres, llonganisses, xoriços i altres farciments.

Cavalló [kaβaló]: 1) llom de terra entre dos solcs; llom de terra més alt que separa o limita les eres en els horts o que serveix per aturar l'aigua o variar-ne la direcció en els reguers; 2) forma de contar la collita de cereals (quatre manolls: gavella; quatre gavelles, garba; deu garbes són un cavalló). *V.Bat.*

Càvec: Espècia d'aixada amb la fulla ampla de la part posterior i estreta de la part anterior, de forma que resulta triangular o trapezoïdal. Serveix per a cavar.

V.Bat

Aixada, càvec, arpiot, aixadella

Caxull [kafúll]: (catxull): Fangutxer. Gresca.

Caxuller* : Que li agrada el caxull. Que es fica on no li cal.

Caxullet (catxullet): Tollet, fanguet.

Cell [séʎ]: Senyal de vent o que precedeix a la pluja.
D.Maest

Celler [seʎé]: Lloc d'alguns masos on s'emmagatzemava l'oli, el vi en gerres. També es podia emmagatzemar la corfa de l'ametla, llenya, etc.. i algunes eines per a les activitats agrícoles: aixada, aixadella, pic, llegona, falcó, corbella, forca, pala, destrat. A més podem trobar alguns instruments de mesura de la massa: balança, bàscula, romana, barcella, etc...

Cementeri [sementéri]: Cementiri.

Cepet [sepét]: parany de fil d'aram gros .Al centre del cepet es col·loca un cuc o cep. Serveix per a caçar pardals i altres animals menuts encara que el seu ús està prohibit.

Cepet

Cèrcol [sérkol]: anell de fusta o d'acer que manté unides les taules d'una bóta o d'un carretell.

Cerro [séro], fer: Moviment de defensa d'un gos o de un gat quan es sent atacat. Estarrufar-se.

Cingla [síngla]: faixa, corretja o corda per a assegurar l'albarda per davall del ventre de l'animal. *V.Bat*

Cingla i estreb

Cingle [síngle]: roca o tros de terreny vertical que forma un precipici, generalment allargat, al cim o en el pendent d'una muntanya.

Cinturó [santuró]. Banda de cuiro o roba destinada a prémer la cintura.

Cirer [siré](cirerer) : Arbre que produeix les cireres. En Catí està la Vall de Cirers i el Barranc de Cirers.

Cirer de pastor: Planta espinosa que produeix xicotets fruits de color roig.

Cirer de pastor

Cistella: Recipient fet de vímens, canyes o jocs entreteixits, generalment de forma troncocònica invertida amb una o algunes anses, amb tapadora o sense, i que pot servir per a portar fruita, bolets, roba o d'altres coses.

Cisterna: Depòsit subterrani on es recull l'aigua de pluja.

Cisterna del Tancat (L'Avellà)

Citral [sitrál]: Líquid molt olorós que es troba en les essències de llima i de taronja. També es feia amb pols efervescent.

Citrons [sitróns]: Planta de la família de les crucíferes: Brassica erucastrum. És una mala herba molt abundant en els llaurats. *D.Maest*

Civera [sivéra]: Instrument de transport consistent en dues barres de fusta paral·leles, unides per uns taulons que formen una plataforma on es pot carregar pedra, cascals, terra etc.

Clafoll [klafóá]: Corfa o crosta de la ceba, ameles, nous, etc. Esclafollar. *D.Maest*

Claper [klapé]: Terreny molt pedregós. Munt de pedres en el camp. En Catí està el camí dels Clapers. *D.Maest* . Derivat (clapa).

Camí dels Clapers

Clapir [klapí]: Cert lladrar del gossos quan acorralen la caça, les ovelles o quan estan molt afamegats. *D.Maest*

Clapissa [klapísa]: Badall horitzontal i pedregós entre roques planes. *D.Maest*

Clasquimoll *: Tipus de caragol amb la clasca molla.

Clatell [klatéá]: Part posterior del coll on s'uneix amb el cap. *D. Ben PVB*

Clau [kláw]: Pedra planera de grans dimensions que tanca la volta d'una barraca.

Clavill [klavíá]: Badall. *D.Maest*

Clavilla: [klavíáa] peça de fusta que s'encaixa en un dels forats del timó de l'aladre. *V.Bat*

Cleca [kléka] (claca): Conjunt de persones que van juntes a un espectacle (en Catí al futbol) per aplaudir-lo.

Clos [klós]: Cel tapat de núvols.

Coberta [kuβérta]: sostre que cobreix una habitació i la separa de les que estan damunt.

Coc [kók] (coca): Farina pastada i cuita amb guarnició: tomata, fruita, sucre...). *D.Maest*

Preparació: "Coca Celestial": aquesta recepta és per a 8 persones, el temps de preparació es de 60 minuts. Ingredients: 4 ous, 1/2 kg de sucre, 1/2 kg d'ametlla molta, 1/2 kg de carabassat, unes poques nous per a ornamentar dues neules rodones. Preparació: es posen les clares dels ous a punt de neu, es barreja el sucre amb les clares fins que el sucre estigui ben desfet, s'afegeix l'ametlla molta. Apart es tritura el carabassat i es barreja amb els rovells dels ous, (tot reservant una mica de rovell per a pintar la coca). Es posa damunt d'una neula la meitat de la barreja d'ametlla. Seguidament, damunt de la barreja anterior, es posa la barreja del carabassat. Després es posa l'altra neula damunt i es barreja l'altra meitat de la barreja d'ametlla. Finalment es pinta amb el rovell d'ou i s'ornamenta amb les nous. Es posa al forn mitja d'hora.

Coca de
codony

V.Cuina

Preparació: En una safeta desfarem el llevat amb aigua tèbia, afegirem i treballarem bé l'oli i l'aigua (posarem doble aigua que d'oli). Podem ficar un xicotet pessic de sal. Després, poc a poc, afegirem la farina que admeta fins que la pasta tinga la consistència adequada, que aconseguirem pastant-la prou fins que queda fina i no s'enganxe als dits. La taparem amb un drap de cuina en un lloc calentet fins que puge la massa. Una vegada preparada, podem utilitzar-la per fer diversos tipus de coques (codony, poma, pera...). Mentrestant puja la massa es pelen els codonys i es tallen a trossets finets. Quan ha pujat la massa s'escampa la pasta ben primeta a la llauna. Es fiquen els trossets de codonys per damunt de la pasta ben arregladets. Es tira damunt dels codonys un bon xorrit d'oli i sucre. Es posen unes ameles amb pell per damunt. Es fica al forn fins que està cuit (al voltant d'una hora). Després s'ensucra novament. Per a que no se'n surta l'oli de la coca convé fer-li una bona rebaraneta.

Còdol [kóðul]: pedra rodonenca que tiraven els pastors a les ovelles per baix braç.

Cofí [kofí]: recipient d'espart, de forma redona i molt pla, dins el qual es posa la brisa dels raïms o la sansa d'oliva per premsar-les.

Cogoma [koyóma] Bolet comestible, característic dels boscs de carrasques del poble.

Cogullada [koyulá]: Au (*Galerita cristada*) que té un floc de plomes punxegudes per damunt del cap a manera de caputxeta. *D.Maest*

Coixinet [kojsinét]: Cadascuna de les peces de fusta que van col·locades una davall cada barana del carro.

Colimbela * (Tombarella): Colibela (Tírig) Curumbela (Herbers): Tomb o giravolt que es fa amb el cos, especialment sostenint-se damunt el cap o les mans en terra.

Colla [kóla]: Conjunt de persones, amics units per una finalitat comuna.

Collà [kwalá] (quallada): postre fet de llet fresca d'ovella o cabra i herba colera. *V.Cuina*

Collà

(quallada)

Preparació quallada amb herba colera: Primer cal preparar l'herba colera. Aquesta s'obté macerant un pessic de pels (estams) de la flor del card coler o de la carxofera secs. Es piquen en un morter amb una cullerada d'aigua i es colen.

Es bull la llet. S'afegeix el sucre. Deixem refredar la llet. A continuació, quan la llet està tèbia, repartim en taces o tassons la llet bullida anteriorment i li afegim una culleradeta de mescla d'herba colera per recipient.. Deixem a continuació que la llet es refrede durant dos hores i la fiquem al frigorífic.

Collera [koléera]: la porten els matxos per a llaurar en parella, per a batre. És de fusta amb llana o de pell, replenada amb palla o altra cosa. Per a un animal es deia colleró.

Collir pedra: Expressió que s'utilitza per l'acció d'arrancar pedra amb les ferramentes adequades (aixada estreta, perpal, tascons, etc.).

Coma: Depressió més o menys pregona i planera en terreny de muntanya. Catí: Mas de la Coma. La Cometa.

Comboi [kombói] : 1) Alegria ("Quin comboi tinc de veure't"). 2) Carícia ("S'emporta tots els combois").

Comparativa *: Cooperativa.

Comptador [kontadó]: Obertura de xicotetes dimensions feta a la paret d'una serrada que serveix per facilitar el pas del bestiar oví i cabrum i si convé comptar-lo.

Comptador del Mas del Gatellà

Comú [komú]: taula de fusta redona damunt d'un forat redó que dóna a un dipòsit fecal. Abans s'utilitzava a les cases riques per a fer de ventre o pixar. *D.Maest*

Conillera [kuni'léra]: Gàbia per a tancar conills.

Maquineta per a trinxar el menjar dels conills i altres animals

Coniximent (vulg) [konjímént] (Coneixement) : Acte de conèixer. Consciència de la pròpia existència. Ex "Ha perdut lo coniximent".

Consevol [konsevol]: (qualsevol) . Una d'entre diferents persones o coses.

Constipat [kostipát] (refredat). Malaltia caracteritzada per l'obstrucció de les vies respiratòries, presència de moc, esternuts.

Conxavar-se [koptʃaβáirse]: Pactar dos o mes persones amb una finalitat generalment dolenta o clandestina.

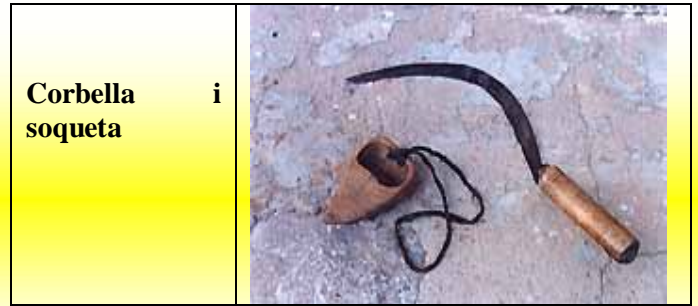

Ingredients: 3 mesures d'oli, 1 de moscatell, 1 d'aiguardent, 1 de sucre, Farina.

Preparació: Es fon el sucre en l'aiguardent, el moscatell i l'oli. Després afegim la farina que admeta. A continuació es fan boletes de pasta que s'aplanen, es posen damunt de llandes i es couen al forn. Cal ensucrar les coquetes abans o després de cuites.

Coranta [koránta] : (Quaranta).

Corbella [korbélla] : objecte de fulla de ferro acerat, corbada, posada al cap d'un mànec, per a segar herba, menys corbada que la falç.

Corca [kórka]: Corc de la llenya. *PVB*

Corcó [korkó]: Corc, 1) insecte de varies espècies que rosega i destrueix cereals, fruites, fusta, etc; 2) persona que es queixa de tot. Femení: corcona.

Corda[kórða]: conjunt de fils de lli o de cànem, que formen una espècie de trena. *V.Bat*

Corder [korðé]: És l'homònim del cabrit per l'ovella.

Corfa [kórfa]: Part exterior i dura d'un vegetal, d'un fruit, d'un llegum, d'un ou, etc. *D.Maest*

Cormull [kormúl] : (a caramull): ple al màxim, per damunt la boca del recipient, quan quasi cau pels costats. A cremull (Uldecona). A vesar (Benassal)

Cornixol [kornifól]: Aparell de manta o de sàrria. Bossa que es forma al cap de la manta dels pagesos i que serveix per a portar el menjar o objectes de poc volum. *V. Bat D.Maest*

Corpenta [korpénta]: Cos d'una persona o d'un animal, sense comptar hi les extremitats. *D.Maest*

Corralissa [koralísa]: Corral. Clos pera tancar les bèsties. *D.Maest*

Corralissa del Tancat (L'Avellà)

Corriola [korióla]: Cilindre de poca altura, que pot girar al voltant d'un eix i té un canal per on es fa passar una corda. S'utilitza per a pujar aigua d'una cisterna o de un pou, pujar sacs d'ametles o olives.

Corromput [korompút]: Pudent. Pesat. Insistent.

Coscoll [koskól]: Arbust de la família de les carrasques: *Quercus coccifera* És molt ramificat, amb fulles menudes, espinoses, dentades i llises per les dos cares; fa bellotes.

Coscorró [koskoró] : trompada forta donada amb el cap. Sol produir un borrony.

Cossi: gran recipient de test amb un forat a la part inferior, que servia per a col·locar la roba i fer la bugada: es col·locava la roba bruta, damunt un banquer de llana i damunt cendra i aigua bullint que s'anava mesclant amb la cendra i es colava dins la roba; es deixava un dia i després es destapava el forat del cossi; després s'aclarava la roba en aigua clara al riu o a la bassa. *V. Bat.*

Cossi o tina

Cossinyogues [kosinoyes] : (pessigolles): sensació espasmòdica, acompanyada de convulsió i de rialles, produïda per un contacte superficial i voluble a certes parts del cos, especialment a les plantes dels peus, a les axilles o a la part anterior del coll. Varietats: cossinogues (Benassal, Morella), cossigonyes, sigolletes (Tírig), cassinogues (Uldecona) Pessiguetes (Alcanar).

Costal [kostál]: Taleca de cinc barcelles on es posava la farina. *V. Bat*

Costura [kostúra]: escola de les xiques (antigament).

Coteret (escolanet, coter): Que ajuda al senyor retor en la missa. Derivat de la paraula cota. A Catí la cota és el ciri que porta el coter. Va vestit amb una sotana roja i un roquet (vestimenta amb mànigues curtes) blanc.

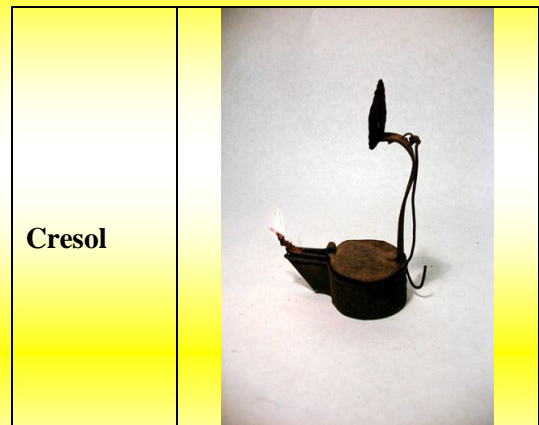

Rosari cantat pels carrer (Agost)

Crebassa [kriβása]: Clivell o obertura produïda en el cos en mans o peus pel fred o altres agents.

Creixidera [kreifidóra]: Ralladora de la pastera amb la que es tallava la massa.

Cresol [krezól] gresol: recipient amb oli i metxa per a fer llum. *V. Bat.*

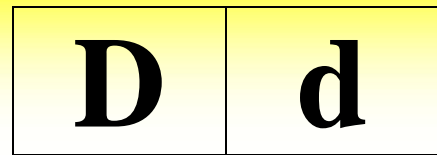

Cresp: Capa més consistent que es forma a la superfície d'una cosa líquida, terrosa, etc. *D.Maest*

Crestó [krestó] (moltó): És el mascle de la cabra blanca que de petit el capen per tal que es passi tota la vida menjant i fent-se gros i no perdi calories en altres activitats. Ajuden al pastor a reagrupar el ramat. Es mataren quan eren grans, als 4 ó 6 anys, i era la carn més apreciada de la dieta dels pastors. De la seua pell es feien roba de cuir, per exemple, el morral.

Cristià [kristiá]: Caragol gros, de tall blanc i boca negra més gustós que els caragols moros.

Criva [kriβa]: Garbell. Utensili circular amb el fons ple de forats iguals que serveix per a separar el gra de la palla i de les pedres. S'utilitza pel batre o per porgar gra, llegums (Veure "Garbell" i imatge en "carrejadors"). *V. Bat.*

Crivar [kriβár]: passar per la criva per netejar o porgar.

Crugo*[krúgo] (cru): que no és cuit.

Cucar[kuká] : Tenir fred. Omplir-se de cucs.

Cuina [kújna]: Part de la casa o del mas on es prepara i es cou el menjar. Normalment disposava d'una llar on girava tota la vida de la comunitat. La majoria de cuines del mas disposaven d'un forn.

Cuixot [kujfót]: Cuixa de porc salada i amanida. *D.Maest*

Cuixot

Culero*: Peça que protegeix el cul de l'animal de les rascanyades de la sàrria.

Cullera de pastor: Se la feien de fusta de boix amb uns gravats treballats al mànec (Veure Boix).

Cullereta [kuleréta]: Larva de la granota i del sapo.

Cup [kúp]: Recipient destinat a pitjar el raïm i fer el vi.

Cuquello[kuké'lo] (cucut): Pardal *Cuculus canorus* que li agraden les cireres. "Si el tres d'abril, el cucut no ha vingut, o s'ha mort, ho s'ha perdut". *D.Maest*

Cutxamander[kutfamandé]: que vol manar molt; manfasser, que es vol ficar en tots els assumptes sense tenir-ne necessitat. *D.Maest*

Dalla[dá'la]: instrument de segar, consistent en una fulla d'acer, lleugerament corbada, d'un metre i mig de llargària, posada a l'extrem d'un mànec més llarg, amb un riscle de fusta per a replegar les espigues, que s'agarra amb les dos mans i permet segar sense haver-se d'inclinar el segador. *V. Bat*

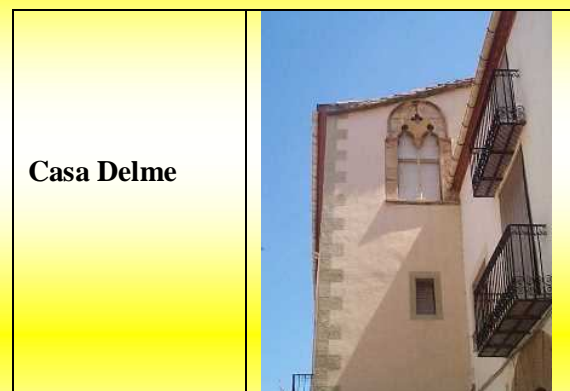
Debades [deβáes] : Gratuïtament

Debanadores [demañáðores] (demanadores). Aparell compost d'una gàbia de barretes de forma cònica que serveix per a debanar el fil.

Deler [delé]: Il·lusió.

Delme [délme]: dret d'una desena part de la collita que es pagava a l'església o senyor. En Catí està la Casa del Delme.

Demés [demés], los : Els altres.

Dengú [dɨŋgú]: Ningú. *D.Maest*

Dengue [dɨŋge]: (dimoni): "corre com un dengue". Malaltia.

Dental m. Peça de l'aladre on encaixa la rella. *V.Bat*

Desempellucar*: Lliurar-se d'algú *D.Maest*

Desfargalat [desfaryalát]: Desendreçat, posat en desorde (en l'aspecte, en el vestir, etc.). *D.Maest*

Desfilagarxar [desfilayartjár]: Desfer en fils alguna tela o vestit. *D. Maest*

Desgavell [dezyabél]: Persona molt desordenada.

Desguàs [dezywás]: Lloc per on s'escola l'aigua de la pluja.

Desimbolt [dezembólt]: Amb llibertat de moviments. Que obra amb llibertat i poca vergonya.

Desperdigolat [desperdiyolát]: Escampat sense direcció determinada.

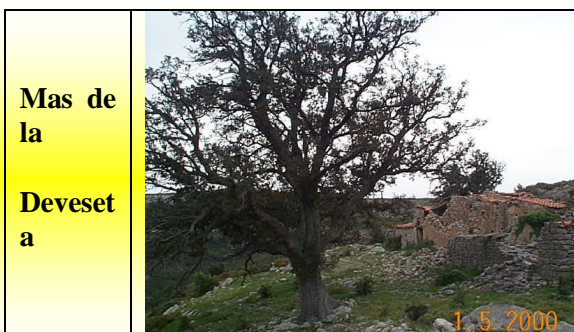
Despistat [despistát]: Desorientat.

Despitralat [despitralát]: Amb la roba descordada de forma que deixa a veure el pit. *D.Maest*

Después-ahir, después -demà: (abans-d'ahir, passat-demà). Adv

Deu [dɛw], fer: anar bé. "Ex. Tot li fa deu" (Tot li va bé).

Devesa [debéza]: Lloc de pastura. Mas de la Deveseta (Catí). Veure Bovalar i Dula.

Diarrea [diaréra]: Evacuació freqüent i líquida de matèries fecals.

Dijuna [dizuna]: Que no ha menjat res des de que s'ha alçat al matí.

Dimats (dimarts) [dimáts]. Dia de la setmana.

Diners [dinés]: Moneda de canvi.

Dingú [dɨŋgú]: (ningú). No cap persona.

Disfici [disfisi]: Desfici. Inquietud, persona que no para, cul de mal seient.

Divorci [diβór]: Dissolució legal del matrimoni.

Domenge [doméŋdʒe]: (diumenge). Dia festiu de la setmana. *D.Maest*

Domés [domés] (només).

Dorondó: Quan es fica la boira de dalt agarrada al Tossal de la Nevera. Assenyala fredor. *D.Maest*

Dovelles [doβéles]: Pedres treballades i tallades més estretes d'un cap que de l'altre per a formar arcs o voltes. *V. Bat.*

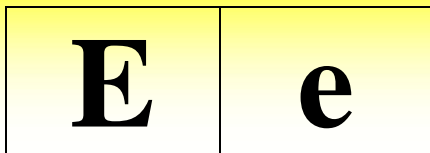

Dovelles Mas d'En Bono

Drecera [dreséra]: Camí molt estret, delimitat per parets, que dona accés des dels assagadors i camins principals fins a les finques.

Dropo [drópo]: peresós, que no li agrada treballar, malfeiner.

Dula [dúla]: Servei de pastura en devesa comunal dels animals de bestiar gros (equins, bovins). En Catí es preferia el nom de Bovalar o devesa. *D.Maest*

Eixabegó: Cordells entrelaçats entre ells formant una xarxa fina que permet pujar objectes als pissos superiors amb l'ajuda d'una corriola.

Eixam [ejfám] : carròs d'abelles amb la seva reina; sembrar a eixam: escampar les llavors amb les mans.

Eixarcolar [əjərkolá]: Collir les males herbes. Birbar. *D.Maest*

Eixerit: [ajferít] Llest. Despert. Viu. *D.Maest*

Eixerri [ejfəri] (xerri): Fem de les cabres i ovelles.

Eixugamans [ejfuamáns]: drap per a eixugar-se les mans. *V. Bat*

Eixugar [ejfuá]: Traure la humitat o el líquid d'alguna cosa.

Emblanquinar [emblaŋkiná]: donar una passada de calç a una paret per fer-la blanca i neta. *D.Maest D.Bat.*

Embocinar-se: Encanar-se les ovelles o cabres amb el bocí.

Embolíc [embolík]: Cosa complicada.

Emfiteusi [emfiteusi]: Contracte pel qual un senyor dóna a una altra persona (*enfiteuta*) el domini útil d'una cosa immoble, perpetualment o a llarg termini, per tal que sigui millorada, tot retenint-ne el domini directe. A canvi de rebre un cànon, pensió o cens o altres prestacions de l'emfiteuta o senyor útil; generalment, a l'acte d'establiment, l'emfiteuta paga una quantitat d'*entrada*.

Empall [empál]: Palla llarga no batuda que queda després de segar les espigues. *V. Bat D.Maest*

Empanxurrar [empantfurá]: Amb la panxa ben plena. Empanxar.

Empelt [empə́t]: part de tronc de cep amb un o més borrons que s'introdueix sobre el portaempelt.

Empeltar [empettá]: acció d'ajuntar dos o més parts (tija, tronc, branca, etc) de plantes diferents de manera que el conjunt es comporte com una sola planta.

Empixumar*: Regar la terra amb el pixum dels animals.

Emplastre [empástre]: Medicament extern que s'adhereix a la part del cos damunt la qual s'aplica. Cosa mal feta.

Empollar [empołár]: Estudiar assíduament.

Empriu [əmpríw]: Ús, aprofitament d'una cosa material, d'un servei. Dret d'usar allò que és propietat d'altri. Lloc o objecte damunt el qual es té aquell dret. En Catí està el Barranc de l'Empriu (Rambla de la Belluga). *D.Maest*

Empudegar [ampuðeyá]: Importunar.

Encanar-se [aŋkanárse]: quedar-se sense respiració pels plors o la risa o altra causa; encanar-se de riure: riure moltíssim.

Encesa [ansésa] (caçar a l'): Caçar per la nit enlluernant els pardals amb fanals o tees enceses.

Enclusa [aŋkrúza]: banc, de ferro, de treball dels ferrers.

Encondolir [aŋkoŋdolír]: Pendre dolor en algun membre. *D.Maest*

Endenyar [endepá]: (endanyar): Infectar-se una ferida. *D.Maest*

Enfacetar [enfasitá]: Embrutar. *D.Maest*

Enfigar(se) [amfiyárse]: Sentir forta atracció per una dona.

Enfitat [amfitát]: atipat, fart excessivament, empatxat.

Enfolgarse [emfolyárse]: alegrar-se per una notícia bona. *V. Bat.*

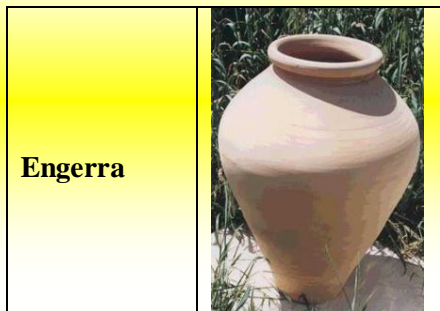
Enfundat*: Despistat. Absort amb els seus pensaments o idees.

Enganyifa [aŋgaɲifa]: Acció enganyosa.

Engegar [aɲdʒeɣá]: posar en marxa; començar a fer alguna cosa.

Engerra [aɲdʒéɾa]: Vas gran de test, envernissat per dintre i per fora, amb la part d'enmig (ventre) molt més ampla que la inferior (cul) i que la superior (boca), sense coll o amb coll molt curt, amb anses molt menudes que serveix per a tenir-hi oli, aigua, vi, olives . *D. Maest. V. Bat.*

Engerreta [aɲdʒeɾéta]: engerra menuda per a guardar en oli el llomello fregit (frito).

Enrecordar [anrekordáɾse]: Recordar. Venir a la memòria.

Enrunar [anruná]: Enderrocar. *PVB*

Ensendemà (dial): (A l'endemà). Al dia següent.

Ensisam [ansizám]: (enciam) : planta típica del gènere *lactuca* per a amanir amb oli, vinagre i sal .

Ensomniar [ansomiá]: Tenir un somni. *D.Maest*

Entabutxar [entaβuɬfá entaβujfá] (Entabuixar, marejar). *D.Ben*

Entauladora [antawlaðóra]: peça de fusta per a aplanar la terra després de llaurar i sembrar. *V. Bat*

Entemenar [antemená]: Fer malbé. *D.Maest*

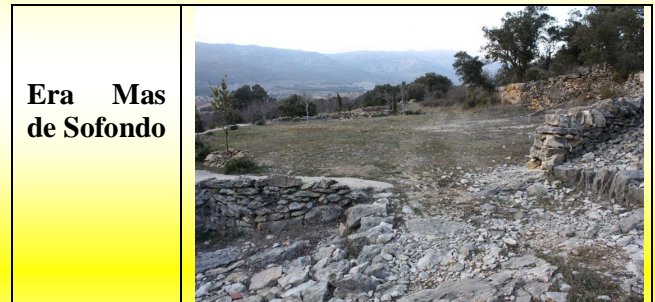
Enterro [əntéɾo]: Enterrament.

Entomar [antomá]: Empomar *D.Maest*

Entreví [entrefí]: Tel greixós i entreteixit de venes, nervis i glàndules, al qual estan pegats els budells.

Enyorar (dial) [aporá]- trobar en falta. Estar trist per l'absència de certes persones.

Era [éɾa]: Espai de terra, generalment rodonenc, de deu a trenta metres de diàmetre, damunt el qual es posen els cereals o llegums per batre'ls i separar la palla del gra. *V. Bat.*

Erada [erá]: quantitat de garbes posades damunt de l'era per a ser batudes en una sola vegada. *V. Bat*

Erm [érm]: tros de terra que no es treballa.

Enterra [anterra] : Ex. M'ha caigut el llibre enterra.

Envescar: [amviská] embrutar, especialment de matèria greixosa o apegalosa

Esbarrar [azbará]: Espantar, fer fugir un animal; fer que se'n vaja apressuradament fent-li temor. Dispersar (rabera). "A la porta toca un flare, si no li donen pa s'esbarre" (Morella).

Esbarrar-se: Fugir un animal espantat. *D.Maest*

Esbocat*: Eixamplat o estirat de la boca.

Esbrafar [azbrafá]: Perdre la seua fortalesa, olor o propietats. *D.Maest*

Esbroquellar [azbrokelá]: Trencar la vora d'un objecte especialment de vidre o de test. *D.Maest*

Escalfit*: Recalentat i podrit. Que s'ha fet malbé (cereals, herbes).

Escamarra [askamara] : 1) angle que formen les cames obertes: passar per l'escamarra: joc de grans i xiquets; 2) seure a l'escamarra: damunt dels genolls dels homes, i a la falda de les dones. *D.Maest*

Escamarrat: A coll i bé.

Escapçar [askapsá], descapçar [deskapsá] : barallar, mesclar les cartes de joc abans de jugar.

Escarabítza [askarabítza]: Cuca panera. *D.Maest*

Escardar [askarðá]: Netejar els sembrats de les males herbes.

Esclafit [asklafít]: Soroll sec i repentí produït per una cosa que es trenca o que es dispara amb força.

Esclofollar [esklofolá]: Llevar la pell. Destapar. Contar alguna cosa que es tenia per secret.

Escollonar-se* (descollonar-se*): Partir-se de risa. Riure amb moltes ganes.

Escolumbrar [askolumbrá] (colombrar): descobrir alguna cosa amb dificultat; veure confusament per la distància o per la manca de claror.

Escopetejat [askopetedzá]: Sortir molt ràpidament d'un lloc.

Escopins: Llavor d'una herba dels ribassos en flors de púes de ganxet que s'agarren a les cames, al monyó i a la roba (S. Mateu). *Gospins* (Benassal, Catí). *D.Maest*

Escopinyà- Escupinyà [eskupiná]: (escopinada) o escopinyada. Saliva que es treu d'un cop. *D.Maest*

Escridassar [askriðəsá]: Cridar a una persona en veu alta.

Ecurador [askuraðó]: Pica de pedra, poc fonda, on hi ha els gibrells o conques que serveixen per a escurar els plats i altres objectes de la cuina.

Esgambi [azgámbi]: Esbarjo. *D.Maest*

Esgarranyada [azgaraná]: ferida superficial feta per una romeguera, d'unes rames, amb les ungles o amb altra cosa incisiva etc. *D.Maest*

Esgarrap [azgaráp]: Acció i efecte d'esgarrapar. *D.Maest*

Esgarrar [azyará]: Fer malbé. Estripar *D.Maest*

Esgarrifar [ezyarifár]: Causar esgarraf, tremolor convulsiu amb motiu de fred, febre o un soroll estrident.

Esglai [azyláj]: Temor que pertorba profundament.

Esglaiat [azylaját]: Que sent espant.

Esme [ézmé]: (esma): aptitud per a caminar o obrar instintivament, maquinalment, sense veure; perdre l'esme: perdre l'orientació; anar d'esme: sense veure res. *D.Maest. D.Ben*

Esmorsar [arrosár azmorzá] : Primer menjar del dia.

Espadella [aspaðélla]: Eina de fusta semblan a una espasa. Mas de la Espadella (Catí)-

Espai [espláj]: A poc a poc. *D.Maest*

Espala [espáta]: (espatla): l'os posterior del muscle; la part, la pota, de davant del bacó u d'un altre animal, per oposició a les potes de darrere, a la cuixa.

Espalot: Pota de davant del bacó principalment.

Espardenyada [asparðená]: Dir una paraula o frase inapropiada o fora de context.

Esparreguera (Espaneguera): Planta liliàcia de diferents espècies del gènere *Asparagus*. L'esparguera comuna és l'espècie *Asparagus officinalis*, que té el rizoma molt ramificat amb tiges aèries proveïdes de fulles molt petites en forma d'escametes i que són molt estimades per a menjar (*espàrrecs o espànecs*).

Espelma [aspéłma]: Ciri curt i prim. *D. Ben PVB*

Espelma

Espenta [aspénta]: Empenta. Acte d'espentejar (empentejar). *D. Maest*

Esperdigolat [asperðiyolát]: Dispersat. Separat del lloc on hauria d'estar. *D.Maest*

Esperó [əspəró]: Instrument de metall compost d'una punxa o una rodeta amb algunes punxes, que es porta a la part posterior de la bota de cavalcar i serveix per a ferir el ventre de la cavalcadura i estimular-la a caminar; Catí: Barranc de l'Esperó (Entre M. Nadella i M. Eixemeno).

Espigó [əspiyó]: Barra o barres llargues que forma la part davantera d'una arada a la qual s'enganxen els bous o muls. Timó.

Espígol [espíyot]: Planta *Lavandula spica*, que té les fulles linears i les flors blaves en espiga, d'olor molt agradable i d'aplicacions medicinals casolanes. En Catí, famós històric llinatge (escrit també Spígol)-**Espigolar** : replegar d'en terra les espigues que han caigut als segadors durant la segada i que no ha replegat l'engavellador ni el del burro. "Qui no pot segar, espigoleje"...*V. Bat*.

Esplai [espláj] o d'esplai : poc a poc, lentament.

Esporgar [esporýá]: Tallar rames accessorials dels arbres i arbusts.

Espotrancat [aspotraŋkát]: Espuat. *D.Maest*

Esquellot[askełót]: esquella de grans proporcions. *D.Maest*

Esquifet: [əskifít] Migrat. Mancat de la grandor que cal *D.Maest*

Esquilar [eskilár]: 1. Tallar la llana a un animal, especialment a les ovelles perquè no pateixin tanta calor a l'estiu. 2.- Tallar el pèl, els cabells, especialment si es fa d'una manera tosca. "Anar per llana i tornar esquilat (trasquilat)".

Esquilada

Esquinàs [eskinás] (espinàs): espinada, columna vertebral (espinal).

Esquirol [əskiról]: Bestiola de pèl en coa molt peluda i estarrufada que salta de pi a pi. *D.Maest*

Esquirol

Esquitllar [eskitiłá] :esquitxar [eskitfá]: llançar a distància gotes d'un líquid o partícules d'una massa pastosa, d'un polsim, etc., al caure o al calcigar-ho; mullar.

Estalzi [astalzi] (estalzim): Partícula negra dividida en partícules finíssimes que prové de la combustió incompleta de matèries orgàniques i que es diposita en la part interior de les xemeneies o conductes de fum. "Cau l'estalzi, la pluja es ací".

Estamordit*: Mig mort. Aturdit. *D.Maest*

Estaquirot [astakirót]: persona curta d'enteniment.

Estarnut [estarnút] (estornut)- (esternut)- Espiració brusca i sorollosa de l'aire pel nas o per la boca causat per un constipat, per una al·lèrgia o per alguna partícula introduïda al nas (pols).

Estenalles [estináles] : tenalles: instrument format per dos peces metàl·liques articulades simètricament mitjançant un passador, d'un costat redones, fines i treballades i de l'altre planes que serveixen per a subjectar objectes o agafar carbó, brases o coses del foc; tenen un ansa per a penjar-les . *PVB*

Estenalles i altres eines

Esteva [astéva]f: Part posterior de l'aladre, per on l'agarra la persona que llaura.

Estirat [əstirát]: Coca allargada i plana de pa.

Estisores [estisóres estiróres] (Tisores) : instrument de tallar constituït per dos làmines entrecruades que s'obrin i es tanquen en forma de X.

(Es) Tisores- Maquineta, esquila, boç

Estómac [estómek]: porció més dilatada de l'aparell digestiu, situada entre l'esòfag i els budells, i dins la qual es fa la digestió estomacal dels aliments. *D.Maest*

Estorat [astorát]: Esglaiat, espantat.

Estoreta [astoréta]: Objecte fet de suro aglomerat i comprimit o plàstic, que s'estén a terra i que es pot plegar fàcilment; s'empra per a cambres de bany, entrada de casa i altres llocs on es llança aigua en terra.

Estornell [astornéa]: Pardal insectívor de la família dels estúrnids (sturnus vulgaris) amb plomes negres amb reflexos verdosos i moltes taquetes grogues i blanquinoses.

Estornell

Estorollar: Escampar les brases del foc amb les estenalles o amb un burxó.

Estrafalari [astrafalári]: (estrafolari): extravagant. Estrany fins a la ridícula.

Estral [astrát], estreta: (destral): Instrument format per una fulla acerada proveïda d'un mànec de fusta per a tallar.

Estral

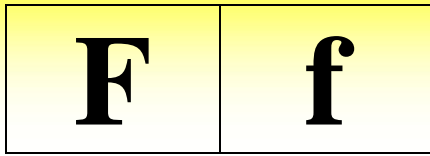
(destral)

Estrep [astrép]: Peça de metall, de fusta o de cuir, que va penjada amb una corretja a cada costat de la sella i serveix per a subjectar i sostenir el peu del montador. (veure cingla).

Entropessat [entropesát] Que ha sofert una ensopegada.

Esvarar [azvará]: Rellissar. *D.Maest*

Eua [éwa] (egua)- Femella del cavall.

Faca: Ganivet de caçador. *D.Maest.*

Fadrí [faðrí]: Solter. *D.Maest.*

Falcat [fałkát]: Manoll de cereal. *V.Bat*

Falç [fáts]: instrument de fulla de ferro acerat, corbada, posada al cap d'un mànec, per a segar. *V.Bat*

Falçó [fátsó]: Tipus de falç més curta i plana. *V.Bat*

Faldetes [faldétes]: Faldilles.

Faldriguera: Bortxaca de davall de la faldilla. *D.Maest*

Falsa [fálsa] (sostre): El pis més alt d'una casa, davall la teulada. *D.Maest*

Falsa volta: Tècnica de construcció de voltes emprada a les casetes de pedra, que consisteix en formar, amb lloses, rodones o corones circulars o oval·s concèntrics i sobreposats de radi decreixent, fins arribar a tancar la totalitat de la coberta.

Falzia [falsíga]: Pardal insectívor de plomatge negre, ales llargues i potes curtes (*Cypselus Apus*). *D.Maest*

Farcidura [fasiðúra]: mescla que es posa a les botifarres: arròs i ceba bullits, sang, canella i claus.

Farcir [fasí] : conjunt d'operacions que es fan per a fer els embotits: trinxar la carn, mesclar-la amb les salses i embotir-ho en els budells. *PVB*

Fardatxo [farðátfjo]: Llangardaix, rèptil sauri de l'espècie *Lacerta ocellata*. *D.Maest*

Farfallós [farfałós]: Tartamut. Qui parla poc clar. *D.Maest*

Farga: Tipus d'olivera. *D.Maest*

Farina [farína]: Producte produït per trituració dels grans de blat o d'altres cereals (segó, panís, etc...).

Farinetes [farinétes]: plat d'hivern fet amb farina (de guixes, cigrons) amb xirolites. Veure guixassos.

Farol [farół]: mocador que portaven els auelos al cap nugat damunt de l'orella d'influència aragonesa.

Fartera: Gana desmesurada. *D.Maest*

Farum/Ferum: Olor pudenta. Der(farumejar) . *D.Maest*

Fatiller [fetiłé]: molt delicat per a menjar, que no es menja qualsevol cosa. *D.Maest*

Fato: Gran quantitat de coses *D.Maest. V.Bat*

Fatxa [fátʃa]: Aspecte extern d'una persona. Mal aspecte. "Si et fiques esta jaqueta faràs fatxa". Cara (de l'italià faccia).

Fava [fáβa]: Gra que surt després de picades d'animals o després de menjar certs aliments *D.Maest*

Feina [faéna]: *D.Maest*.

Feixa [féjʃa]: bancal menut i llarg, de cultiu, en forma de terrassa, construïda amb marges de pedra seca als vessants. *D.Maest*

Fenàs [fenás]: plantes gramínies que ixen als marges, poc apreciada pels agricultors i els animals.

Fenassar: Camp de fenàs. A Catí està el Fenassar.

Font del Fenassar (Entre Nadalet i la Serra de l'Avellà)

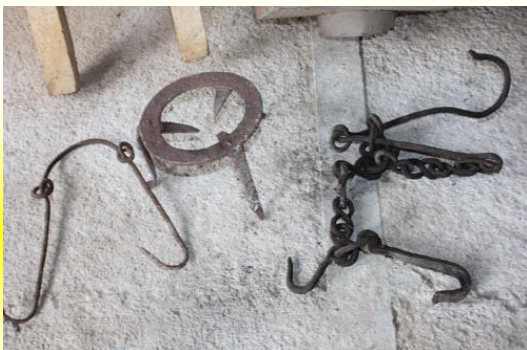
Fenoll (fonoll): Planta (*Foeniculum Officinale*) aromàtica freqüent en els camps.

Ferraja*: mescla de cereals amb palla per alimentar als animals. *D.Maest*

Ferramenta: Dentadura Eina. *D.Maest*

Ferrer: Home que treballa el ferro. (Catí: Mas d'En Ferrer, Mas d'En Ferre).

Ferros [féros]: Instrument de tres peus per a sostindre la paella, olla o caldera damunt del foc.

Ferros per a la caldera

Fesols i arròs: Plat típic de la romeria de Catí a Sant Pere de Castellfort. *V.Cuina*

Fesols i arròs

RECEPTA:

Bullir durant unes dues hores els fesols a les calderes a fort foc remonent per a que no se socarren. Quan ja són cuïts, afegir un bon xorritó d'oli d'oliva i una polzada de pebre vermell. A banda sofregir el julivert i els alls als quals també s'afegeix pebre vermell molt. S'aboca a la caldera i tot seguit es posa l'arròs amb el safrà i la sal. S'ha de continuar remenant i quan ja està cuït l'arròs, afegir la canyella. Cal servir-lo ben calent.

Quantitat: Sis unces de fesols i tres d'arròs per pelegrí i menjada.

Ingredients dels fesols i arròs

Paellonet per sofregir

Figa [fiya]: Fruit de l'arbre *Ficus carica*, del qual hi ha nombroses varietats que es distingeixen principalment pel color de la pell i per la forma més o menys llarguera.

Figa flor [fiyafló]: Figa primerenca de pell negra, molt saborosa. Curta.

Figa de pala: Figa de moro. D.Maest

Figuera [fiyéra]: Arbre de la família de les ficàcies, de l'espècie *Ficus carica*; es fa de dos a quatre metres d'alçada, té les fulles palmades lobulades, rasposes i sinuades-dentades; el fruit (*figa*) és generalment piriforme, exteriorment verd, blanquinos, blavós o negre, dolç, de molt de consum com a aliment; moltes varietats de figuera fan dos esplets cada any, i prenen multitud de noms adjectius.

Mas d'En Figuera

Figues albardades [albarðáðes] : Figues recobertes amb pasta de bunyol.

Elaboració:

Començarem levant la cua de les figues, les obrirem, les encararem de dues en dues. Després, per obtenir la pasta, pastarem un got d'oli, un de sucre, un d'ous i tres d'aigua més la farina que pugui entrar (la pasta haurà d'estar blaneta). Després, agafarem una cullerada de pasta i ficarem dins de dues figues encarades i les fregirem amb l'oli ben calent. És aconsellable utilitzar una cassola de test per fregir-les. Una vegada cuites les ensucrarem.

Filagartxo *: fil que penja per haver-se desfilat un tros de roba.

Filat [filát]: el que es para damunt una piqueta, basseta o altre lloc on els pardals van a beure, i es té tapat de terra fins al moment de disparar-se mitjançant les barres que el caçador, amagat en una barraqueta, maneja. *D.Maest*

Fil d'aram (fil ferro). Fil metàl·lic.

Filosa [filóza]: Bastó o tros de canya que a un extrem o prop d'un extrem forma un eixamplament amb esquerdes, on se subjecta enrotllada la floca o cerro que es vol filar.

Fita [pedrafita]: pedra o munt de pedres ficat en terra per a indicar les particions, el límit d'una heretat, d'un poble. La Pedrafita de Catí. *V.Bat*

Flare [fláre]: (frare) 1) religiós; 2) al pintar es diu: t'has deixat un flare: un tros sense pintar. 3) Aràcnid de potes molt allargades 4) Amela dura de pelar.

Fleitera [flejtéra]: Motle per a fer formatge. *D.Maest*

Floronco [florónko] (floronc): Tumor inflamatori que es forma en l'espessor de la pell i termina en supuració

Folgar [fołyá]: me'n folgo: : alegrar-se, divertir-se, prendre gust; entretenir-se plaentment.

Follar [folá] nius: Prendre lo que hi ha als nius (ous o pardalets) *D.Maest*

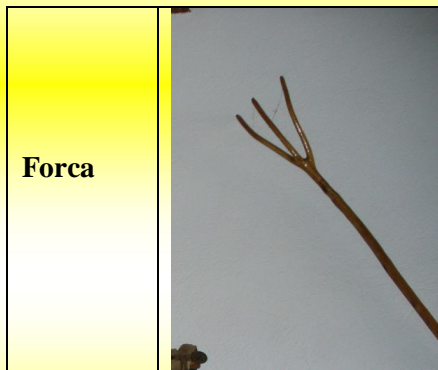
Fontanella [fontanéʎa]: font xicoteta. Ex: Mas de la Fontanella.

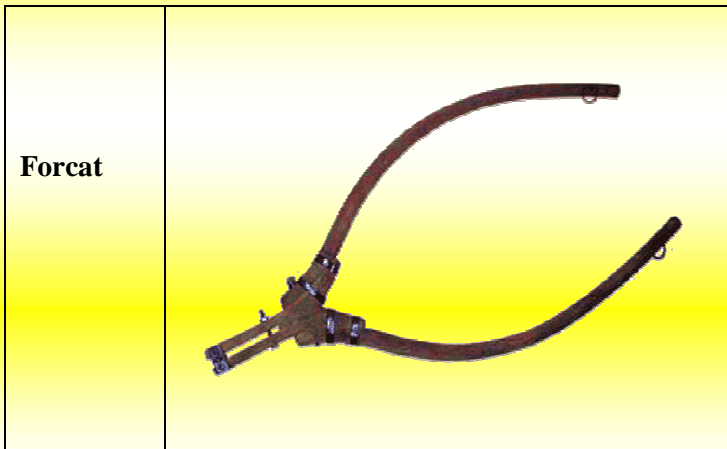
Mas de la Fontanella

Forc [fórk]: 1) mida equivalent a la distància entre els extrems dels dits polze i índex estirats al màxim (15 cm), formant angle recte 2) forc d'alls(100 cabeces d'alls)= dos comes d'alls(50 cabeces d'alls): rastre o trena d'alls.

Forca [fórka] : instrument format per un pal de fusta acabat per un extrem en tres puntes, que serveix per a alçar o regirar la palla, l'herba, etc., especialment en les operacions agrícoles de ventar a l'era i d'apilar la palla o l'herba. *V.Bat*

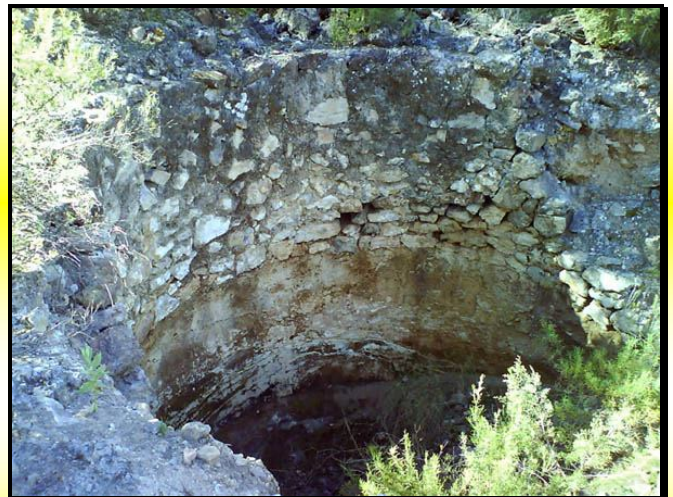
Forcat [forkát]: Peça davantera de l'arada d'un sol animal, formada per dues barres llargues unides per darrera en forma de U.

Forn: Receptacle tancat habitual en la major part dels masos que permet cremar la llenya per obtindre calor que comunica amb una xumenera o fumeral per extraure els fums i que permet la cocció del pa, coques i d'altres.

Forn de calç: Consisteix en una gran cavitat que s'enfonsa alguns palms sota terra, està limitada lateralment per una paret gruixuda de pedres posades una sobre l'altra i una al costat de l'altra, i per la part superior es cobreix amb una capa de pedres, llenya i terra, formant cúpula. Té una obertura davall, destinada a alimentar el forn, i una altra a la cúpula per donar sortida al fum. La finalitat del forn era l'obtenció de calç (òxid càlcic) a partir de la calcinació de pedra calcària (carbonat càlcic) a uns 1.000 °C . L'ofici es deia calciner.

Forquetes [forkétes]: Peces de fusta que es situen al coll de l'animal amb la finalitat de poder enganxar algunes eines per a poder llaurar.

Forrellat [forelát] (forrollat): Barreta de ferro que té un agarrador que el fa lliscar i entrar dintre d'un forat o argolla i permet tancar fermament una porta o finestra. "Eres més bast que un forrellat de portera".

Forrellat

Forroll [foróá]: 1) barra de ferro llarga amb punxa que serveix per a remoure el foc; de fusta per a picar el menjar dels bacons. *V.Bat*

Fotre [fótre] : 1) Tenir acte carnal 2) enganyar, furta, "M'has fotut ben bé", "No em fotogrà" 3) Riure's: Se'n foten de tu" 4) Pegar "Et fotre un esclafit" 5)Caure "Es va fotre de cap" 6) Menjar "M'he fotut un plat d'arròs" 7) Interjecció d'exclamació, admiració, ira, alegria, entusiasme "Fotre!", "No fotem!" 8) "Tant se me'n fot" (m'és igual).

Frassada [flasá]: Peça quadrangular teixida de llana o de cotó, generalment amb ratlles de diferent color, que s'usa per a tapar el llit.

Fre: Instrument de ferro al qual es lliguen les regnes, i que es col·loca a la boca de les bèsties cavallines de transport per a subjectar-les i menar-les.

Fre i regnes

Fréstec [fréstek]: (dial.) (feréstec): animal no domesticat; persona intractable.

Frito* : llonganisses, llonganisses i costelles de bacó fregides i conservades en oli a les engerretes. També es fa de conill. *V.Cuina*

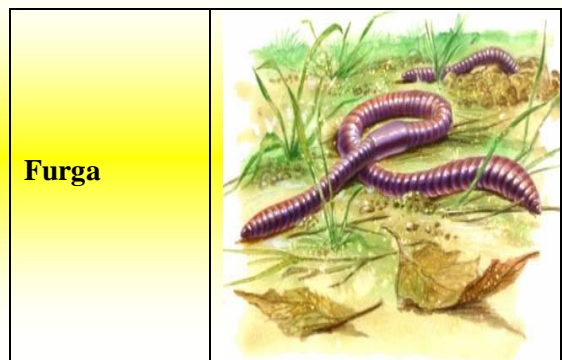
Frito

Preparació: Salar la costella de bacó i deixar-la en adob 4 dies. Fregir a poc foc la costella coberta d'oli fins que desaparega el suc que es fa i estiga fregida. En una paella ficar la costella i afegir els ous batuts. Arrebossar les costelles amb els ous.

Fumadetes [fumaétes]: Encesa d'erigons o argelagues per avisar al poble de l'arribada de la romeria de Sant Pere. Actualment estan prohibides per perill d'incendi.

Fura [fúra]: Mamífer (*Putorius furo*), de cap redó, cos allargat, orelles molt menudes; els crien els caçadors per a introduir-los dins les lledrigreres i obligar als conills a eixir. *PVB*

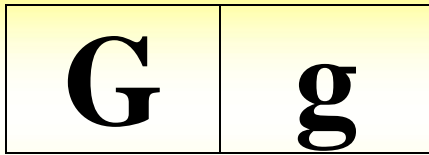
Furga [fúrya]: cuc que viu davall la terra molt profitós per als bancals.

Furga

Furment [formént]: De pressa.

Fus [fús]: Barreta de fusta rodona, lleugerament cònica, que pel cap més prim té una incisió (l'osca) i pel cap gruixut acaba amb un disc, i serveix, quan es fila a mà, per a tórcer el fil i enrotllar-lo així com es va formant.

Gaburro* : bulto (bony) que ix al cos de les persones o dels animals. Defecte d'un objecte.

Gafarró [gafaró]: Pardal (*Fringilla serinus*), molt menut, de color groc verdós, fa el niu en els arbres, especialment carrasques i pins, s'alimenta de llavors i és molt cantador.

Gaiato [gajáto]: gaiata: bastó corbat per un extrem que serveix per ajudar a caminar.

Gairó (de) [deyajró]: De Costat.

Gallet [galet] : beure en porró fent colar el vi pel broc xicotet; broc menut d'un pitxerull, canadella o altre recipient, per on, en inclinar convenientment el recipient, brolla el líquid a raig prim. Ex. "Beure al gallet".

Galliner [galiné]: Lloc per a l'aviram (gallines, pollastres, titots, etc...).

Galtada [galtá] : Trompà donada amb la mà a la galta.

Gangalla [ganjala]: mitja ferradura que serveix per a penjar tomates, raïms etc. *D.Maest*

Ganivet [ganibét] (ganyivet): Instrument consistent en una fulla llarga d'acer amb una vora afilada i provista de mànec que serveix per a tallar.

Ganxos [gáptfos]: instrument de dos pues que servix per a extraure les pataques o per a cavar la terra. Arpiot. *V.Bat*

Aixada, ganxos (arpiot), llaonet

Ganyolar: Udolar. *D.Maest*

Garatge [garátj]: Lloc destinat a guardar els cotxes.

Garba [gárba]: feix gran de brins i espigues tallades i lligades, que generalment es compon de quatre gavelles (setze falcats).

Garbell [garbé], porgador, triador: Receptacle que té el fons ple de forats iguals que serveix per a separar objectes de grandària desigual, deixant passar els uns i retenint els altres; cast. *criba*. Generalment és de forma circular, amb una riscla o vorera sòlida. El material de què és fet, varia segons els usos als quals es destina i segons les comarques: els garbells més usuals són els de triar cereals i els que empen els paletes per a triar les pedretes i la terregada o guix mòlt. El fons dels garbells sol esser de tela metàl·lica.

Garganxó [garyaptfó] : Part superior i interior del coll *D.Maest*

Gàrgola [gáryol]: Raig d'algun líquid en abundància.

Garrama [garáma]: Engany, trampa, principalment en el joc o en els tractes *D.Maest*

Garramanxo [garamáptfo]: escriptura que no s'entén, lletra que no segueix les pautes. *D.Maest*

Garranda [garánda]: lleguminosa per als animals.

Garranxo [garáptfo]: Branqueta trencada o arrancada d'un arbre o planta.

Garrejar [garedʒá]: Estirar les cames.

Garró [garó]: Taló del peu per darrere. Turmell.

Garrofi [garofi]: Sang que es fa davall de la pell a conseqüència d'un fort cop.

Garrotera [garotéra]: corda grossa que passes per dalt de la càrrega per nugar-la bé. Metxer.

Garsa: Au de mitjana grandor amb pic i potes negrenques amb plomatge blanc al ventre i ales. *D.Maest*

Garxo [gártʃo]: (guerxo), estràbic que mira a la torta, de través .

Garçat: Tort. Corvat.

Garullo [garúlo]: Bullícia. *Cast. De barullo.*

Gat cervical: Espècie Felis Lynx més gran que el gat domèstic *D.Maest*

Gatell [gatéʎ]: Arbust.

Gatellar [gateʎà]: Lloc en que abunden els gatells. En Catí és famós el Gatellar (Gatellà).

Mas del Gatellà (Gatellar)

Gatera [gatéra]: Gatenera *D.Maest*

Gavatxo [gabatʃó]: espavilat, que es fa de veure i vol aconseguir els seus propòsits, egoista.

Gavella [gabéʎa]: conjunt d'espigues, quatre falcats (manoll). Quatre gavelles són una garba. *PVB*

Gavelles

Gebra [géβra]: (gebre): gelada, aigualera glaçada. Rosà. Fred que empenetra. *D.Maest*

Genoll [dʒinól]: articulació de la cuixa amb la cama en la seua part anterior.

Gentilles [dʒentíʎes]: (lentilles): Llegum de forma redona, aplanada.

Giner [dʒiné]: (gener) . Primer mes de l'any.

Gineral [dʒineral]: (general)

Gipó [dʒipó]: Peça de roba que cobreix el tronc dels muscles fins a la cintura.

Gírgola [zírɣola]: Bolet comestible. Varietat: Gírgola de panical: Color fosc.

Girigonsa [dʒiriyónsa]: Ondulació, tortuositat, sinuositat. Giragonsa. *D.Maest*

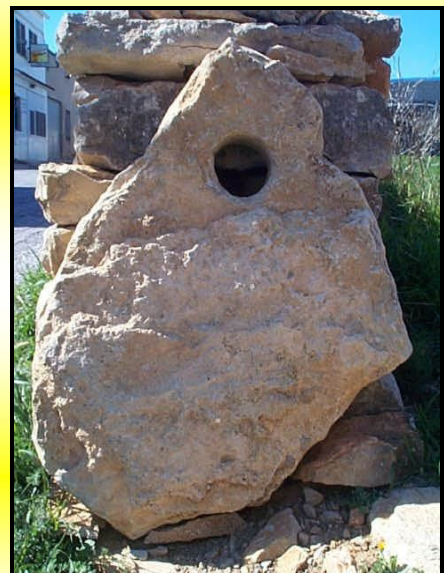
Gitar-se [dʒitáse]: posar-se al llit o ajeure's a qualsevol lloc per dormir o descansar. Follar

Gleva [gléβa]: Terra grossa i cohesionada per les arrels de les herbes, que s'alça llaurant, cavant, etc *V.Bat*

Golfes: Cambra situada en el pis més alt, immediatament davall de la teulada. Cambra o falsa en el pis més amunter de les cases.

Gorró [goró]: Pedra amb un clotet on es recolza l'espiga de ferro del pujant d'una portera sobre el que gira la mateixa.

Gorronera [goronéra]: Pedra o fusta que té un forat al mig per a subjectar la porta o portera; gorronera (dalt) i el gorró (davall).

Pedra gorronera

Gossa [gósa]: Peresa

Gossets [goséts]: Nom d'una planta dels ribassos que fa unes floretes moradenques que apretades pels costats amb els dits s'obren i tanquen com a boquetes d'un cabet de gos. També "conillets". . *D.Maest*

Conillets

Graciosa :(vulg.) (gasosa), llimonada: beguda que conté àcid carbònic: líquida o en paperet amb pols efervescent.

Graelles [graéles]: Utensili en forma de reixeta amb mànec i potes per a torrar al foc. *V.Bat*

Graner [grané]: Lloc per a emmagatzemar les llegums i cereals.

Granera [granéra]: Escombra. *D.Maest*

Granet: Grandet. Diminutiu de gran. *D.Maest D.Ben*

Grapes [grápes], anar a: Anar a genollons.

Grillat : boig, sense coneixement, bobo.

Gronsar [gronfjá] : (gronxar), engronsar: donar un moviment de vaivé (a un cos suspès o a un cos flexible que té un punt fix). *D.Maest*

Guantada [gwantá]: cop donat a la cara amb la mà plana.

Guaret [gwarét]: terra sense sembrar durant un any, per que descanse i és puga renovar. *V. Bat*

Guaret

Guilopo [gilópo]: Viu. Espavilat. "La guilopa rabosa va enganyar al llop".

Guinyot: Joc de cartes paregut a la brisca i al tute. Es canta amb sota i rei del mateix pal.

Guinyot

Guít: Animal que tira coces.

Guixassos [gijásos]: Farinetes de guixes o de cigrons. També són molt bones les truites de guixassos.

Guixassos

Preparació: Es posa aigua a una cassola. Es fica al foc. En un altre arreu es posen dos cullerades per persona de farina de cigrons i es mesclen amb aigua. Es regira la mescla ben bé. Després es tira dins de la cassola d'aigua que ja deu d'estar bullint. Es fica un pessic de sal. Es fa un sofregit d'alls i oli i s'aboca dintre de la cassola. Es deixen bullir els cigrons a foc lent uns minuts regirant contínuament per a què no s'agarre fins que comencen a espessir-se.

H	h
----------	----------

Haig: (hai, he)- Ex. M'haig comprat unes sabates (M'he comprat).

Hasta* (cast): fins. Ex: "Hasta ara" (Fins ara).

Herba colera: Floretes llarguetes com a filets produïdes pel card coler i que secs fan collar la llet en a la seua transformació en formatge o collà (quallada). *D.Maest*

Hòmens jóvens(homes joves).

Home dels nassos: el darrer dia de l'any: "A l'hostal hi ha un home que té tants nassos com dies queden a l'any".

Hora: Oratge. Temperatura. *D. Ben PVB*

(Veure collà o quallada)

I	i
----------	----------

Insult [insúlt](ensurt): atac que priva dels sentits o del moviment, com l'apoplexia

J	j
----------	----------

Jagant [dʒayánt] (gegant). Ser fabulós d'estatura i força enormes. Persona molt alta

Joca [dʒóka] (caçar la): Caçar els pardals de nit mentre dormen enlluernant-los.

Jò nec [dʒónek]: Bou jove, de menys de dos anys

Jornal [dʒornál]: Mesura agrària equivalent a l'extensió de terra que es llaura normalment amb un parell de mules

Jornal de vila: Treball comunitari que es fa sense cobrar.

Jou [dʒów] : Instrument de fusta o de ferro, més o menys corbat, amb el qual dos bous són junyits pel cap o pel coll a l'arada o al carro. *V.Bat*

Joves [dʒóβes] (Jovens): De poca edat.

Jugador [dʒuaðó]: El qui participa en un joc

L I

Llacuna [ʎakúna]: Xicoteta extensió d'aigua. Ex: Les Llacunes de la Vall de Catí.

Llacunes de la Vall de Cirers

Lladre [ʎáðre]: Endoll múltiple.

Llaganya [ʎayána] (lleganya): Menuda massa blanquinosa produïda per solidificació de l'humor produït per les glàndules sebàcies de l'ull que s'enganxa als lacrimals i a les pestanyes.

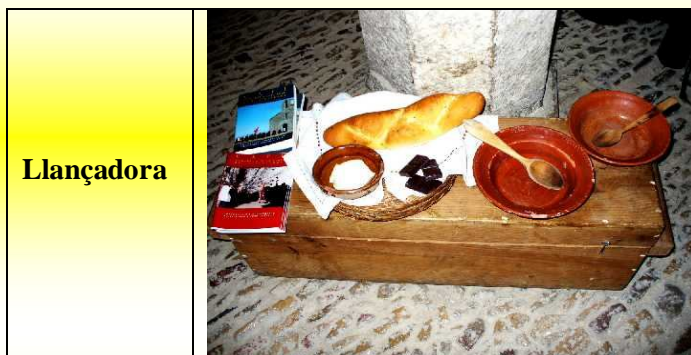
Llambrenc [ʎambrénk]: De figura llarga, esvelta, prima i àgil de moviments.

Llana [ʎána]: Part més exterior i pelosa que cobreix el cos de les ovelles i moltons; fibra tèxtil que en procedeix, i teixit fet amb aquesta fibra. Catí fou durant els segles XIV a XVIII un important centre d'indústria de la llana (peraira).

Rentat de la llana

Llançadora [ʎansaðóra]: Pasta de pa o coca adobat amb farina, oli d'oliva, sal i aromatitzat amb llavorettes de matafaluga típica de la romeria de Sant Pere (es reparteix després de la despertà i a la Sala de les Pintures de la Mare de Déu de la Font). *V.Cuina*

Llançadora

Llançadora, formatge tendre de Catí i xocolata cru, acompanyat de vi o de moscatell servit amb barral (porró), després de l'arribada de la rogativa a la Mare de Déu de la Font, i a la sala de les pintures. Tots aquells que dipositen diners als plats per col·laborar amb la rogativa en poden menjar; en poden fer un tast.

Llançol: [ʎansòl] Llençol

Llangosto [ʎangósto]: (llagosta): insecte ortòpter, saltador, propi de l'estiu i dels sembrats

Llanterner [ʎanterné]: Persona que treballa amb objectes de llauna (llanternes, setrills, embuts...). *D. Ben*

Llàntia [ʎántia]: Taca en un lloc molt visible

Llar de foc: Porció de paviment on es fa el foc d'una casa per a escalfar-s'hi o per a cuinar.

Llar de foc

Llargavistes*: binocle: ulleres de llarga vista: instrument òptic format per dos ulleres de baixa potència, una per a cada ull, muntades sobre un mateix suport i graduables.

Llavor [λαό] part del fruit que, desenvolupant-se en condicions adequades, dóna naixement a una planta;" Ningú no es quedareu pa llaó!"

Lledriguera [λεδριγέρα] (llodriguera): Cau de conills. Catzopera.

Llegona [λαόνα] (lligona): espècie d'aixada que té la fulla ampla i de forma quadrada i que serveix per a arreplegar terra i amuntolar-la. Llaonet: Llaona menuda. *V.Bat PVB*

Llegonet [λαόνετ] : Llaona més xicoteta utilitzada generalment per a regar. *V. Bat*

Llenguanissa (dial) [λεγγβανίσα]: (Llonganissa) . Farciment de carn magra de porc, adobada amb pebre i altres espècies dins d'un budell prim. Varietat: Llanguanisses (Benassal) Llanguanisses (Càlig). *D.Ben*

Lleit(arc.) [λέϊτ]: (llet) . Suc blanquinós que segreguen les glàndules mamàries de les femelles compost principalment d'aigua, caseïna, greix i lactosa. Semen del mascle. *PVB*

Lleit de pot: Llet condensada.

Llençol [λάνσól]: xarxa de corda que serveix per a transportar la palla. *V. Bat*

Llentuga [λεντούγα] (lletuga, llantuga)- Planta utilitzada en ensalada. Ex: Una lletuga d'encisam.

Llépol [λέπολ]: Que té bon gust. Llaminer.

Llerg: [λέρκ] llarg *D.Maest*

Llesca [λέσκα]: tallada prima de pa.

Lleus [λέws]: Pulmons.

Llevat [λέβát]: Massa fermentada que es mescla amb una altra per fer-la fermentar. *PVB*

Llibrell [λιβρέλ] (Ribrell, Rivrell, Divrell) : recipient de test a manera de plat gran, més ample que alt i amb molts aprofitaments (escurar plats, posar coses a remull, pastar, farcir..). *V.Bat*

Llibrell

Llicsó [λίκσól] (lletsó): Aliment per al bestiar i els conills.

Llidoner [λιδονέρ] (lledoner): Arbre *Celtis australis*, de rames flexibles, fusta forta, fulles asimètriques i estipulades, allançades, flors blanquinoses i fruit negre i comestible (llidons).

Llimonada [λιμονά] (gasosa): Beguda d'aigua dolça amb àcid carbònic.

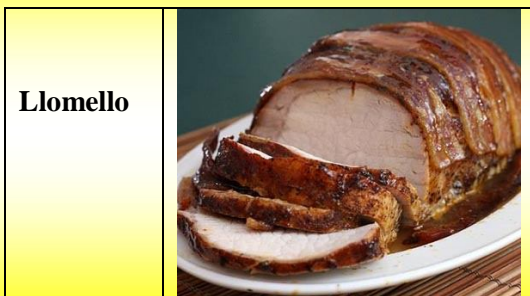
Llindar [líndá]: Part superior d'un portal; pedra o fusta travessera que descansa damunt els dos muntants o rebranques.

Barraca al Mas Nou

Lliura [líwra]: unitat de pes que generalment es considera dividida en onces i equival aproximadament a 355 grams. Tres lliures són 1 kg aproximadament (1.065 g).

Llomello [loméλο]: llom de bacó; en especial, el fregit i conservat en oli en una engerreta.

Llosco [lósko]: Curt de vista.

Llotja [lotja]: Edifici públic on es reunien els mercaders i comerciants per fer llurs tractes. Una de les llotges més importants del País Valencià és la Llotja de Catí, que ocupa la part inferior de la Casa de la Vila que dona al Carrer Major seu de les antigues transaccions comercials dels mercaders i comerciants de la llana dels segles XV a XVI. (Veure Casa la Vila).

Lluïsa: Pedra plana. *D.Maest*

Lluna

Lluna: Satèl·lit Natural de la Terra.

Llunars (Fases):

0 Nueva	Lluna nova
7	Quart creixent
14 Llena	Lluna Vella
21	Quart menguant

EDAD DE LA LUNA						0 Nueva	1
2	3	4	5	6	7	8	
9	10	11	12	13	14 Llena	15	
16	17	18	19	20	21	22	
23	24	25	26	27	28	29 Nueva	

La majoria de les tasques s'han de fer en **lluna vella (lluna decreixent):**

- Tallar-se el pel i ungles (creixen menys i més fort)
- Traure el fem (no s'aviva de puces)
- Tasques agrícoles (llaurar, sembrar, esporgar, empeltar..)
- Tallar arbres de fulla caduca- **En canvi els de fulla perenne s'han de tallar en lluna nova.**
- Fer la llana dels matalaps (no s'aviva de puces, polls ni pols)
- Netejar bassa, pou, font, sénia (si es fa en lluna nova es perd més fàcilment l'aigua)
- pintar (no es crien taraganyes ni polilles)
- Sembrar i replegar patates .
- Traspalsar el vi

M	m
----------	----------

M'haig- M'he (Ex: "M'haig comprat unes sabates").

Macip [masíp], font de: font del criat, de l'aprenent.
« El pou de Macip » en Catí.

Mas de la Macipona

Maçà, Al (dial) [massá] : Font i Barranc al Oest del terme de Catí que arreplega l'escorrentia del Tossal de la Nevera i dels Campanarets.

Font d'Almança

Magre [máyre]: carn sense cansalada o greix del cuixot del bacó o corder.

Maio* : pal central, cucanya per a jocs.

Mala: carta de joc (el nou), la manilla (malilla) en el joc de la botifarra, burro.

Malcregut: **Desobedient. D.Maest**

Malea[maléa]: arbusts i brosses que creixen a la terra sense conrear.

Malesa[maléza]: acció dolenta, especialment la que causa dany o estropici.

Malfainer [maɫfajné] : (malfeiner) que fuig de feina, gandul, que treballa poc i amb poques ganes.

Mall [máɫ]: martell gros, de mànec llarg, que serveix per a trencar pedres i altres objectes durs, que empen els forjadors, els picapedrers i els mecànics. *V.Bat.*

Mançanilla (cast) (camamilla): Planta aromàtica utilitzada com tranquil·litzant. Mançanilla borda: Boja.

Mandonguilla [mandoŋgíɫa]: (Mondonguilla) Moc tret del nas amb el dit en pilotetes.

Maneres: Formes adequades de comportar-se. Ex. Mare, no m'agrada la sèmola (fill). Maneres! (contesta la mare).

Mànic[mánik] (mànec): Part per a on s'agafa un objecte o instrument.

Màniga [mániya]: (mànega): part del vestit que cobreix totalment o parcialment el braç.

Manobré [menóβré] : Jornaler que ajuda en la feina.

Manoll [manól]: conjunt de tiges de cereal que el segador agarra amb una mà i amb l'altra talla amb un cop de falç o de corbella (falcat). *V.Bat*

Manronà*: Cop fort.

Manrubio (malrubí): Planta *Marrubium vulgare*. En Catí es pren per combatre el sucre (diabètics). Herba que picaven els xiquets del poble en la solispassa.

M'apaix*: (em pareix). Ex. "M'apaix que demà plourà".

Mantecado*: Gelat, polo (No té res a veure amb el "mantecado", de manteca del castellà).

Mantornar [mantorná]: donar una segona llaurada a la terra, antes de sembrar (cap a l'estiu). *V.Bat*

Mantós: Arrupit per malaltia.

Maquineta (de trinxar o de capolar): Eina per a triturar la ceba i la carn amb la finalitat de fer botifarres, llenguanisses o sobrasada (sofrasàda).

Maquineta de trinxar

Mardà [marðá]: Borrego per a reproducció. *V.Bat*

Màrfega [márfiya]: matalàs fet de pellerofes de panís.

Marge [márdge]: desnivell de terra, revestit de pedres que separa dos porcions de terra situades en diferent nivell, amb la funcionalitat d'aturar els moviments de terra.

Barraca de marge al Gatellà

Marraco: Personatge imaginari típic per espantar els xiquets.

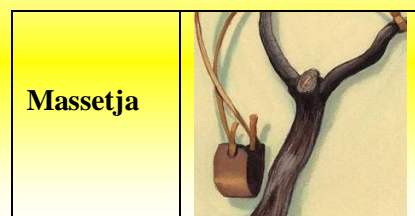
Marro: Joc d'infants Solatge del café. Mascle d'ovelles. En Catí està la Volta del Marro.

Masos: Eren les parcel·les de terreny de tamany variable que havien de servir per alimentar una família, que eren cedides pel senyor a homes lliures, que conreaven la terra en usdefruit a canvi d'un cens, o a serfs, que li asseguraven unes prestacions de productes i treball.

Masos de Catí (Costereta, Cremat, Del rei, Jovani)

Massetja [masédga]: joguet bèl·lic fet amb una forqueta amb un mànec que porta dos gomes elàstiques unides per una pell, on es posen les pedretes per a llançar-les.

Matafaluga [matafa'úya]: Planta de la família de les umbel·líferes (*Pimpinella anisum*). Les llavorettes de matafaluga s'utilitzen en l'elaboració de la llaçadora. *PVB* (Veure llaçadora).

Matalàs [mataláp]: sac rectangular de tela cosit de tots costats, que, replè de llana, de plomes o d'altra cosa blana, i estès damunt d'un llit, serveix per a gitar-s'hi i dormir.

Matalasser [matalapé]: que fa matalassos.

Matança [matánsa]: Acció de matar, principalment al bacó i fer les operacions destinades a aprofitar la carn i altres parts de l'animal.

Matança del bacó (Família Adell)

Mataquirros- Matabrits: (Calamarsa. Calabruixó. Granís).

Matxo [mátfo] : (Mul-Mula). Animal per a treballar, híbrid de cavall i burra somera o d'ase i d'egua, estèril.

Matxo (Mul)

Matxucar: Trencar a trossos petits.

Maular [mawlá]: (miolar).

Mec (Fer el): Fer el tonto.

Mecago'n* la mar (i altres impropis) (Me cago'n l'orba). També la forma mecaço'n.

Melis: Fusta de pi rica en resina.

Menescal [meneskát]: que té per professió curar les malalties de les bèsties.

Me'n folgo : me'n alegro.

Menjar [mijndzá] . Mastegar i tragar aliments. *PVB*

Merla [mér]la: Pardal *Turdus merula*, de ploma negra i pic groc el mascle, i de plomatge bru i pic negre la femella. Borraxera.

Merla

Mesdiada [mizdiáða]: (vulg.) (migdiada): dormida que es fa després de dinar.

Mesura [mezúra]: recipient quadrangular de fusta amb un ansa, d'un a dos litres aproximadament per a medir capacitat de grans i àrids. *V.Bat*

Mesura

Meua- Teua- Seua (diàlec) (Meva, teva, seva).

Micromina* (mercromina). Desinfectant.

Miques: Menjar fet de trossets de pa fregits amb oli i alls. *V.Bat*

Miques

Moniato

Preparació:

Fiquem oli d'oliva en una paella. Es fa un sofregit a la mateixa paella amb alls, ceba i tomata. Es regira be per a que no es socarre. Es fica el pa sec que prèviament hem tallat a llesquetes fines damunt del sofregit. Es regira un poc i a continuació es tira l'aigua necessària que es absorbida pel pa. Quan arranca a bullir s'apaga el foc i es tape la paella en una tapadora.

Moixama [muɟáma]: Tonyina assecada a l'aire.

Moixell [muɟéɛl]: porció de llana, cànem, lli, cotó, etc, disposat per a filar-lo.

Moixonar [moɟfoná]: Caçar ocells en les barraques per la nit.

Moliment [molimén]: Deformació vulgar de "monument". Altar més o menys adornat on es guarda el Santíssim Sagrament durant el Dijous i el Divendres Sant. En Catí, fins fa pocs anys, es muntava un monument amb escalons de fusta a la capella dels Montserrat. Actualment degut a que en esta capella es va col·locar el Retaule de Sant Llorenç, la confraria del Cor de Jesús prepara un monument més reduït, sense escalons, adornat amb plantes d'interior.

Momos: Ganyotes. Carícies. *D.Ben*

Moltó [moɫó] (carner). Ex. La costa del Moltó (Tossal de la Nevera) per on passa la romeria.

Molló [moɫó]: Pedra robusta ficada en terra perquè serveixi d'indicació de límit d'una propietat. En Catí estan el Molló, el Molló dels Cinc Termes.

Mondongo[mondóngo]: Matança del porc. Carn de porc preparada per a fer embotits.

Moniato [moniáto] : Tubèrcul més gros que la patata i de sabor dolç. Són típics els pastissos de moniato. Desgraciat, badoc.

Monyo [móno]: cabells: els pèls que cobreixen el cap.

Monyica [moɲika] (monyeca, canell). Punt d'unió del braç i la mà. Gobanella

Moro [móro]: Caragol de color fosc.

Morral [morá]: cabasset que es penja al morro dels animals de càrrega per donar-los menjar.

Morral

Morralla: Peixets menuts per a fer caldo. Conjunt coses insignificants.

Morranderes (derivat de morrandes): llavis bruts.

Morro, fer : estar enfadat

Morruda: Varietat d'olivera

Morter: Recipient de parets gruixudes i de matèria dura (metall, pedra, fusta, vidre, etc.), amb la cavitat semiesfèrica, dins el qual es trituren amb una maça substàncies que es vol polvoritzar o reduir a pasta.

Morter Alfredo Roca

Mos: Part del fre que entra dins la boca de l'animal.

Mosca de matxo (mosca d'ase) : *Hippobosca equina*, més grossa i de forma més aplanada que la mosca comú; ataca principalment les bèsties de peu redó i és més enganxosa i pica més fort que la *Musca domestica*.

Mostillo[mostílo]: confitura casolana, suc semisòlid elaborat amb most concentrat per ebullició i evaporació, al qual es pot afegir fruita i sucre. També suc fet amb l'aigua bullint, farina i el brescam de la mel. *D.Maest V.Cuina*

Preparació Mostillo:

Desfer el most amb la farina fins que es quede sense grums. A continuació es cola per un "xino". Se li posa llima i canyella i es posa a coure a foc molt lent (Es poden afegir crostes de taronja o de meló o de carabassa groga, encara que es més propi de l'arrop). El most ha de bullir fins a que les bombolles que es produeixen canvien de so, quedant reduït a un poc més de la meitat. Llavors es deixa refredar durant un dia. Tindrem una espècie de confitura per a untar-la damunt d'una llesca de pa i tindre un berenar deliciós. També pot fer-se mostillo amb brescam de la mel i suc de figues o altres fruites.

Mostra[móstra]: Flor de l'olivera en el seu estat inicial. A altres pobles veïns es diu rapa.

Motle [mòle]: Model que serveix per a donar forma o dibuix.

Mudar-se: canviar-se. Vestir-se amb roba nova els diumenges i les festes per anar a missa o al ball.

Mul-mula [múl]: (*mul somerí*) o d'ase i egua (*mul eguí*); *Matxo* (Veure matxo).

Munyir [muní mopí]: Traure la llet de la mamella de una femella.

Mussol[musó] : Granet que surt a la vora de les parpelles. Pardal de presa nocturn, principalment el *Glaucidium passerinum*

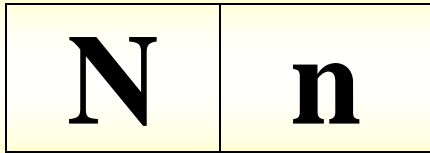
Mussol

Mustaçaf (antic): Funcionari municipal encarregat de contrastar la fidelitat de les unitats de pesos i mesures. En Catí exercia en la Llotja de la Casa de la Vila (Sala de contrast). Llibre de Mustaçaf (*V.Puig*)

Llibre de mustaçaf (Catí)

Mustela: Mostela. mamífer carnísser de la família dels mustèlids (*Mustela vulgaris*). S'alimenta de mamífers i aus casolanes. *PVB*

Nafrar: Causar una ferida.

Nenya (Llenya) [néna]: Part dels vegetals destinada a fer foc.

Nevera: Construcció amb parets de pedra on s'emmagatzemava la neu i el gel destinats a usos mèdics i comercials. En catí tenim el Tossal de la Nevera i les Neveres Vella i del Mas de la Serra.

Tossal de la Nevera (1286 m)

Nisprer [nispré] (nyisprer) (nespler): Arbre que produeix nispros.

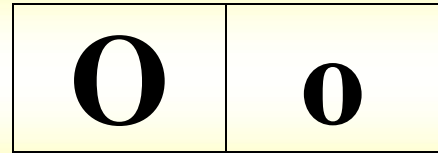
Nosaltres [nátros], vosaltres [vátros]. En Benicarló (nozátres). Morella (nozátros). Tortosa (natres). En altres pobles *nosautris; nosatres; nosatris; noatros; natris; natros; naltris; naltros; naltres; nantris; nantros; nantri; natri; naltri; noltros; mosaltros; mosatres; mosatros; moatros.*

Nuc [núk] : (dial.) (nus). Entrellaçament. *D.Maest*

Nugar [nuyá]: unir una cosa amb una altra fent un nus.

Núgol [núyot] (núvol): Conjunt de partícules d'aigua o de gel formades per condensació del vapor d'aigua de l'atmosfera. Pot produir precipitació.

Nyaure o nyaver [návre, navé] (haver)- “No nya res” (No hi ha res) (vulg. Dialectal).

Ofegar [awfeyár] : Matar impedit la respiración. *PVB*

Oliva [olíβa, awlíβa]: Fruït de l'olivera. Varietats d'oliva catinenques: Negreta, Alberquina, Farga, Morruda, Bocassina, Mançanilla).

Oliveres Camí del Bosc

Olla[óla]: 1) recapte: menjar cuinat amb olla, i especialment el que es fa bullint carn de bacó i verdures; 2) recipient redó de test o de metall, més gran que el perol, generalment amb dos anses, que serveix per a cuinar, fer bullir un líquid, etc. (Veure recapte). *V.Cuina*

Ombria [ombría] Terreny orientat cap al nord i que per tant rep molt poca insolació al llarg del dia. En Catí estan el Mas de les Ombrietes, el Mas de l'Ombrieta, l'Ombria.

Barraques a l'Ombria

Onça [ónsa]: (dial.) unça: unitat de pes igual a 1/12 de la lliura, o siga 29,5 g (1 lliura= 355 g al P.Valencià).

Orba[órba]: Blat que s'ha fet negre. Expressió d'exclamació "Me cago'n l'orba".

Ordi: Civada. Cereal cultivat de la família de les gramínies (*Hordeum vulgare*) que s'utilitza en la fabricació de la cervesa i de la malta. *PVB*

Ordi

Orellera: peça de l'aladre amb dos fustes que ixen del dental, que serveix per a fer mes gran el solc. *V.Bat*

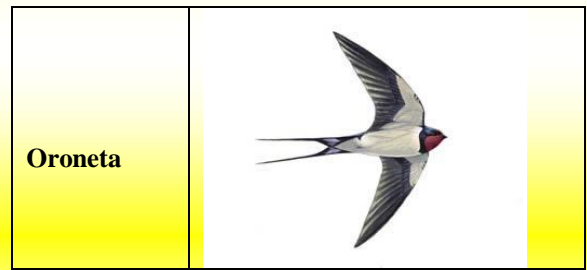

- **Orelló m.** Cadascuna de les dos peces metàl·liques o de fusta en forma d'aletes que, a un costat i a l'altre del dental de l'aladre tradicional, serveixen per a eixamplar el solc i per a llevar-ne les herbes. *V.Bat*

Oró [oró]: (dial.) (auró): arbre de la família de les acerínies (*Acer monspessulanum*).

Oroneta [oronéta]: Pardal *H. rustica* . Arriba amb el bon temps. "Una oroneta no fa estiu".

Orri, A[óri]: En abundància i sense mesura.

Ortiga [ortíya]: Planta de la família de les urticàcies, espècie *Urtica urens*, de fulles oposades, dentades, cobertes elles i les tiges de pèls que produeixen gran coïssor al qui les toca. En Catí està la Font i la Bassa de les Ortigues (antic abocador).

Font de la Bassa de les Ortigues

Ou estrellat: Ou fregit sense haver estat batut prèviament.

Ovella [oβéʎa]: Mamífer remugant de l'espècie *Ovis aries*, caracteritzat pel seu pèl espès i flexible (la llana) i per tenir molts d'individus banyes caragolades en espiral; constitueix l'anomenat *bestiar de llana* i es cria per a l'aprofitament d'aquesta i de la seva carn; es diu *ovella* especialment la femella, i es dona el nom de *marrà* al mascle .

Les ovelles les tenien en general per l'autoconsum (llevat dels darrers anys) de la carn i de la llana per a fer els "calcetins", els matalassos,...

Ovella

P	p
----------	----------

Pala: Ferramenta formada per una planxa o làmina de fusta de forma rectangular, trapezoidal o corba, amb una certa concavitat, de mànec cilíndric de diàmetre variable, destinada a recollir o traslladar alguna matèria sòlida. *V.Bat*

Palmito [palmító]: ventall (de ventar-se, d'esquivar les mosques, de ventar el foc).

Palometa [palométa]: Cassalla mesclada amb aigua (nugolet). Insecte (papallona). Colometa. *D.Ben*

Palpons, A [a palpóns]: A fosques. Sense veure i ajudant-se de les mans per no caure.

Pallarofa [pa'larófa] (parallofa) (dial.): (pellerofa): fulles i coberta del panís. *D.Maest*

Pallissa [pa'lísa]: Lloc on es guarda la palla o peperigallo, aliments per als animals. *V.Bat*

Pallús [pa'lús]: palla molt menuda que és deixa a l'era, per al fem. *V. Bat*

Pampa: fulla de la figuera.

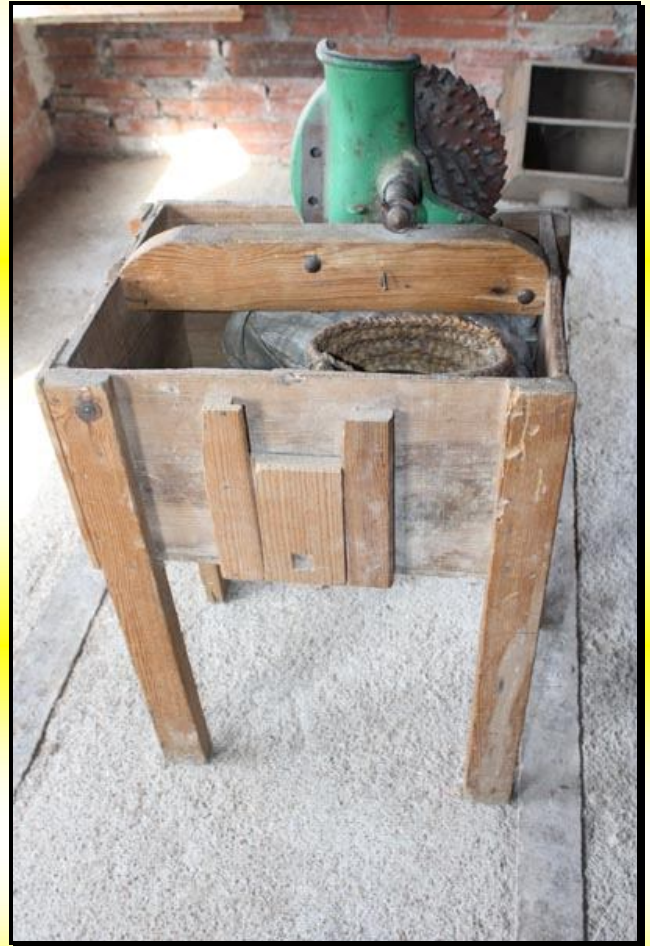
Panfigo: Pa de figues. Persona de poques llums.

Panical [panikát]: Planta *Eryngium campestre* on creixen les gírgoles de panical (La Vall de Catí).

Panís: Blat de moro. Dacsa.

Panissar: Camp de panís.

Panolla[panóla]: (panotxa); espiga del panís.

Maquineta per a desgranar el panís

Panollo*: persona poc treballadora, insegura, mancada de solidesa o d'estabilitat, poc espavilat.

Panxa [páptxa]: part del cos que conté l'estómac i els budells (ventre).

Pany: Paret de les cases. *Dicc. Ben*

Pardal [parðál]: 1) ocell de diferents espècies; 2) Està fet un pardal: espavilat; 3) Ratolina.

Paret [parét]: Obra feta amb pedra en sec, alçada en vertical, per tancar un espai de terreny o servir de cara lateral a una caseta o altra construcció.

Passera [paséra] (Pàssia): malaltia epidèmica que afecta a molta gent durant un temps limitat.

Pastell [pastéll]: (pestell): tanca de fusta: peça de fusta clavada al costat d'una porta o finestra que gira per a tancar i obrir. *PVB*

Pastador [pastaðó]: cambra o departament de la casa dins el qual hi ha la pastera i altres instruments per a l'elaboració del pa.

Pastera [pastéra]: caixa rectangular de fusta amb tapa, de fons pla i parets interiors inclinades, dins el qual es pasta la farina per a fer la pasta i que es tapa després un ratet per a que pugui fermentar. *V. Bat*

Pasterada [pasterà]: Porció de matèria que es pasta d'una vegada. *V. Bat*

Pastís [pastís]: Massa de pasta de farina cuita al forn replena de confitura, moniato, tomata, crema o una altra matèria comestible en forma de mitja lluna. Els pastissos característics catinencs són els de confitura de carbassa, de cabell d'àngel. En Morella són famosos els flaons (pastissos de formatge).

Recepta

Es pasta en un llibrell. Quan la pasta està al seu punt es tira la damunt d'una taula enfarinada i es trompeja per a que estiga ben fina. Es fan primer 20 o 30 panets, després amb paper d'estrassa s'aplanen el panets en coquetes ben finetes. Es pose la confitura de carabassa al centre. A continuació es doblega i es fa una espècie de trenat per tancar el pastís (amb una rodeta o tenedor) per a que no se'n isca la confitura. Els pastissos es fiquen en una llanda untada en oli. Quan la llanda està plena s'acaren els pastissos amb un ou batut i un pinzellet i s'ensucen una miqueta. Finalment es posen al forn (uns 30 minuts).

Pastor: Persona que s'encarrega de treure a pasturar els ramats.

Barraca de pastor (Macipona.)

Pataca [patáka]: (patata): tubercle comestible de la pataquera, importat d'Amèrica. *D. Maest*

Patacons [patakóns]: Conjunt de dos trossos de cartolina de carta de joc, doblegats i encaixats un dins de l'altre que serveix als xiquets per a certs jocs de sort.

Patafiga* (papafigo): blan, de poca personalitat.

Pater [pàte]: Parenostre. Ex. "Un pate pels difunts". Ve del llatí "pater" que vol dir pare. En alguns llocs el pàter es diu familiarment als capellans. *PVB*

Pati: Extensió de terreny apropiada per a edificar. Part de la casa sense coberta.

Patracol [patrakól]: papers i altres coses excessives i desordenades.

Patxorra [patfóra]: (cast.) calma excessiva, manca de preocupació; lentitud en el treball o en les reaccions.

Peanya: Pedestal de fusta sobre el que es posen imatges religioses (verge, sants...).

Pebràs [pebrás]: Bolet de l'espècie "Ursula delica", blanquinós, picant i comestible, característic dels boscos de carrasques del poble.

Pebrassos i cogomes de Catí

Peçons [pesóns]: (mugrons, mamellons). Puntetes de les mamelles.

Pedra [péðra]. Matèria mineral, sòlida i dura que constitueix les roques. Fragment de roca.

Pedra d'esmolador: pedra que s'utilitza per esmolador el tall de la dalla. *V. Bat*

Pedrafita: Fita. Mas del terme de Catí.

Mas de la Pedrafita

Pedregall [pedreyát]: Tros d'una muntanya ple de pedres; lloc on abunden les pedres.

Pedregall del Mas de Roblasco

Pedrenyera: trossos de quars dur que es col·loca en els trills per a trinxar la palla. *V.Bat*

Pedrera [peðréra]: Lloc d'on s'extrau pedra per a la construcció.

Pedris [peðrís]: banc de pedra . A la plaça de Dalt de Catí es troba el Pedris Valent (que aguantava la inundació quan eixia la Serp).

Pelendengues [pelendénges]: Coses secundàries o inútils que destorben en lloc de fer profit. Ple de destorb o molèsties. Ex. "Això del casament té moltes pelendengues".

Pendaratxo*: tros de roba vella i esgarrada per a esbarrar els pardals als horts.

Pendis (apèndix). Eixidura de l'intestí gros que sol operar-se si s'infecta.

Pera [péra]: Bombeta de la llum.

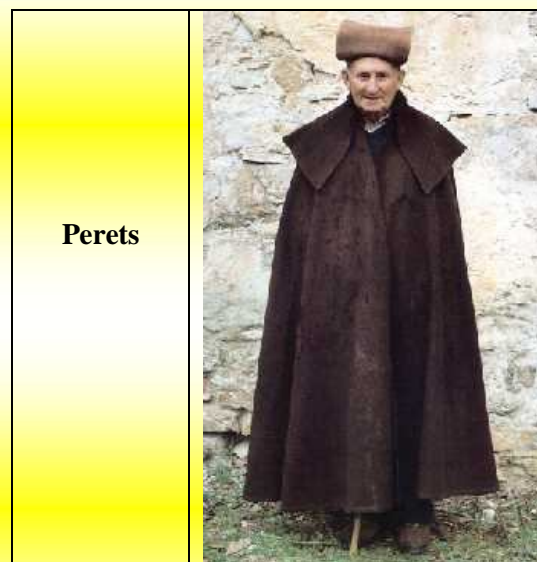
Peraire : (dial.) [perájra] (paraire): ofici tradicional catinenc que es dedicava a preparar la llana per a teixir-la, és a dir, netejar-la, cardar-la, fer estams (moixells) i trama, filar-la. etc.

"A Catí tots són peraires, a Traiguera, canterers. A la Serratella, lladres i a Albocàsser, malfeiners."

Torn i fus del filat de la llana pels peraires.

Perets (dim): Denominació afectuosa als peregrins de la romeria de Sant Pere.

Pernil [perní]: Cuixa d'un animal, especialment d'un porc; més especialment, cuixa o espatlla de porc salada per a esser conservada.

Un treball important era la preparació del pernil. S'agarraven les cuixes i els espalots de l'animal i es roblien de sal i es ficaven a un salador amb pendent per a escórrer el brou. Al cap d'una setmana es tombaven els pernils. Als quinze dies se traïen del salador i els ficaven al mole, damunt d'una fusta i se'ls posava pes per damunt per tal que es manteniren ben apretats i acabaren de traure el suc. Aproximadament, al cap d'un mes, es treïen i s'untaven de pebre roig per a fer fugir la mosca. Després es tapaven amb un saquet de gassa i es posaven a eixugar en un lloc ben ventilat de la casa.

Perol [peról]: Recipient de test, més menut que l'olla, panxut, amb dos anses, que serveix per a coure el menjar. Costelles i carn magra de bacó que es conserven en olles o engerretes. "Estar sord com un perol".

Perpal [perpát]: Barra de ferro llarga i reforçada, amb una punta acabada en bisell, que s'utilitza amb les dues mans per fer de palanca i poder moure pedres grans. *V. Bat*

Perres: Diners.

Pessebre: grada d'obra junt amb la paret, a una altura d'uns 50 cm. del sòl, que servix per a menjar els animals domèstics en el corral. *V. Bat*

Perxa: faixa de cànem amb què s'assegura la cadira o l'albarda a la cavalleria, per davall de la panxa. *V. Bat*

Perxe [pértji]: Terrat. *D. Maest*

Pet: 1) Ventositat amollada per l'anus amb soroll. 2) Borratxera.

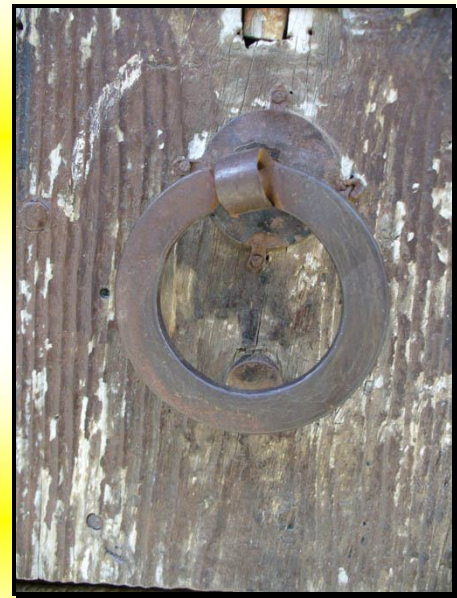
Petrolenc*: Tipus de caragol.

Pic: Eina de metall amb forma puntiaguda amb mànec de fusta que permet fer clots.

Pica [píka]: Peça de pedra destinada a contenir aigua.

Picaport [pikapórt] (dial.) (picaporta): palanqueta de ferro que permet obrir i tancar la porta. *D. Ben*

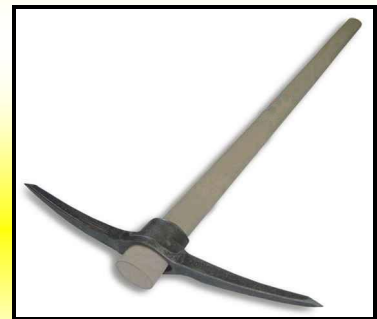
Anella picaporta

Picola [pikóla]: Instrument paregut a un martell, que té el ferro acabat en tall horitzontal per un extrem i en tall vertical per l'altre.

Picoleta: Martell per a picar pedra

Piga: Taca menuda que surt a la pell de la cara, coll o altra part del cos.

Pigota [piyóta]: Varicel·la.

Pic

Piló: Peça gruixuda i massissa de fusta, generalment de forma cilíndrica.

Piló

Pilotes de Carnestoltes

V. Cuina

Preparació:

Prèviament haurem preparat una olleta de cigrons amb la carn necessària. Es ratlla el pa. Es fa un sofregit amb 3 llanguisses, 1/4 kg de cansalada viada i 1/4 kg de magre. Es talla tot a trossets. En una paella fem oli i quan està calent es tira tot el sofregit. Quan està fregit es tiren una cabeça d'alls trinxadets. Quan estan els alls un poc fregits es tiren un grapatet de julivert talladet. Es pegue una volteta i es trau del foc (abans que el julivert es creme).

Quan el contingut de la paella està gelat es tire damunt del pa ratllat. Tallem quatre o cinc alls trinxadets crugos que es tiren per damunt. Es tiren els ous necessaris complets (4 o 5). Es guarda la clara d'un ou en un plat. Es regira tot ben regirat. Es mescla amb el caldo gelat de l'olla de cigrons (tant sols el caldo necessari per que la pilota es pugui pastar). Llavors una vegada tenim la pasta ben amassada la podem apretar i arrodonir fent les pilotes.

Es monta la clara de l'ou que hem guardat. Les pilotes es passen per damunt de la clara montada de l'ou.

Pinxo [píntʃo] : Ben vestit. Presumit.

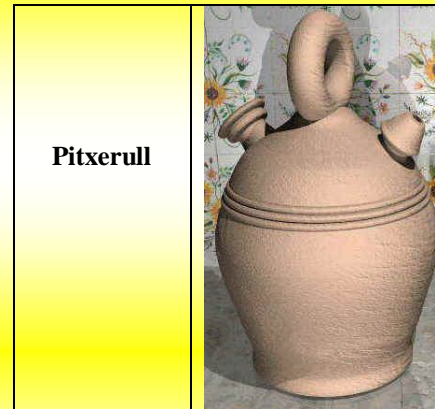
Pito/pita: 1) Que manifesta molta vitalitat (física o intel·lectual). Eixerit. Ex.- "Les xiques de la Torreta són pites i els val de poc. Que pa torrar una sardina l'arrastren per tot lo foc". 2) Castellanisme per xiulet. 3) Ratolina. 4) Entrepà menut. *D.Maest. D.Ben*

Pitorro*: (cast.) tap de la vàlvula, element metàl·lic de la cambra de la bicicleta per on s'unfla, roscant-hi la pompa; bastonet que tapa la part de davant del pitxerull.

Pitral[pitrát]: corretja que va subjecta els dos costats de davant de l'albardó i que passa pels pits de l'animal per evitar que l'albardó se'n vaja cap a darrere. *V.Bat*

Pitxer [pitʃé] (pitxell): gerro de test, de vidre o de metall, amb ansa a un costat i broc a l'altre, a la boca, que serveix per a posar líquids. *V.Bat*

Pitxerull (Petxerull) [peʃerúʎ]: (canter o marraixa). Recipient de mes o menys arrodonida amb una ansa dalt, un broc ample a un costat i un d'estret a l'altre que serveix per a mantindre l'aigua fresca. Varietats: marraixa (Tírig), Xurumbell o xurull (Morella), xorrillo (Herbers), marraixó (Benassal), cànter, càntir, botitja.

Pitxerull

Pitxulí* : Bola de naftalina anti-polilla.

Pixacà[pifaká]: Bolet poc comestible (Pebràs lleter).

Pixorell [pajfaréʎ] (passerell) : Pardal (Acanthis cannabina), més menut que un vilero, de plomatge rossenc més fosc en les ales i en la coa, roig en els pits i part del cap del mascle. És molt cantador.

Platerets: Joc infantil. "Platerets tets tets que donen menjar als cerdets". *D.Maest*

Plom[plóm]: 1) Metall pesat. 2) Instrument compost per un plom, un cordell i una escaire per comprovar la verticalitat. 3) Automàtic o fusible. 4) Persona Pesada.

Podar[poðá]: Taller rames d'arbres, en especial els sarments dels ceps de la vinya.

Poliol [potiʎ] (poleo): Planta labiada que s'utilitza per a preparar infusions.

Polligana [poʎiyána] pollegana: aladre de forcat per a un animal. *V.Bat*

Polseguera[**poſeyéra**] - Polseguina: Gran quantitat de pols que s'alça moguda pel vent.

Porc[**pɔrk**]: Mamífer domèstic, del gènere *Sus*, de color blanc o rosat, el morro llarg, les orelles grans i tombades, les potes de davant molt curtes, i la coa curta, prima i enroscada; es considera derivat de l'espècie *Sus scrofa* o senglar, i es cria per a l'aprofitament de la seva carn, que és molt saborosa. En Catí s'utilitzen més les variants de porcell, bacó i truja.

Porc senglar: mamífer ungulat de l'espècie *Sus scrofa*, considerat com el precedent del porc domèstic. Darrerament prolifera molt pel terme organitzant-se nombroses batudes.

Porca: espai entre dos solcs. *V. Bat*

Porcell[**porséſ**]: Porc mascle o femella des que naix fins que el desmamen o fins que és mig fet. *D. Ben V.Bat PVB*

Porgador: utensili semblant a la criba, amb el fons de fil d'aram en forma d'espiral. *V. Bat*

Porgueres: resta de matèries que queden després de separar el gra dels cereals. *V. Bat*

Porra (Fer): No agafar res. *Joc.*

Portell [**portéſ**]: Obertura estreta feta en un mur, per la qual es pot passar. Part d'una paret caiguda pel pas del temps o per l'acció de l'aigua. *Solsida. V.Bat*

Portera: Portell, obertura en una serrada o paret de pedra en sec. *V.Bat*

Pos (puix, doncs)

Pou [**pów**]: Cavitat molt profunda feta per excavació a la terra fins a trobar aigua de vena.

Pou de l'Avinyó

Poval [**poβát**] galleta (poal, galleda): recipient de metall o plàstic, amb una ansa, que serveix per a transportar o guardar aigua o qualsevol líquid. *D.Ben PVB*

Premsa: Màquina constituïda bàsicament per dos elements plans i cilíndrics, un dels quals és fix (situat a terra) i l'altre és mòbil. A més hi ha una paret cilíndrica que sol ser de fusta per a comprimir la raspa. Aquestes seccions cilíndriques estan disposades de tal forma que permet per accionament mecànic, hidràulic o pneumàtic comprimir la raspa del vi, mentrestant el líquid cau a la part interior. *Veure Trull.*

Préssec [**préseſ**]: Fruit del presseguer. *PVB*

Presseguer [**preseyé**]: Arbre fruiter, caducifoli (*Prunus persica*) de flors rosàcies i fruits carnosos.

Prigó: Peiró [**priyó**]: creu de terme, posada sobre un pedestal de pedra. A Catí antigament hi havien 4 prigons (L'Avellà, Font-Vella, Passió o Prigonet Trençat, En Brusca o Moragues). Varietats: pìrgó (Herbers), perió (Benassal).

Prigonet- Peironet [priyonét]: pilar que sosté una capelleta dins el qual hi ha una imatge exposada a la veneració dels fidels.

El Prigonet Trencat (antic Prigó d'Almança o de la Passió)

Primala: ovella que encara no ha criat. *D. Ben*

Primentó [primentó]: (dial.) (pimentó: pebrot): fruit de la primentonera; "roig com un primentó", "quins pebrots que tens!" *D.Ben. PVB*

Prompte [prónte]: Aviat, prompte.

Pro vessó (processó) [proffesó]: Conjunt de persones que desfilen ordenada i solemnement amb alguna finalitat i en particular en una manifestació religiosa.

Prunyó [prunó]: penelló: irritació de la pell, amb inflor i enrogiment, acompanyada de picor i de vegades d'ulceració, produïda pel fred, principalment a les mans, als peus i a les orelles

Publicata: Lectura que es fa la nit de la foguera de Sant Antoni, posant de relleu els fets característics de l'any passat.

Publicata

Pudent[puðén]: 1) Persona molt pesada. Malhumorat. Que manifesta mal geni. Que és massa exigent amb els altres. 2) Que fa molt mal olor. Ex. "Més prudent que una rabosa".

Puig [púf]: Muntanya. (Catí: Mas de Puig, Mas de Puig Cabrer).

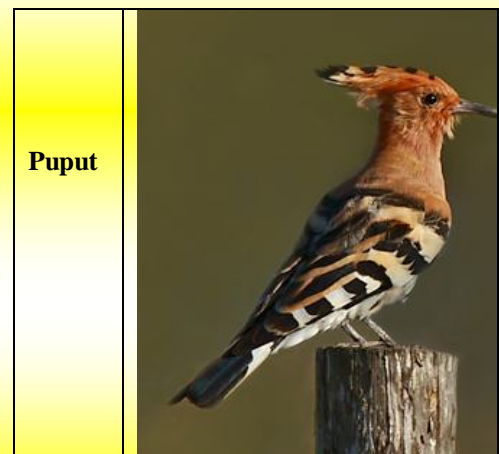
Pujant: Muntants verticals d'una porta o finestra. *D. Ben PVB*

Pujar [pujzá]: Passar a un lloc més alt. En Forcall diuen puxar.

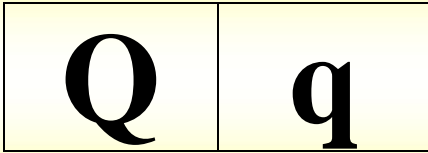
Pugó [puó]: Xicotets insectes que ataquen arbres fruiters, hortalisses, plantes de jardí.

Puput [putpút o puppút]: Pardal (*Upupa epops*), amb la part superior del cos de color rogenc, les ales negres creuades de ralles blanques-groguenques, i la part inferior del cos de color groguenc amb taques negres al ventre; té la coa negra amb ratlles blanques, sobre el cap té un floc de plomes erèctils, i el seu pic és molt llarg, prim i un poc corbat; és d'olor molt prudenta.

Putxola [putʃɔla]: (dial.) coberta còrnia que protegeix la part anterior del cap dels dits dels quadrúpedes ungulats.

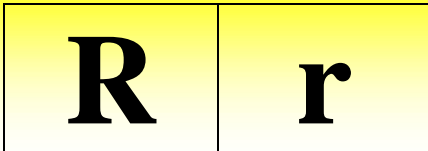

Quadra: Part de la casa on es situaven els animals majors (matxos, mules, ases, cavalls, equins). Normalment disposava d'un pesebre.

Quartina [kwartína] (cortina): peça de roba penjant amb què es tapa una porta, una finestra.

Quirdar (cridar) [kriðá] : Produir sons o paraules en veu alta (crits). *PVB*

Quixal [kifát] (queixal): Dent molar, més robusta, plana, situada a la part lateral de la boca i que serveix per a moldre els aliments.

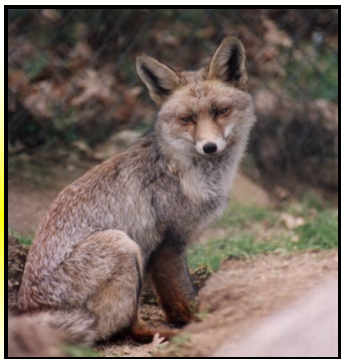

Rabasta[raβásta]: Peça ampla i corbada de cuir, sola, tela forta o fusta que subjecta la sella o bast per darrere passant per davall de la coa del matxo o burro evitant que la carga se'n vaja per avant (Veure Tafarra).

Rabera[raβéra]: Ramat. Conjunt d'animals de pastura. En Catí s'aplica principalment a les ovelles i cabres. *D.Ben*

Rabosa[raβósa]: guineu: mamífer de la família dels cànids; els de Tírig són "rabosetes", els d'Albocàsser "llops".

Rabosa

Racer [rasé] (recer): lloc on no arriba el vent o altra inclemència del temps; posa't al recer. Un lloc raceròs (recherà)

Rader (vulg.) [raðé] (darrer): Que va situat en últim lloc

Ràfec[ráfet]: part extrema de la teulada, que surt més enllà de la línia vertical de la façana

Raïl [araít]: Arrel

Ramal[ramát]: corda que es lliga al cabestre d'un animal per tenir-lo nugat o per portar-lo.

Ramassada: Pluja violenta però de curta durada. *D. Ben*

Rancallós: Coix. Que camina amb dificultat. *D. Ben*

Randa: Punta de fil gros. *D. Ben PVB.*

Rapé: Pols de tabac que fa esternudar. Simbolitza l'expulsió dels mals esperits. Es reparteix en la romeria de Sant Pere en la costereta de Salvassòria.

Ras: cel sense núvols.

Rascanyada: esgarranyada: ferida superficial feta per la punta d'una romeguera, d'unes rames, amb les ungles o amb altra cosa punxenta, etc.

Raspall: Servix per a netejar l'era i està fet de corronyer lligat amb una corda. *V. Bat*

Rastell: Rampí amb doble fila de pues, que serveix per a arreplegar les espigues o l'herba de terra. Eina agrícola consistent en un mànec llarg que per un extrem porta un travesser del qual surten diverses puntes de fusta o de ferro; serveix per a arreplegar la palla o les espigues de la batuda, l'herba dallada.

Rata cellarda: Rata grossa de cua llarga i peluda de costums nocturnes que viu a les cases, corrals, solls, clavegueres, etc..

Rata panada: Rata penada. *D.Ben*

Rata penada (Rat penat, rata pinyada). Mamífer volador.

Ratolina: (dial.): penis en llenguatge materno-infantil.

Reates: Cordes que permeten enganxar diferents eienes de camp dels animals de carga.

Reble [réble]: conjunt de trossos de pedra menuts que s'usen per a omplir buits entre les pedres grosses quan es construeix un marge o una paret, o per a formar el paviment d'un camí. *V.Bat*

Rebombori[rebombóri]: Soroll, enrenou, sarabastall, fort i confús. Acció de parlar molta gent amb excitació.

Rebost: Lloc per emmagatzemar les conserves, salobres, patates, cebes, alls, tomates.

Rebotons, Rebotovadeu, Redeu, Recollons!! : Exclamacions grosseres que s'utilitzen per expressar irritació, admiració o entusiasme.

Recapte [rekápte] (recabte): (olla), plat cuinat compost de patates, fesols, cardets, mitja pota, un tros de morro de bacó, collet, un bracet tendre de corder, un tros d'esquinàs, un tros d'orella, botifarres seques, cansalada viada, oli d'oliva i sal, i es bull tot unes dos o tres hores a foc molt lent. *V.Cuina*

Allò que queda de menjar d'una menjada per una altra, més especialment, la part sobrera del dinar i que serveix per a sopar, quan el dinar ha estat d'olla, o siga, patata i llegums amb carn i botifarra. *Recaptació D.Ben*

Preparació: Es posen a remulla els fesols la vespra del dia anterior. Es posen els ingredients (pota de bacó, tros de morro, tros d'orella, un os d'esquinàs, un bracet tendre de corder) i es fica al foc fins que arranca a bullir. A continuació es neteja de la bromera. S'afegix un bon xorritó d'oli d'oliva. Es deixa coure durant unes dos hores.

Quan està cuit es fica la patata a tallets i uns cardets. Per últim es fiquen les botifarres (una per persona) i un tros de cansalà vià. Es rectifica de sal.

Rector [retó] (capellà)-Que dirigeix la parròquia. Ex. "Lo senyor retor".

Recuina: Habitació annexa a la cuina on es troben els atuells i estris (escurador, canterer, etc.). *PVB*

Redell- Redeu: Exclamació d'ira.

Redó [reðó] (rodó)- Redolí (rodolí): Objecte de figura circular. Joc tradicional dels xiquets.

Regnes: Cadascuna de les dues corretges de la brida amb què es governa la cavalcadura.

Reigirar (regirar) [reigirá] : moure els ingredients d'un topí, cassola, perol o d'altre recipient per cuinar perquè es mesclen bé i no s'agarren al recipient ni es socarren.

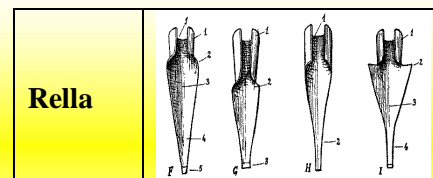
Reijola [rejzóla] : (rajola)- peça cuita d'argila, de forma plana, rectangular, compacta, de poca grossària, que serveix de material de construcció de parets o paviments.

Reixos[réjfos]: plural de rei; la nit del 5 de gener. Són típiques de Catí les foguerades dels reixos que es fan amb argelagues davant de les cases que hi han xiquets que esperen rebre regals dels mags d'orient. Veure argelaga.

Rella[rélla] : peça de ferro tallant per un cantó i amb un mànec o coa per l'altre, pel qual se subjecta al dental de l'arada, i serveix per a penetrar dins la terra i obrir els solcs. *V.Bat.*

Rellampec[relámpek]: (llampec). Anterior al tro; llamp: descàrrega elèctrica que es produeix entre dos núvols, entre diferents parts d'un mateix núvol o bé entre el núvol i terra. *D.Maest*

Rellissar[reísisá]: Relliscar. *D.Maest*

Rellonge [reáɲdʒe] (rellotge): instrument destinat a comptar el temps i assenyalar l'hora que és.

Rem[rém]: 1) Negoci, ocupació. "Quin rem porta aquest home! 2) Comboi. "Anirem d'excursió, el meu fill porta un rem.." . *V. Bat.*

Remei [raméj]: Solució satisfactòria.

Reng [réɲk]: Filera. *PVB*

Renec[renék]: Paraula mal sonant o de maledicció.

Rengló: ratlla de lletres, paraules o frases d'un escrit, escrits en línia recta .

Repixar [repifá]: Borrimejar. Ploure una pluja molt fina. *PVB*

Repost [reβóst]: Dependència d'una casa per a guardar comestibles.

Retortilló: Torcedura de peu.

Revés [ravés] - Al revés: Al contrari. També és una bufetada amb la part externa de la mà. "Et fotrè un ravés.."

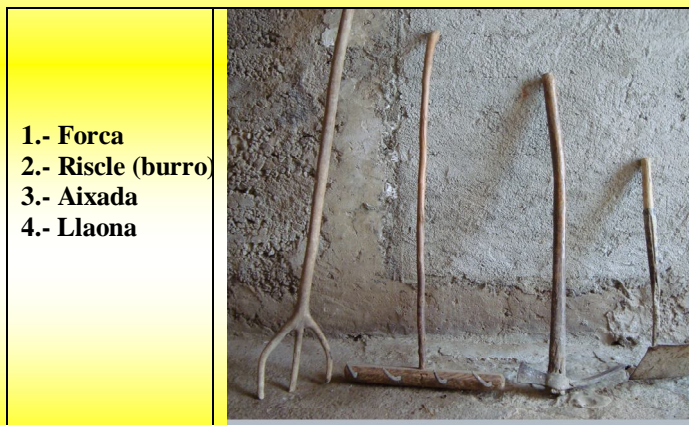
Revolic [reβolík]: Conjunt de coses revoltes i desordenades.

Ribàs: Marge amb molta pendent.

Rinyó [ripó] (renyó, ronyó). Parell d'òrgans que produeixen l'orina.

Riscla: Estella a la pell. *D.Maest. D.Ben*

Riscle [rískle] (rascle): instrument compost d'un mànec molt llarg que a un extrem porta pues de fusta o de ferro, que serveix per a arreplegar espigues al segar, herba o palla a l'era. *V. Bat.*

Risp/rispa: persona esquerpa, intractable. També en animals: "Quin gat més risp!" *D.Maest*

Rodet: peça de forma circular que, unit a les cavalleries mitjançant un eix transversal, donava voltes a l'era per a separar el gra de l'espiga. *V. Bat.*

Rogall [royál]: Inflamació de la gola que fa fer una veu aspra i sorda. *D.Maest*

Rogle [rýyle] (rotgla). Conjunt de persones o animals disposats en cercle.

Roín: (roí), dolent, que no és bo (en sentit material o moral).

Roll: Gran quantitat de líquid (aigua, sang, vi) en moviment. *PVB*

Elaboració:

Posarem en una safeta l'oli, l'aiguar dent, el moscatell i el sucre. A continuació, ho treballarem bé i anirem afegint la farina poc a poc fins que estiga ben pastada. Després es trompeja la pasta damunt d'una taula enfarinada fins que la pasta està fina. Quan ja tinguem la pasta a punt, anirem fent boletes i les deixem reposar mitja hora (n'agafem una i amb els dos dits índex enmig fem el rollet). Tindrem ja preparada una "llanda" amb oli i anirem depositant-los per portar-los al forn.

Romana: Balança d'origen romà.

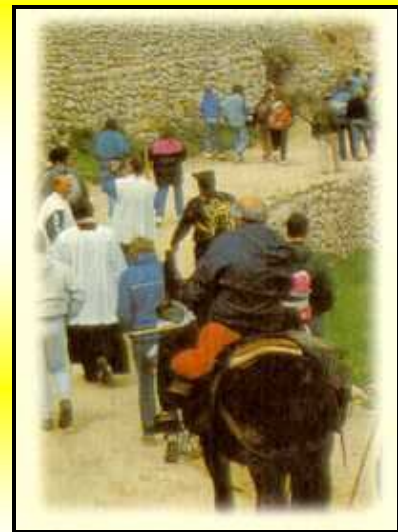

Romanços[románsos]: Conversa, assumpte, que resulta impertinent o que no interessa. "No em vingues amb romanços, romancer, més que romancer".

Romer[romé] (romaní): Planta (*Rosmarinus officinalis*), molt olorosa, de branques ramoses i retorçudes, flors blavenques o blanques.

Romer (romaní)

Romer (pelegrí)

Romeria: Peregrinatge que en el temps pasqual es dirigeix cap a una ermita de la Mare de Déu o d'algun sant demanant gràcia, salut, pau i pluja per als camps.

Romeria a Sant Pere de Castellfort:

Data de l'any 1321. Abans tenia lloc el 30 d'abril i l'1 de maig. Actualment se celebra el primer diumenge de maig (baixada) i el dissabte anterior (pujada).

Romeria a Sant Pere

Romeria a la Verge de l'Avellà

Romeria a la Mare de Déu de l'Avellà:

Data del 6 d'abril de 1545 en que els catinencs van pujar al santuari demanant la pluja.

Es celebra el primer dilluns de la Pasqua de Resurrecció

La provessó surt de Catí a les nou. A les dotze hi ha una missa a l'ermita del Santuari. Al voltant de les sis, després del rosari, la Romeria repren el retorn cap el poble on arriba cap a les vuit de la vesprada.

Romiguera [romiyéra] (romeguera) albarzer: planta de tronc espinós i flors blanques, de fruit negre o blavós, comestible, anomenat móres

Romiguera

Ronsal: Cabestre, corda amb què es lliga una bístia pel cap o pel coll per a menar-la caminant.

Ronso, ronser, fer el: no voler fer la feina, retardar-se, fer-la de mala gana.

Rosca: Pasta de forma anular amb ous bullits característic de la Pasqua. *PVB*

Rosent [rozén] (roent). Calent arribant a produir lluminositat.

Ròssec [ròsek]: Cosa que s'arrossega. Principalment carrasca a branca de la foguera de Sant Antoni. Estri de fusta fet a partir d'una escamarra de carrasca a la que se li enclaven unes fustes travesseres, formant una plataforma on es poden carregar pedres per a ser arrossegades. S'utilitza per a transportar pedres amb l'ajut d'un animal de tir que s'enganxa a una anella situada a la part davantera.

Rossegada [roseyá]: Acció de dur a ròssec- És característica la rossegada de Sant Antoni.

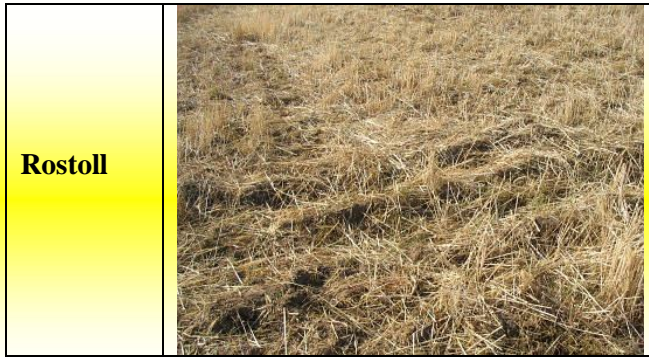

Rossegada de Sant Antoni (2012)

Rossegar [roseyá]: Dur a ròssec alguna cosa. *Dicc. Ben*

Rossegó [roseyó]: Tros de pa sec. Xerulita de pa fregit que es posa a les farinetes. *PVB*

Rostoll [rostóʎ]: conjunt de les tiges de cereals que resten arrelades a la terra després de segar . "A la fam, rostoll". V. *Bat*.

Rubiol [ruβióʎ]: Bolet blanc per damunt i negre per davall. És comestible. Els millors es troben a les llomes del poble (Serra L'Avellà, Nevera).

Ruc [rúk]: Ase.

Ruera: Conjunt de persones o animals. Gentada.

Ruga (rua): Tros de pa.

Sabatera: Partida de cartes perduda sense fer cap puntuació.

Sabó [saβó]: producte que s'obté per l'acció de la sosa càustica sobre un oli o greix. Varietat: sabó moll (amb pega grega).

Saboc[saβók]: Fàcil d'enganyar o sorprendre.

Saborija (saboritja) [saβorídʒa]: Planta (*Satureia hortensis*), anual, herbàcia, flors blanques o rosades de calze acampanat; és molt olorosa i s'utilitza per a aromatitzar sopes, olives i altres aliments.

Saborija

Sacsà [saksá] sacsada: Bac. Caiguda. Derivat de sacsejada.

Sacsó [saksó] (saxó): Botifarra grossa.

Safa: Recipient de test o de metall per a posar aigua, netejant-se els mans, cara o peus.

Safareig [safaréʎ] : Dipòsit quadrangular, fet de parets d'obra, dins el qual es posa l'aigua per a rentar la roba. També pot utilitzar-se per a regar l'aigua procedent d'un riu, pou o sènia. V. *Bat*.

Safareig que recull l'aigua d'una sènia al costat mateix de la Font- Vella

Safranòria[safanária] (safanòria, carlota). Planta d'arrel comestible.

Sagal: Xiquet d'edat de 10 a 15 anys aproximadament

Sainete*: Fredor acusada.

Sala de la Vila: Part superior de la Casa de la Vila (S.XV), seu del Consell, dels Jurats i de reunions comunals del poble.

Salera [saféra]: Pedra plana de gran format, disposada com si fóra una taula a uns 25 o 30 cm d'alçada que s'utilitza per a donar sal al bestiar.

Sangarrinà- Sangarrina (sangarrera): Gran quantitat de sang.

Santandonada : Festa de Sant Antoni.

Santet: Pegatina. Estampeta.

Sapi!*: exclamació per a fer fugir el gat quan fa alguna malifeta; mix, mixino, mixinet: veu per a cridar-los

Sarabastall[sarabastáʎ]: soroll fort de persones o de coses.

Saragall[sarayáʎ] (xaragall): Muntó d'arena o pedres menudes que un temporal ha tret a les vores.

Sarauells[saraywéls, sarawéls]: Calçons amples fins els genolls.

Sarauells

Sargantanya [saryantána] (sargantana): Rèptil sauri de xicotet tamany (Lacerta muralis) que fàcilment perd i regenera la coa.

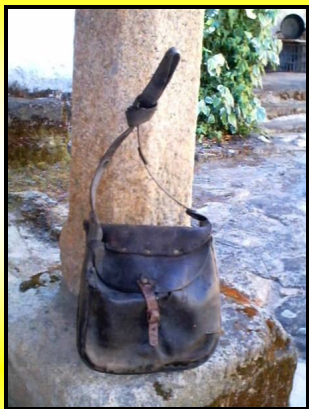
Sària[sària] (sària): recipient d'espart o de palma, d'uns dos metres de llargada, que forma dos bosses, cornixols, a cadascun dels dos extrems, i serveix, per a transportar fruita, verdures, herba, sacs o fems. *D.Ben V. Bat. PVB*

Sària

Sarió[sarió] (sarrió): sària menuda, de forma rectangular, d'un metre de llarga, usada principalment per al transport de carbó al llom d'un animal, a cada costat de l'albarda i lligat als carrejadors. *D.Maest V. Bat.*

Sarró: motxilla, bossa de pell que utilitzen els pastors per a portar la berena (Veure morral).

Sarró

Sarrompa[sarómpa] (baldufa). Peça de fusta en forma de pera, que pel cap més prim té una punta de ferro i que enrollant-li un cordell i tirant amb força pren un moviment de rotació damunt la punta i que serveix per a jugar els xiquets. *PVB*

Sasina(cecina) [sasina] (dial): cuixot sec de ternera.

Sauló [sawló]: Terra argilosa que s'utilitza per a escurar.

Secallós [sekalós]: Arbre que s'asseca.

Sedàs[seðás]: Teixit més o menys clar de fil de seda, de fil metàl·lic, etc., muntat en un cercol de fusta, que serveix per a passar farina, guix, terra, etc. *V. Bat.*

Segall[seyáç] : cabrit menut, ja desmamat, que encara no ha acabat de créixer. Si és cabrida (primala).

Segar: tallar amb la dalla o la falç qualsevol cereal, el blat, l'ordi, l'herba, etc. *V. Bat*

Sega amb falç

Segí[sezi] (sagí): Greix d'animal principalment dels porcs i de les gallines.

Sellarda* (rata) : rata molt grossa amb una coa llarga.

Sembrar: escampar per terra la llavor del gra. *V. Bat*

Semrar a xorret: sembrar anant davant el llaurador fent el solc i darrere una persona (generalment la dona), tirant la llavor dins del solc. *V. Bat*

Sèmola : Farinetes de blat, arròs o altre cereal.

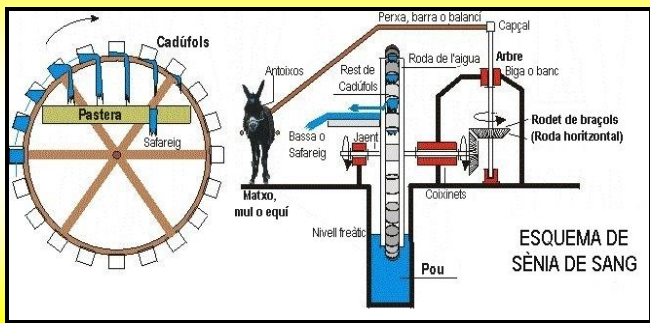
Sèmola

Preparació:

Es pose aigua a una cassola. Es fica al foc. Amb un arreu a banda es fa un sofregit d'alls i oli i xirolites. S'aboca el sofregit dins de l'aigua. Quan bull l'aigua de la cassola es fica la sèmola poc a poc (a cullerades). Es deixa bullir uns minuts a foc més lent, regirant contínuament per a que no s'agarre, fins que la sèmola espesse.

Senderi[sendéeri]: Seny natural. Discreció.

Sènia [sénia]: Màquina per a elevar aigua subterrània, composta d'una roda horitzontal (*rodet*) amb braços, moguda per una bèstia que volta, i amb la qual engranen les dents d'una roda vertical que en rodar mou una sèrie de cadufos disposats al llarg d'un rest o cadena sens fi, la part inferior de la qual va submergida dins l'aigua del pou on la màquina està instal·lada.

Serp: Ocupa el Barranc de la Masà. Surt quan plou molt i inunda les cases del nord i oest del poble. La darrera volta que va eixir la serp va ser el mes d'octubre de 2000.

Barranc de la Serp o de la Tova o d'Almança

Serra: muntons que és feïen al mig de l'era a mesura que s'anava agranant amb les boixes i els tirassos. *V. Bat*

Serreta: mitja canya de ferro, amb dentetes, que se subjecta al cabestre i sobre el nas de les cavalleries. *V. Bat.*

Serrut [serút]: Amb moltes serres. (Catí : Mas d'En Serrut).

Serrutx[serút]: Utensili curt amb una fulla d'acer amb una sèrie de dents agudes subjecta a un mànec, i que, moguda reiteradament cap endavant i cap enrere, serveix per a tallar fusta.

Serverols* (Cerverols) (mocs). Penjoll de mocs.

Ses: Extrem inferior del recte. Cul.

Setrill [setríá]: Recipient de terrissa, de vidre o de metall, amb ansa a un costat i broc llarg a l'altre, que serveix per a contenir i abocar líquids, principalment oli o vinagre. Setrilleres.

Sinaues [sináywes o sináwes] (sinagües). Faldetes de davall.

Sinaues

Singlot [singlót] (sanglot): Moviment involuntari espasmòdic acompanyat d'un soroll d'aire degut a una contracció del diafragma.

Sinyó [sijnó] (senyor): Tractament de cortesia a les persones.

Sisquera (cast): Sobretot. *Cast siquiera*.

Sixanta [sifánta] (seixanta).

Sobrellom : Com la xalma però més alt i llarg. Corretges que van col·locades damunt l'esquena de la bèstia de càrrega per sostenir les altres peces dels guarniments.

Sobrassada [sofrasá] : Farciment de carn de porc crua i pastada amb pebre roig, pebre coent i sal, i embotida dins un tros de budell gros.

Socó [sokló]: saboc.

Sofregit [sufregit]: Sofrit. Trossets de verdura (alls, julivert, ceba, tomata) que es fregeixen amb oli i que serveixen per donar condiment a un determinat menjar.

Solament [solamén]: Fonament. Part d'una construcció situada sota terra i que li serveix de sosteniment.

Solana: Terreny orientat cap al sud (migdia) i que per tant rep molta insolació.

Solatge [soláze] : Residus de menjar que queden al sòl de l'olla o de la cassola.

Solc[sótk]: Cavitat llarga produïda per l'aladre en el bancal.

Soligot[soliyót] (serigot): La part aquosa de la llet, separada de la coagulable

Solispassa (salpassa): Visita que el retó feia a les cases de la parròquia en el temps de setmana santa o pasqual esqueixant-les d'aigua beneïda i sal. S'aprofitava per recol·lectar per a l'església. Els xiquets anaven amb massoles picant manrubio pels carrers. "Pica massola, que jo te festejo com un tabalejo". "Porta oberta, bona coberta, porta tancà, massolà).

Solsida: Part d'una construcció de pedra en sec (barraca, paret) que pel pas del temps, l'acció i de l'aigua o qualsevol altra causa, ha caigut.

Solsida al Mas de Roblasco

Soll[sóλ] (Assoll): Lloc tancat de paret on es tenen els bacons per engordir-los. *PVB*

Soll del Tancat (L'Avellà)

Somanta [sumánta] : pallissa forta, sèrie de cops forts donats per fer mal a algú.

Somerí: Mul (a) de cavall i de somera.

sompo: persona poc lleugera, amb poca gràcia, vivesa i agilitat.

Sonar: 1) Fer esforç i soroll per treure's el moc; netejar el nas de mocs. 2) Sentir-se un instrument 3) Recordar.

Soqueta: Peça com un guant de fusta que protegia la mà del segador de possibles talls amb la falç o la corbella.

Sorgir [surdʒi] : Apanyar una roba refent amb l'agulla el teixit trencat.

Sorromostro: Cosa vella, a trossos. D.Maest

Sòria [sória]: Rumor, xafardeig, la majoria de vegades poc fonamentat que es transmet oralment.

Sorier/a: Que sorieja; que cerca o transmet sòries; xafarder.

Sort [sòrt]: tros de terra resultant d'una parcel·lació.

Sostovar [sostová]: Tractar amb massa blanor o mirament. Fer blan o tou (pasta, llana..).

Sovint [sofín]: Freqüentment.

Subhasta: Adjudicació al millor postor de les parts dels bous i vaques.

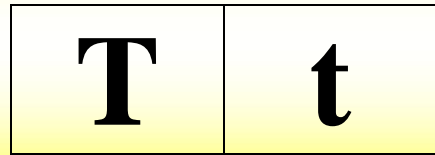
Subhasta 2011

Suja[súdʒa] (sutja): substàncies que estan entre la pell de les ovelles i la llana i que fa una olor forta i roïna que s'apega a la roba i a la pell dels pastors: olor de suja.

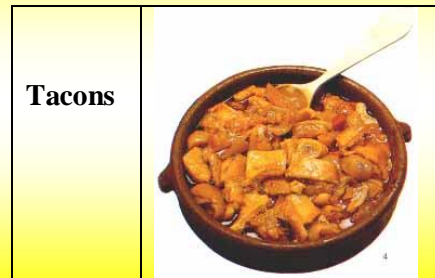
Suriaca [suriáka]: xurriaca: Assot. Compost d'un garrot que a la punta du una tira de pell i serveix per a pegar a les bèsties.

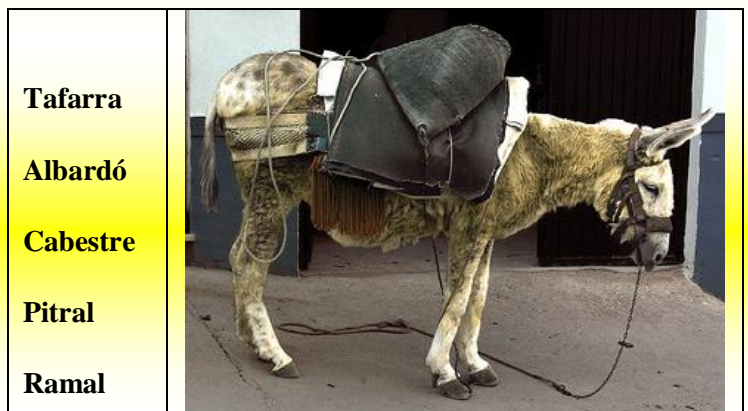
Suriaca (assot)

Tacons: 1) Budells i tripes de corder, bou o xoto fets a trossos, guisats amb espècies. 2) Talons de sabata.

Tafarra[tafára]: (Rabasta): peça ampla i corbada, de pell o de fusta, que subjecta l'albardó o altres aparella per darrera passant per davall de la coa de l'animal.

Tafarra

Albardó

Cabestre

Pitral

Ramal

Taleca[taléka]: Bossa a manera de sac, però de millor tela destinada a transportar cereals, llegums o altres coses. V. Bat.

Talecada [taléká]: Trompada forta.

Talibòs:1) tronc gros d'un arbre o arbust per a posar-lo al foc; 2) que no entén res, que és dur de mollera.

Taló [tałó] m. Cep o part posterior de l'aladre, que rossega per terra en llaurar.

També [tamé]: De la mateixa manera.

Tancat: Tros extens de terreny no cobert, voltat de paret, de bardissa o d'un altre obstacle que n'impedeix l'entrada o la sortida, i destinat a conrear-hi arbres o a tenir-hi animals.

El Tancat (L'Avellà)

Tapanta: davantal de cuir que porten els ferrers i també el portaven els borregos nugat a la panxa per evitar la penetració a les femelles. *V. Bat.*

Tapanta

Taraganya[tarayápa]- (Teranyina). Fils que fa l'aranya.

Tarirot* (Tar-tarot): Botarate.

Tarró [taró] (torró): massa feta d'ametlles o altres fruites seques i mel o sucre, i presentada, normalment, en taules o barres rectangulars – Ofici: Tarroner (torroner). *V. Cuina*

Tarró: Sucre, Aigua, Mel, Clares d'ou, Ametla. Es cou el sucre i la mel amb aigua. A meitat cocció s'afegeixen les clares i al final les ametlles tostades. Si és per a fer pastilles hi a que vesar la pasta en un motlle i tallar-la abans que esta es refrede del tot. Si és per a fer tortades cal agafar la pasta en forma de bola i estendre-la damunt d'una neula rodona i recobrir-la amb una altra neula per damunt.

Massapà: Es cou el sucre amb aigua i la glucosa. Quan està fet el xarop se li mescla l'ametla molta i els rovells cuits dels ous prèviament amb sucre. A continuació es vesa la pasta en el motlle i es deixa reposar durant un dia per a tallar a continuació

Guirlatxe: Es remou el sucre amb la llima, vinagre i la mantega. A poc a poc fins que el caramel estiga líquid per a mesclar les ametlles prèviament tostades. A continuació s'estén sobre una neula la mescla i, abans de refredar-se, es tallen les pastilles amb un ganivet.

Tascó [taskó]: Peça que permet que la rella tinga la inclinació adequada en la llaurada. Peça de ferro en forma de falca que s'utilitza per a enclavar a les esclotxes de les roques amb l'ajut d'una maça o un mall i així poder-les trencar. *V. Bat.*

Tat (vul): Reducció de virtat (veritat), usada per a demanar la conformitat dels demés amb allò que s'acaba de dir. Ex. "Tat que és així?"

Tatos, fer: Assomar-se i amagar-se.

Tau [táw], Fer el: Fer el bobo.

Tauell [tawléá]: Taula llarga i alta damunt la qual els botiguers mostren els seus productes als compradors.

Teia[téa]: Tea. Tros de fusta resinosa usat per fer claror o encendre el foc.

Templat/templada: De bon veure. Ex.- "Quin xic més templat!"

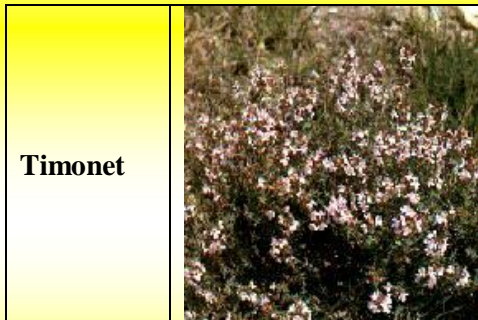
Terrat [terát]: Zona de la casa o mas situada al primer o segon pis que permetia guardar o emmagatzemar productes del camp (panís, blat, raïm, cebollins, etc..).

Tete/teta (fam): Germà, germana. En Tírig diuen "mano", "mana". Xiquet/xiqueta.

Teulada [tewlá]: Coberta d'edifici feta de teules posades ordenadament.

Timó m.: Peça de l'aladre que, fixada a la cameta, la uneix al tir.

Timonet (timó, farigola): Planta (*Thymus vulgaris*); És un arbust molt aromàtic, de tronc tortuós i molt ramificat, fulles oblongo-lanceolades o linears, i flors rosades o blanquinoses (timó mascle); és planta apreciada per a aromatitzar el menjar.

Timonet

Tinella [tiné'la]: peça de l'aladre que enganxat al dental i cameta fa contrafort. *V. Bat.*

Tiràs [tirás]: Eina de fusta que s'utilitza en l'era per separar la palla del gra. Consisteix en un tros de fusta plana fixada transversalment a l'estrem d'un mànec llarg. *Riscle. V. Bat.*

Tisells*: Fustes de roure que sostenen la teulada. *V. Bat.*

Toll [tó'la]: Bassal d'aigua. *D.Maest V. Bat.*

Tonell: Bota grossa, cilíndrica, que pot contenir entre 200 i 500 litres de vi o licor.

Topetar (Topar): Trobar impensadament o sense intentar-ho. *. D.Maest*

Topí [topí] (tupí): Olla xicoteta amb una ansa o dos, ventruda i de coll i base estrets. Es diferencia de l'olla que no rep la calor pel cul sinó pels costats. *V. Bat.*

Torn [tórn]: Una roda de filar, muntada en pla vertical sobre un peu, que feia girar el fus a gran velocitat. El fil es torçava i s'enrotllava en un cantó enfilat al mateix fus facilitant la tasca de la filatura. Va aparèixer a l'edat mitjana.

Torn de filar

Tornar solsidés o portells. Treball de manteniment de les construccions de pedra en sec, consistent en refer amb la mateixa tècnica constructiva els trossos caiguts o deteriorats.

Solsida tornada al Mas de Conill

Torrelló: Núvols grossos de desenvolupament vertical que porten tronades, llamps i trons i forta pluja. Persona o animal molt gras.

Torreta, A la : Dur a algú sentat als muscles.

A la torreta

Torrolla: És el passador de la cinta o collar que subjecta l'esquella al coll de l'animal. Solia ser de fusta de ginebre i li solien treballar algun dibuix.

Tosca [tóska] (pedra): Producte volcànic esponjós molt lleuger, semblant a una esponja. També s'anomena *pedra tosca*, i els seus trossos, porosos i rasposos, s'usen per a pelar els porcs morts.

Tòtil [tótil]: Cur d'enteniment.

Tova [tó'βα]: Rajola gruixuda i de grans dimensions, generalment de fang cru, assecada al sol, i que serveix principalment per a fer parets, sòls i voltes de forns, fogons i xemeneies. En Catí trobem la Tova (Del Prigonet Trencat al poble). (Veure Serp).

Tràfec [tráfek]: moltes acció i moviments alhora.

Traiga [trájya]: anella de fusta que subjecta el jou al camatimó de l'aladre. Budell farcit de botifarra o de xoriç. *V. Bat.*

Trava [tráβa]: trossos de corda que es lliguen a les mans de les cavalleries perquè no caminen molt. *V. Bat.*

Trell* (trenc): Forta trompada al cap amb hemorràgia externa.

Trencatafarres*: Costera prop de la Nevera per on passa la romeria de Sant Pere. De tant empinada que es a més d'un animal se li ha trencat la tafarra.

Trespon (traspon): Imperatiu del verb traspondre: [trespóndre] "Trespon d'ací!" (Ves-te'n d'ací).

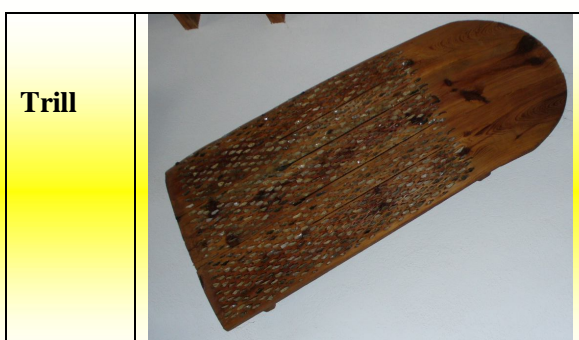
Trespondre [trespóndre]: anar-se'n sense entretindre's.

Tretzenaes *(tretzenades): Forma de pronosticar el temps que farà durant l'any següent. Comencen el 13 de desembre i acaben el sis de gener. Cada dia representa un mes de l'any següent. Hi ha una tretzenada a l'endret i una altra a recules. El dia Nadal (25 de desembre) no es compta.

Triança[triánsa]:Forca de sis pues. *V. Bat.*

Trill [tríλ]: Instrument per a trossejar la palla damunt l'era. Trilladora. *V. Bat.*

Tripons: (Testicles). Cadascuna de les dos glàndules genitals masculines de l'home i de molts d'animals.

Trola* (mentida)- Trolero (mentider).

Tropell [tropéλ]: Persona poc cuidadosa, que no es fixa en res.

Truita[trújta] : ous batuts fregits a la paella amb oli, una volta cuit d'un costat, girant-lo i coent-lo de l'altre costat; truita de patataques: els ous batuts i mesclats amb les patataques tallades a trossets menuts i fregit tot junt a foc lent. *V.Cuina.*

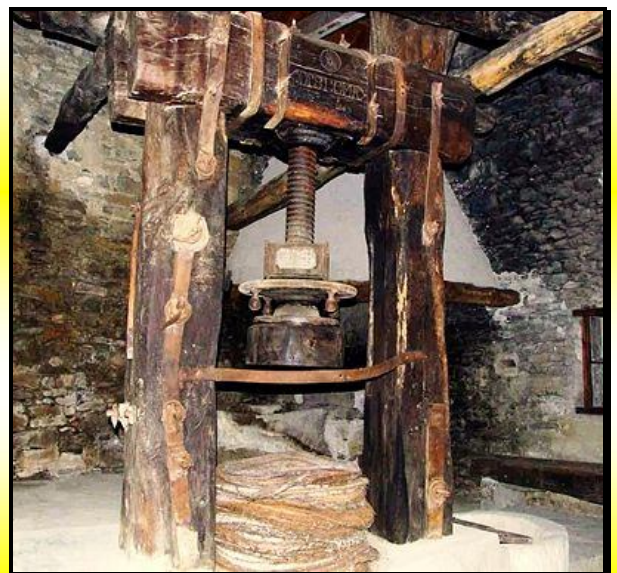
Truita de Guixassos:

Ingredients: 1 ou, 1 cullerada de guixassos, aigua, oli, sal

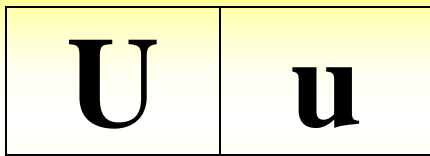
Preparació: Mesclar l'ou, els guixassos, la sal i un poc d'aigua i remenar. Ficar oli a una paella i quan estiga calent afegir la mescla. I deixar quallar primer per un costat i després per l'altre.

Truja[trújza]: Femella del porc destinada a criar.

Trull [trúλ]: Premsa de vi on es disposa el most per a que fermente.

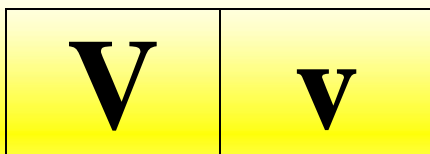
Tufo(cast) (tuf): Olor desagradable, sobretot de cosa rescalfada, fermentada, mig cremada.

Ullal [u'lát]: 1) Dent canina; dent aguda situada a cada costat, entre les incisives i les molars. 2) Lloc on brulla aigua subterrània.

Ullastre [u'lástre]: Olivera borda.

Vaca [báka]: Taca vermellosa que surt a les cames del que s'escalfen molt de temps a la vora del foc. *D.Maest.*

Vaqueta [bakéta]: Caragol de closca blanca molt apreciat (Plat típic: llagostins amb vaquetes).

(Pilar Climent)

Vaquetes amb llagostins

Preparació:

Les vaquetes han d'estar prèviament 24 hores com a mínim a remulla. Posteriorment es renten amb aigua 4 vegades. Una vegada rentades, s'enganyen, es bullen al mínim foc fins que trauen una escuma blanca. Amb una escumadera es retira l'escuma i es tira. Quan bull es tira sal a l'aigua i es deixa reposar 15 minuts. A continuació es trauen els caragols i es deixen refredar.

Sofregit:

En una cassola de test es tiren de dos a tres cullerades soperes d'oli d'oliva, una cebeta trinxada, la tomata ben trinxada, tres llagostins durant dos minuts (després es trauen). S'afegeix 1/4 de litro del caldo dels caragols, un pessic de sal i un grapat de taquets de pernil.

Es deixa de 10 a 15 minuts a foc lent, remenejant-lo. A continuació s'afegeixen els caragols i tots els llagostins al damunt.

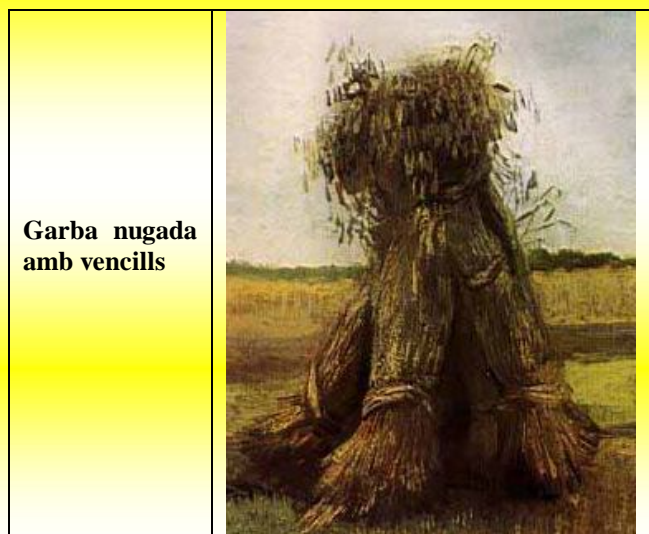
Es deixa a foc lent durant uns 20- 25 minuts amb la cassola tapada. I que aprofite!

Vedaler (antic): Guardes que custodiaven el terme de Catí (*V. Puig*). Guardià d'un lloc encarregat d'impedir que entren o que facen mal ús (*DCVB*)

Vedat: Glotis. *D.Ben*

Velló [be'ló]: Porció de llana d'ovella. *D.Maest V. Bat.*

Vencill [bens'í]: lligall fet amb un manoll de cames de centeno o d'un altre cereal, amb espart, etc, per a lligar garbes, feixos d'herba, etc. *D.Ben V. Bat.*

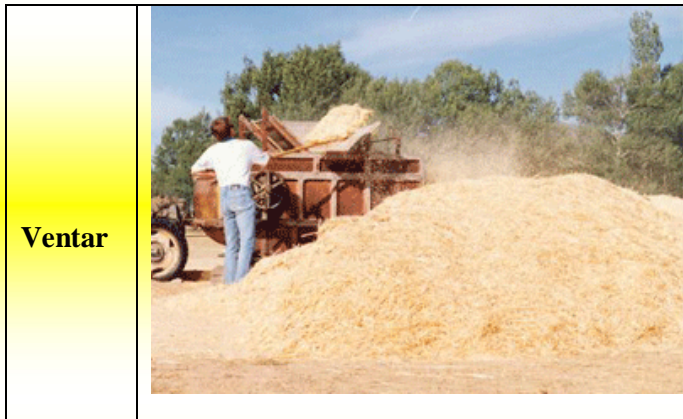
Garba nugada amb vencills

Vent [bén]: Moviment de l'aire. Vents de Catí (Est: Llevant - sud: valencià, abuidassacs -oest: ponent - nord-oest: cerç). També vent de dalt (cerç), de baix (sud, est).

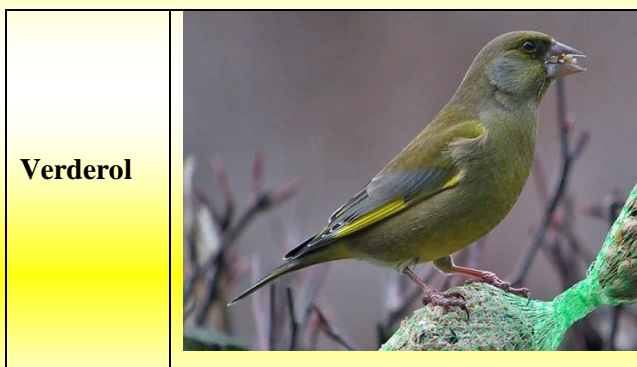
Mas del Vent

Ventar [bentá]: separar el gra de la palla mitjançant forques i pala amb l'ajuda de l'aire. *V. Bat.*

Ventre [béntre]: Panxa.

Verderol [berðeról]: Pardal (*Chloris Chloris*), que té el plomatge verd groguenc i canta molt bé.

Verdim*: Herba que recobreix el sol. Dim. De verd.

Vereno[beréno]: (vulg.,cast.) (verí). Substància que introduïda en l'organisme pertorba greument la salut o pot causar la mort.

Verma [béřma] (verema): collita dels raïms; el temps en què es fa. *D.Maest.*

Verre [béřri]: (porc mascle no castrat).

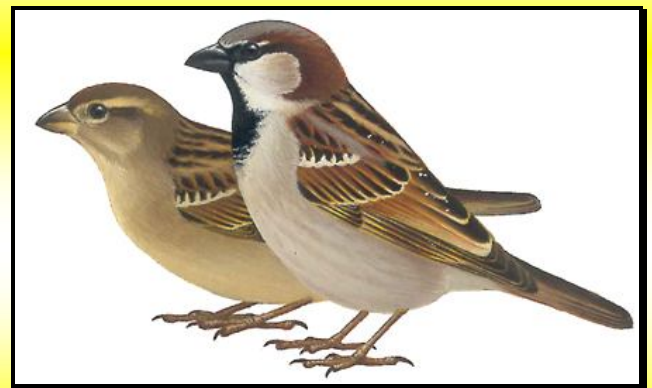
Veure [vóre]: Percebre la imatge dels objectes amb el sentit de la vista.

Via(fer) : anar de pressa.

Vidriola [biðrióla] (vedriola): (guardiola): recipient tancat, generalment de test, amb una xicoteta obertura superior per on s'hi introdueixen monedes per a guardar. *D.Ben PVB*

Vila (casa de la): Edifici emblemàtic de Catí, antic ajuntament, construït entre 1417 i 1437. Veure Llotja i Casa la Vila.

Vilero (dial): (Teuladí). Pardal (*Passer domesticus*) que viu a les teulades de la vila.

Vilero

Vimen [bímen]: Planta molt flexible que serveix per a la confecció de cistells. *PVB*

Vinblanc (vimblanc): Moscatell. Vi molt dolç que s'extrau del raïm moscatell.

Vinyígol* (antic): Guardià de la vinya. (*V.Puig*)

Vinvar [bimbá]: Minvar.

Vions [bións] : Faldetes interiors (“refajo”). Falda de llana o de cànem amb ratlles que les dones portaven per davall del vestit.

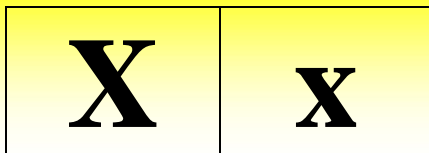
Viri*: Nervi. *D.Ben.*

Virmen [bímen] (vimen). Rama de plantes del gènere *Salix* que és molt flexible i serveix per a la fabricació de cistells i altres recipients de taules i cadires.

Virugi*: Vent molt gelat.

Vosaltres, nosaltres [vátros] , [nátros].

Vritat- Virtat [birtét]: (veritat): Adequació entre allò que es diu i la realitat d’una cosa.

Xafarder[xfafaróé]: sorier, curios. Verb: xafardejar

Xalera[xfaléra]: acció de xalar. Diversió. Acció que causa plaer.

Xalma [xfálma]: Coixí de cànem o de tela de sac, replè de llana per la part que toca a l’esquena de la bèstia i de palla llarga per les parts que pegen dels costats i que, subjectat amb una cingla i provist de pitral i de tafarra serveix per a dur càrrega o cavalcar en burros o matxos. *V. Bat.*

Xalma

Xansa [xfánsa] (xanxa): Burla; cosa dita per riure o per burlar-se. *Gracieta.*

Xaparrut: Baix i ample.

Xapó [xfapó]: Aixada més ampla que l’ordinària i al mànec corbat i més curt que serveix per a cavar o replegar terra.

Xapurrejar: Parlar imperfectament una llengua.

Xarnego [xfarnéyo]: Persona de llenguatge castellà resident a comarques catalano-parlants i que no s’adapta.

Xaruga[xfarúga]: Arada de ferro amb pala lateral que requereix enfonsar molt. *Xeruga.*

Xascat[xfaskát] : sorprès inesperadament; Ex: "t’has quedat xascat".

Xasco [xfásko]: sorpresa per un esdeveniment advers o inesperat.

Xeic [xféjk]- Xeica [xféjka]- Xec- Xeca- Xaic: (*Xic-xica*): Les formes *xeix, xec* s’usen només en vocatiu, es a dir, per a dirigir-se a la mateixa persona a qui es vol donar el nom de *xic*. Ex.- "Acabem-ho, *xeix*, que si no ens embolicarem".

Xicuelo (cast): Xiquet, nen menut i també en sentit despectiu.

Xino xano*: caminant a poc a poc.

Xirinelo*: Paraula utilitzada en l'expressió "Més content que un xirinelo" (Molt content).

Xirnàs : Ferida xicoteta, no greu, feta de qualsevol forma.

Xirolites (Girolites): Trossets de greix, pa o cansalada fregida, que es ficaven als guixassos, sèmola i farinetes en general. Els de pa també es deien rossegons.

Xiton!: calleu! Ex: "Xiton, que la gata pon".

Xixa: tot tipus de carn en llenguatge infantil . Poca xixa (poca gràcia).

Xoriç- xoris [ʃoris]: Llonganissa, farciment de carn magra amb pebre, que es menja cru.

Xorissos

Xorrera: Gotera o raig que cau per una canal, per un forat de la teulada, etc. *PVB*

Xorrit [ʃorrit]: raig d'oli que es posa per a preparar un plat o que cau sense voler; raig d'altre líquid que cau fora del lloc convenient: "no fages xorrits".

Xoto [ʃɔto] (xot): Mascle de cabrum fins que té un any d'edat.

Xulet [ʃulét] (xiulet): So que es produeix fent sortir l'aire forment per la boca. Instrument per a xiular.

Xulla [ʃúlʎa]: Costella principalment de corder, però també de cabra, boví o de bacó.

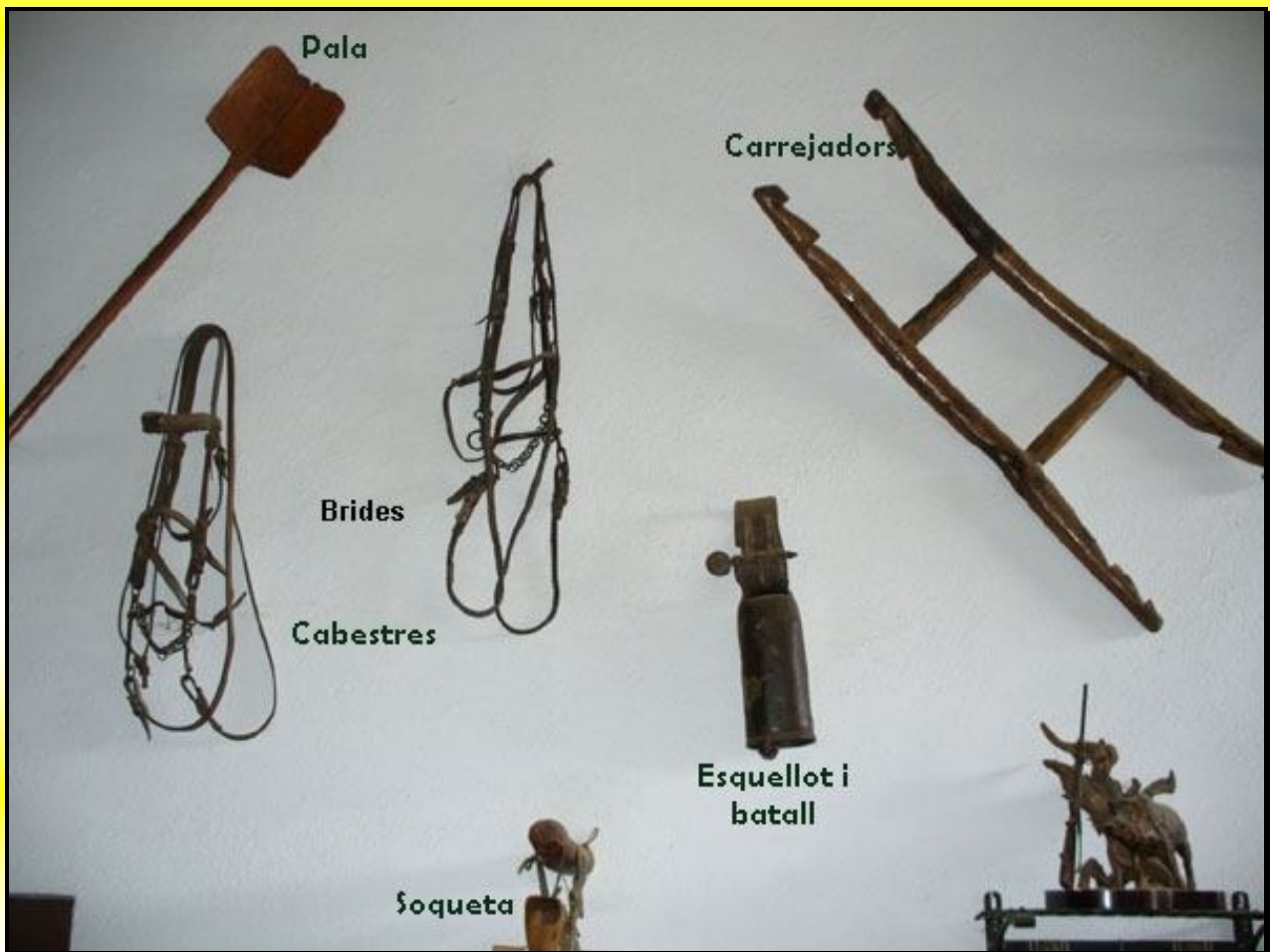

Xumar [ʃumár]: Traspasar un líquid pels porus d'un recipient. *D.Maest.*

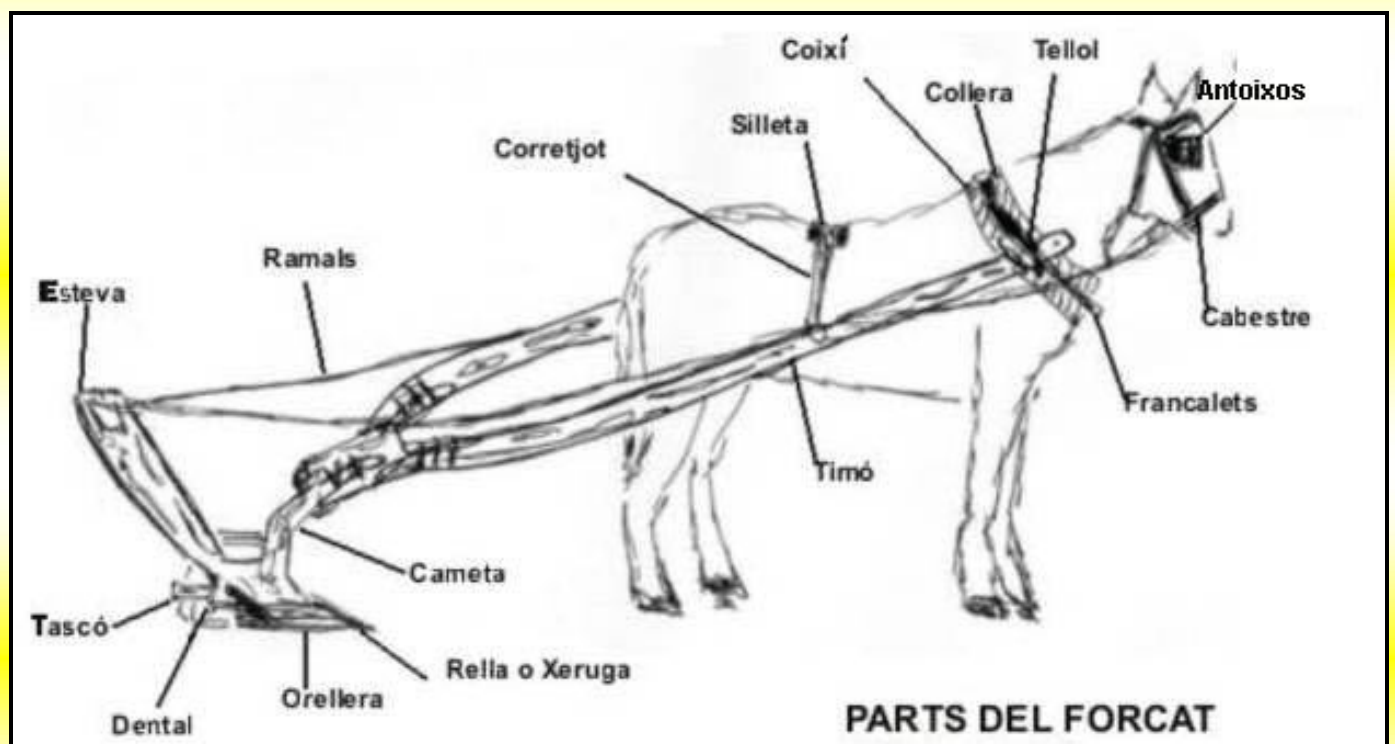
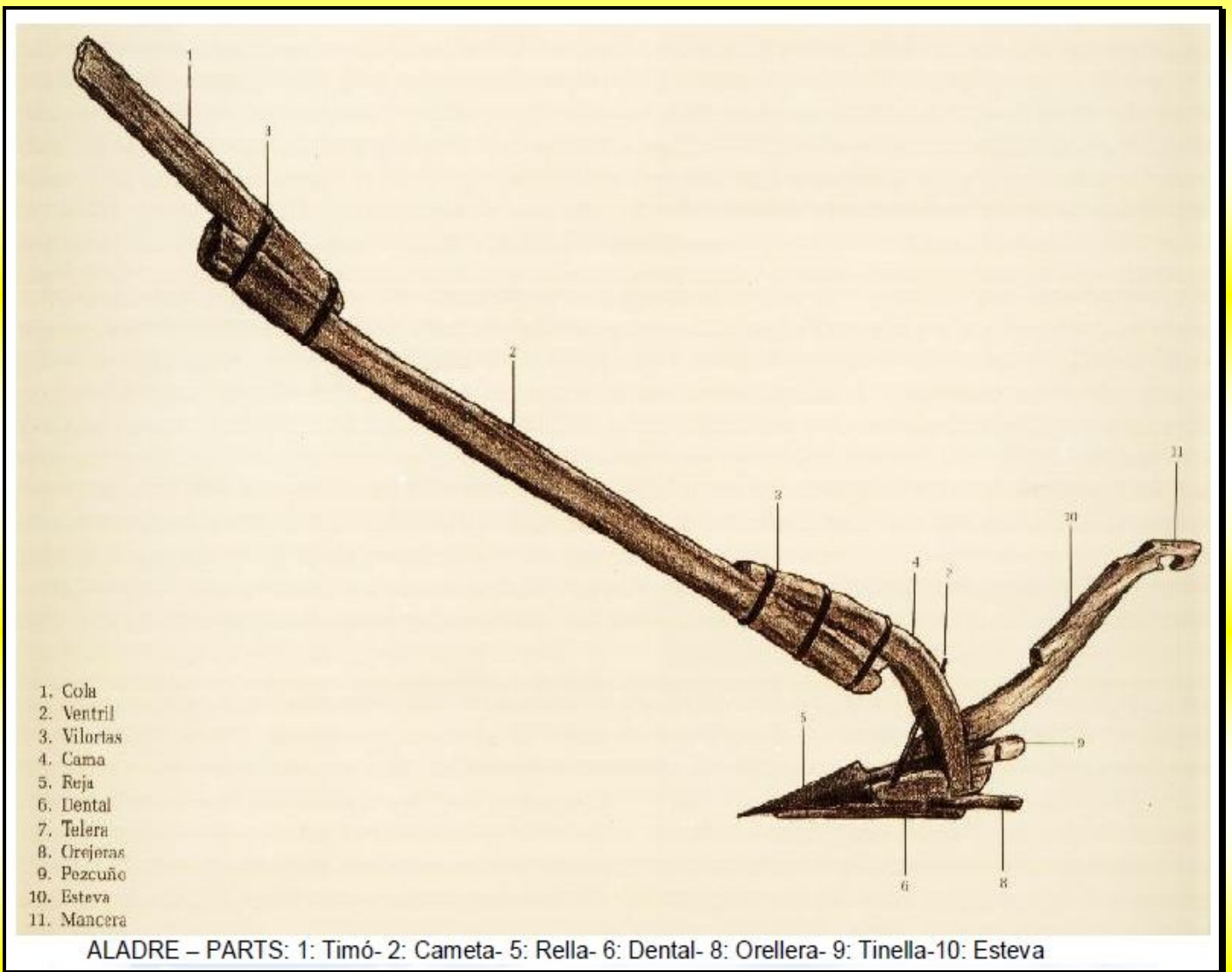
Xumenera [ʃumenéra] : (xemeneia): conducte per on surt a l'exterior el fum d'un foc, d'un forn, d'una estufa. *Fumeral. D.Maest.*

Xuplar [ʃuplá]: Aspirar dins de la boca algun líquid. *D.Maest.*

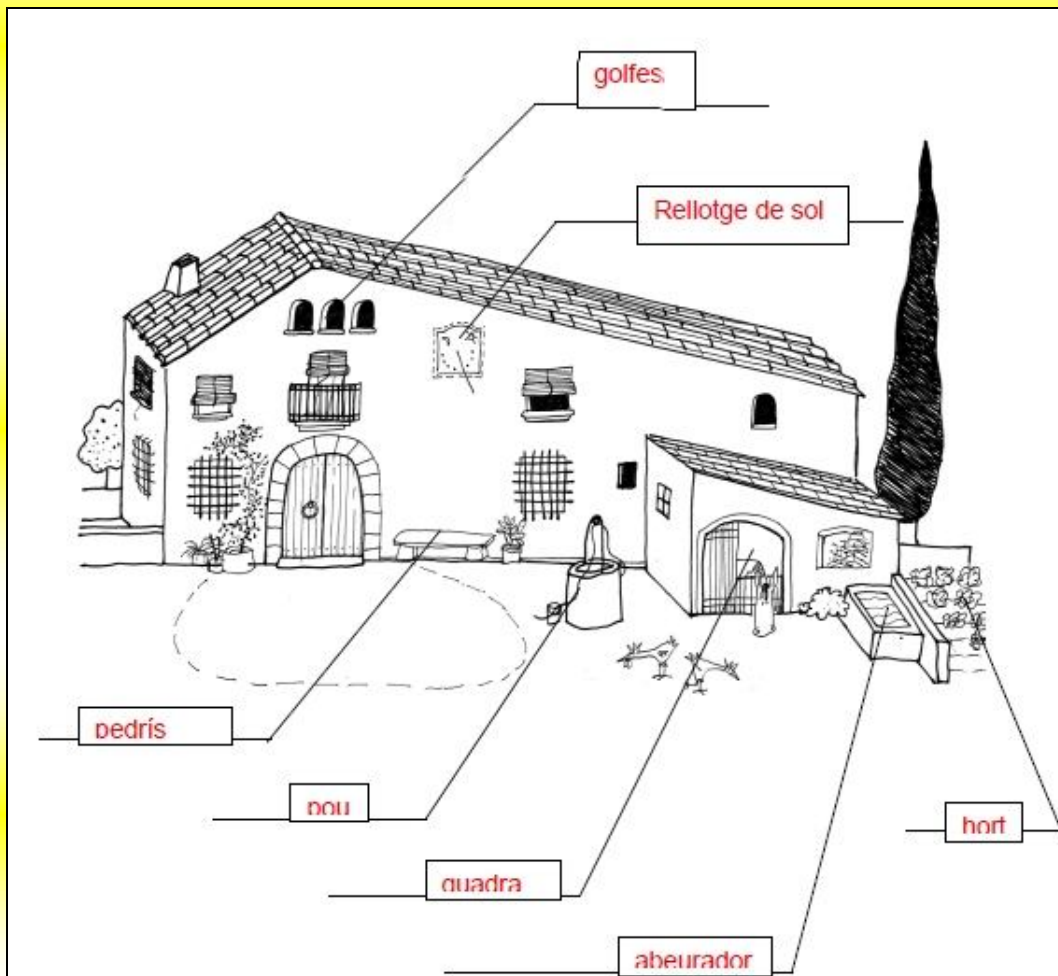
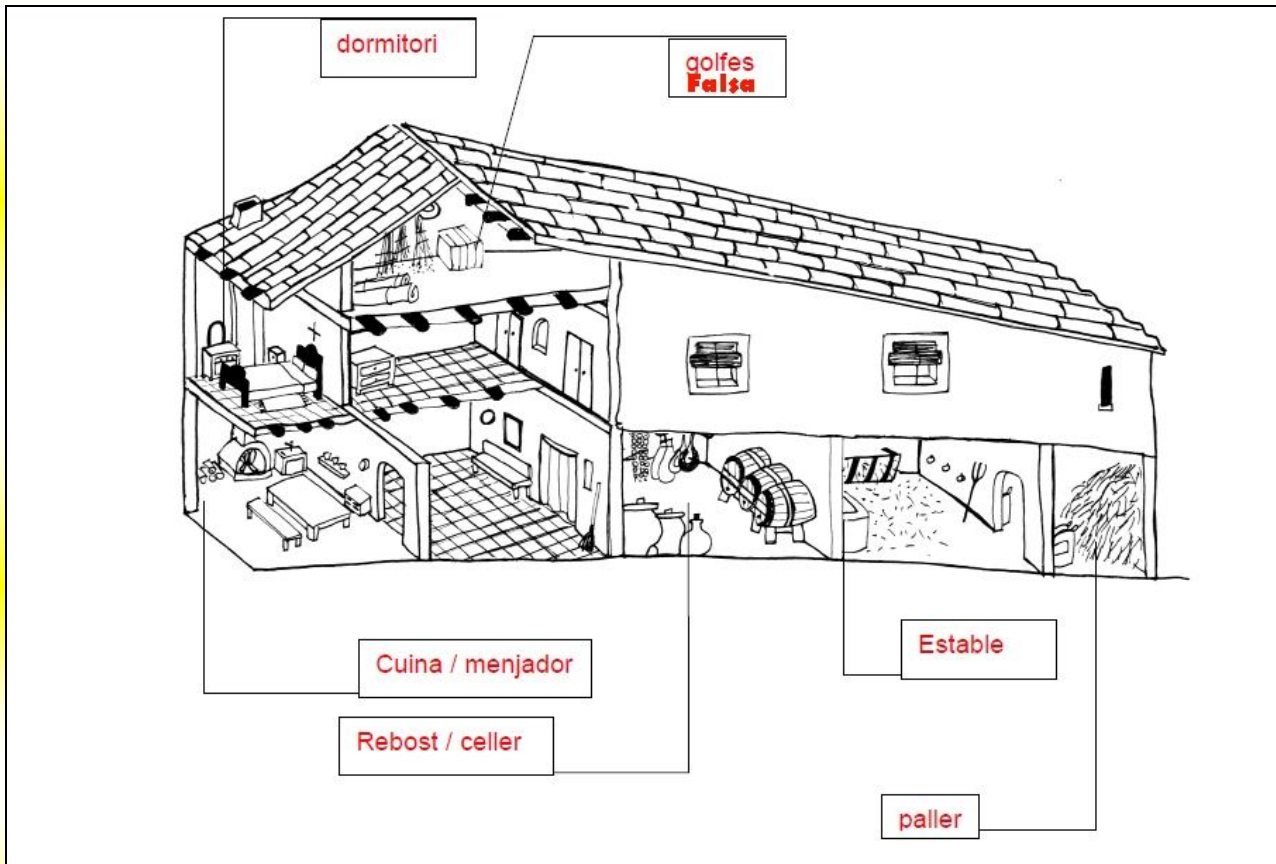

EL MAS

ÍNDIX DE PARAULES

- Abadejo[abaðéjzo] -10
 Abadia [aðaðía]- 10
 Abella [aðéla]- 10
 Abellar (abeller)- 10
 Abellerol[əβələrðl]- 10
 Abellir [aðelí]- 10
 Abeurador[əβewradò]- 10
 Abeurall[əβewrał]- 10
 Ablair [aðlaí]- 10
 Abocar[əβoká]- 10
 Aboirar-se: [əβoiráse]- 10
 A bondo [aðóndo]- 11
 Abornar [əβorná]- 11
 Abuidar* [bujðá]- 11
 Abuidassacs* (buidassacs*)-11
 Acaçar: [akasá]- 11
 Acatar-se: [akatarése]- 11
 Acotar-se-/Acotar-se -[akafárese]- 11
 Aceball [asebál]- 11
 Aclarir [aklarí]- 11
 Acormullar [akormulár]- 11
 Acovidar* [kombiðá]- 11
 Acsiomo*- 11
 Adés [aðés]- 11
 Adonar-se[adonárese]- 11
 Afanós[afanós]- 11
 Afollar[afolá, folá]- 11
 Afiar-se [afuíse]- 11
 Agavellar [əγəvələ]- 11
 Agostejar: [əγostezá]- 11
 Agostera[əγostéra]- 11
 Aguasil(cast) [əγwasil]- 11
 Aigua [áywa]- 11
 Aigualera [aywaléra]- 11
 Aiguamoll: [aywamol].- 11
 Ainaumunt*,ainavall*,- 12
 Aiva!*- 12
 Aixada [ajfá]- 12
 Aixadella[ajfádelá]- 12
 Aixadó[ajfadó]- 12
 Aixarop [ejfárop] - 12
 Aixàvega [ajfáβiya]- 12
 Aixeringa*[ejferinga]- 12
 Aixeta [ajfeta]- 12
 Aixina[ajfina] [ajfins]- 12
 Aixol [ajfòl]- 12
 Ajocar-se: [adzokárese]- 12
 Ala- 12
 Aladern [aladérn]- 12
 Aladre- 12
 Alfàbega [alfáβiya]- 12
 Albardó [alβardò]- 12
 Albarzer [alβarzé]- 12
 Albergínia [alβardzina]- 12
 Alcova [alkóβa]- 12
 Alego [aléyo]- 12
 Aleno [aléno]- 12
 Alera [aléra]- 13
 Alfàbega [alfáβiya]-13
 Alfals [alfáls]- 13
 Alforjes [alfórdes]- 13
 Algeps [aldzép]- 13
 Aliacrà [aliakrá]- 13
 Aljub [aldzúp]- 13
 Allargavistes*- 13
 Alliolí [alíoli]- 13
 Almassen*- 13
 Almendrado*- 13
 Almostra [almóstra]- 13
 Alvenc [alvénk]- 13
 Amagatontes: [amayatóntes]- 13
 Amanimenta/amaniment- 13
 Amaniu-se!*- 13
 Amanós [amanós]- 13
 Ametla [améla]- 13
 Amorsar- [armosá]- 14
 Amprar- [amprá]- 14
 Amuntonar: [amuntóna]- 14
 Anar davant del vent- 14
 Anemon (nemon- nem)*- 14
 Anóe[anoé]- 14
 Anou: [nòw, anòw]- 14
 Ansa [ánsa]- 14
 Ànsies- 14
 Antera: [antéra]- 14
 Anteixos (cast) [antóifos]- 14
 Antuxà- 14
 Antuxans- 14
 Anugolar [anuyolá]- 14
 Anyorar (dial) [anorá]- 14
 Apanyar: [apaná]- 14
 Apanyar-se- 14
 Aparentat *- 14
 A posta- 14
 Araboga[arabóya]- 14
 Arada [aládre]- 14
 Àrbit*, àrbit*- 14
 Àrbre [áβrə]- 14
 Arcussó* [askursó]- 14
 Arduguet*- 14
 Arer- 14
 Argadells [arγadéls.]- 14
 Argelaga: [ardziláya]- 15
 Argolla- 15
 Aricó [arisó]- 15
 Arraíl [araíl]- 15
 Arraillar- 15
 Arrasar-se- 15
 Arrebassar [arabásá]- 15
 Arrepetar*- 15
 Arri [ári]- 15
 Arriscar[ariská]- 15
 Arromangar-se*- 15
 Arronsar-se- 15
 Arrop [aróp]- 15
 Arrova [róve]- 15
 Arruixar [aruifá]- 15
 Asclar [asklá]- 15
 A soles [asóles]- 15
 Assagador [aseγaðò]- 15
 Assestar [asestá]- 16
 Assot [asót]- 16
 Astorar(se) [astorárese]- 16
 Àstec: [ástek, ástik]- 16
 Atabalar [atabalá]- 16
 Atansar [atansá]- 16
 Atapeir [atapí]- 16
 Ataiilar [atauíla]- 16
 Atre [átre]- 16
 Aubelló- Albello [alβeló]- 16
 Auelo/a (uelo/a) [agwélo]- 16
 Aulor: (olor) [awló]- 16
 Aulla [aúla]- 16
 Auto de línea* - 16
 Avalot [abalót]- 16
 Avanter- 16
 Avarca [abárke]- 16
 Avellaner [əβelané]- 16
 Avenc [əβénk]- 16
 Aventura [əβentá]- 16
 Avespa [əβéspa]- 16
 Aviar [abíá]- 16
 Bac [bák]- 17
 Bacó [bakó]- 17
 Badall [baðál]- 17
 Bades (De) [deβáes]- 17
 Bado- 17
 Badoc [baðók]- 17
 Bagassa [bayása]- 17
 Bagot- 17
 Baijoca [bajzóka]- 17
 Balbes*- 17
 Baldat [balðát]- 17
 Bambolla [bambóla]- 17
 Banasto [bənásto]- 17
 Bancal [bançal]- 17
 Bancalejar- 17
 Baquejar-se [bakezáse]- 17
 Baralluga [baralúya]- 17
 Barandat [barandát]- 17
 Barata [baráta]- 17
 Barcel·la [barséla]- 17
 Bardissa [barðisa]- 17
 Barjoles [bardzòles]- 17
 Barra [bára]- 18
 Barra [bára]- 18
 Barraca [baráka]- 18
 Barral [barát]- 18
 Barreja [baréjza]- 18
 Barretina [barétina]- 18
 Barruga [barúya]- 18
 Barrunta [barúnta]- 18
 Barrusca [barúska]- 18
 Bàrtuls *- 18
 Basca [báska]- 18
 Baso [bázo]- 18
 Basquines- 18
 Bassa [bása]- 18
 Bàssia [básia]- 18
 Bassiol [basiól]- 18
 Bast [bást]- 19
 Bastida- 19
 Batà- 19
 Batall- 19
 Batera- 19
 Batre- 19
 Bavero [bavéro]- 19
 Becada [bekáde]- 19
 Bell [béł]- 19
 Bequerà [bekerá]- 19
 Berecoc [berəkók]- 19
 Biaix [biáj]- 19
 Birbar [birbá]- 19
 Biscuit [biskújt]- 19
 Bitlla: [bílla]- 19
 Bitxac [bitxák]- 19
 Blanquinar - [emblanquinár]- 19
 Bocina [bosina]- 19
 Bocinà [bosinà]- 19
 Bodega [boðéya]- 19
 Boix [bóij]- 19
 Boixar [boifá]- 20
 Boli(t), de [bòli]- 20
 Boç [bós]- 20
 Boçar [bosá]- 20
 Boga [bóya]- 20
 Boja [bóza]- 20
 Bolega- 20
 Bonyiga [boniya]- 20
 Borinot [borinót]- 20
 Borraina [borájna]- 20
 Borrassa [borásá]- 20
 Borrego [boréyo]- 20
 Borimejar [borimejzá]- 20
 Borrissol [borisòl]- 20
 Borró [boró]- 20
 Borrony [borón]- 20
 Bossí [bosí]- 20
 Borxaca [borxáka]- 20
 Bót [bót]- 20
 Bóta [bóta]- 20
 Botana [botána]- 20
 Boterut [boterút]- 20
 Boticari [potekári]- 20
 Botifarra[botifára]- 21
 Botinflat [botimflát]- 21
 Bou (bolet de)- 21
 Bovalar- 21
 Braf/Brafada [brafá]- 21
 Brancal: [brançal]- 21
 Brenaeta [brenaeta]- 21
 Brenar [brená]- 21
 Bres [brés]- 21
 Bresca [bréska]- 21
 Brescam [breskám]- 21
 Brida [brída]- 21
 Brisa [bríza]- 21
 Brisca [bríska]- 21
 Broma [bróma]- 21
 Brosquil- 21
 Brull [brúl]- 21
 Brulla[brúla]- 22
 Brullar [brulár]- 22
 Brullar-se [brulárese]- 22
 Brumit- 22
 Bufa [bufa]- 22
 Bufada [bufá]- 22
 Bufador [bufaðò]- 22
 Bufat [bufát]- 22
 Bugada [bugáða]- 22
 Bumbum*- 22
 Bunyol [bunòl]- 22
 Bureo- 22
 Burra [búra]- 22
 Burro [búro]- 22
 Burxanc [burxánk]- 22
 Burxar [burxá]- 22
 Buscall [buskál]- 22
 Busnada: [busná]- 22
 Buscarrò- 22
 Cabàs [kabás]- 23
 Cabasset del calderonet-23
 Cabdell [kabdelé]- 23
 Cabeça[kabésa]- 23
 Cabeçó [kabesò]- 23
 Cabestre [kabéstre]- 23
 Cabiró [kabiró]- 23
 Cabra [kábra]- 23
 Cabrit- Cabrida- 23
 Cabussó [kabusó]- 23
 Caduf [kadúf]- 23
 Cafis- 24
 Cagamandúrria *- Cagatacos *- 24
 Cagarera[kayaméra]- 24
 Cagarrita- 24
 Cagatacos*- 24
 Caguela *- 24
 Caguetes- 24
 Calabruixó [kalabruifò]- 24
 Calaix [kaláj]- 24
 Calar [kalá]- 24
 Calbot [kalβót]- 24
 Calcer [kalsé]- 24
 Calçeti [kalçeti]- 24
 Caldera [kalðéra]- 24
 Calderó [kalðerò]- 24
 Calderonet- 24
 Caldo [káldo]- 24
 Caletro*- 24
 Calitja [kalidza]- 24
 Calziné [kalziné]- 24
 Camalliga- 24
 Camarades [kamaráes]- 24
 Cama-seca- 24
 Camatimó [kamatimó]- 24
 Cambi [kámbi]- 24
 Camella [kaméla]- 24
 Camenya- 24
 Cameta [kaméte]- 24
 Camí de ferradura- 24
 Camí empedrat (real)- 25
 Campanarets*- 25
 Canadella[kanadéla]- 25
 Canalobre [kanalóβre]- 25
 Canasta [kanásta]- 25
 Canastró [kanastró]- 25
 Candela [kandéla]- 25
 Candir-se- 25
 Canella [kanéla]- 25
 Canyís [kanis]- 25
 Canquiller*- 25
 Cansalada [kansalá]- 25
 Cantal [kantát]- 26
 Cantalada[kantalá]- 26
 Cànter [kánte]- 26
 Canterer- 26
 Caparra[kapára]- 26
 Capçingle [kapsíngle]- 26
 Capçana [kapsána]- 26
 Capoll [kapól]- 26
 Capsigrany [kapfigran]- 26
 Capsot [kapsót]- 26

Capterra [kapteréra]- 26	Conillera [kuni'léra]- 32	Eixerri [ej'éri]- 36	Esperdigolat [asperðiɔlát]- 39
Caraguil-la*- 26	Coniximent [konj'ímént]- 32	Eixugamans [ej'fua máns]- 36	Esperó [əspəró]- 39
Caracollons!!- 26	Consevol [konsevol]- 32	Eixugar [ej'fuá]- 36	Espigó [əspiɣó]- 39
Caramull [karamúł]- 26	Consepat [kostípat]- 32	Emblanquinar [emblaŋkíná]- 36	Espígol [espiɣól]- 39
Caragol [karagól]- 26	Conxavar-se [konʃaβáirse]- 32	Embocinar-se- 36	Esplai [espláj]- 39
Cara-sol- 26	Coqueta- 32	Embolíc [embolík]- 36	Esporgar [esporɣá]- 39
Carbassa [karaβása, karβása]- 26	Coranta [koránta]- 32	Emfiteusi [emfíteusi]- 36	Espotrancat [aspotraŋkát]- 39
Carcàs [karkàs]- 27	Corbella [korbéla]- 32	Empall [empál]- 36	Esquellot[askełót]- 39
Carda [kárde]- 27	Corca [kórka]- 32	Empall [empál]- 36	Esquifet: [əskífít]- 39
Cardador- 27	Corcó [korkó]- 32	Empelt [empéłt]- 36	Esquilár [eskilár]- 39
Cardets [karðéts]- 27	Corca [kórka]- 32	Empeltar [empełtá]- 36	Esquinàs [eskinás]- 39
Carnestoltes [karnístóltes]- 27	Corder [korðé]- 32	Empixumar*- 36	Esquirol [əskiról]- 39
Carpit *- 27	Corfa [kórfa]- 32	Emplastre [empástre]- 36	Esquittlar [eskitiłá]- 39
Carquinyol [karkinól]- 27	Cormull [kormúł]- 32	Empollar [empołár]- 36	Esquitxar [eskiʃá]- 39
Carrafals [karafál]- 27	Cornixol [kornijól]- 32	Empriu [əmpríw]- 36	Estalzi [astalzí]- 40
Carrasca [karáska]- 27	Corpenta [korpénta]- 32	Empudegar [ampuðeɣá]- 36	Estamordit*- 40
Carraspera [karaspéra]- 27	Corralissa [koralísa]- 32	Encanar-se [aŋkanáirse]- 36	Estaquiroi [astakirót]- 40
Càrrega [káreɣa]- 27	Corriola [korióla]- 32	Encesa [ansésa]- 36	Estarnut [estarnút]- 40
Carrejadors [karedʒaðós]- 28	Corromput [korompút]- 33	Enclusa [aŋkrúza]- 36	Estenalles [estínalés]- 40
Carrejar [karejzá]- 28	Coscoll [koskól]- 33	Encondolir [aŋkoŋdolír]- 36	Esteva [astéva]- 40
Carretell [karatél]- 28	Coscórró [koskoró]- 33	Endenyar [endeŋá]- 36	Estirat [əstírat]- 40
Carròs [karós]- 28	Cossi- 33	Enfacetar [enfasiťá]- 36	Estiòres [estisóres estiróres]- 40
Carxot [karʃót]- 28	Cossinyogues [kosinoyes]- 33	Enfigar(se) [aŋfiɣáirse]- 36	Estómac [estómek]- 40
Casa de la Vila- 28	Costal [kostíł]- 33	Enfitat [amfiťá]- 36	Estorat [astorát]- 40
Cascall [kaskál]- 28	Costura [kostíra]- 33	Enfolgarse [eŋfołɣáirse]- 36	Estoreta [astoreťa]- 40
Casporro*- 28	Coteret- 33	Enfundat*- 37	Estornell [astomél]- 40
Cassalla *- 28	Crebassa [kriβása]- 33	Enganyifa [aŋɣaŋífa]- 37	Estorollar- 40
Casso * [kaso]- 28	Creixidera [kreiʃíðéra]- 33	Engegar [aŋdʒeɣá]- 37	Estrafalari [astrafalári]- 40
Cassola [kasóla]- 28	Cresol [krezół]- 33	Engerra [aŋdʒéra]- 37	Estral [astrál]- 40
Catinenc [katinénc]- 28	Cresp- 33	Engerreta [aŋdʒeťeta]- 37	Estrep [astrép]- 40
Catiusques *- 28	Crestó [krestó]- 33	Enrecordar [aŋrekordáirse]- 37	Entropesat [entropesát]- 40
Catret [katrét]- 28	Cristià [kristiá]- 33	Enrunar [anruná]- 37	Esvarar [azvará]- 40
Catxap [kaʃáp]- 28	Criva [kriβa]- 34	Ensendemà- 37	Eua [éwa]- 40
Catxo [káfɔ]- 28	Crivar [kriβár]- 34	Ensisam [ansizám]- 37	Faca- 41
Cavallet [kaβałét]- 28	Crugo*[krúgo]- 34	Ensomniar [ansomiá]- 37	Fadrí [fáðrí]- 41
Cavalló [kaβałó]- 28	Cucar[kuká]- 34	Entabutxar [entaβuťá]- 37	Falcat [falkát]- 41
Càvec- 29	Cuina [kújna]- 34	Entauladora [antawlaðóra]- 37	Falç [fáłs]- 41
Caxull [kaʃúłł]- 29	Cuixot [kujót]- 34	Entemenar [antemená]- 37	Falçó [fáłsó]- 41
Caxuller*- 29	Culero*- 34	Enterro [əntéro]- 37	Faldetes [faldétes]- 41
Caxullet- 29	Cullera de pastor- 34	Entomar [antomá]- 37	Faldriguera- 41
Cell [séł]- 29	Cullereta [kuleréta]- 34	Entreví [entreβí]- 37	Falsa [fálsa]- 41
Celler [sełé]- 29	Cup [kúp]- 34	Enyorar (dial) [aporá]- 37	Falsa volta- 41
Cementeri [sementéri]- 29	Cuquello[kukélo]- 34	Era [éra]- 37	Falzia [falsiɣa]- 41
Cepet [sepét]- 29	Cutxamander[kuťamandé]- 34	Erada [erá]- 37	Farcidura [fasiðúra]- 41
Cèrcol [sérkoł]- 29	Dalla[dála]- 34	Erm [érm]- 37	Farcir [fasí]- 41
Cerro [séro], fer- 29	Debades [deβádes]- 34	Enterra [anterra]- 37	Fardatxo [farðáfɔ]- 41
Cingla [síŋgla]- 29	Debanadores [demaŋaðóres]- 34	Envescar: [aŋviská]- 37	Farfallós [farfáłós]- 41
Cingle [síŋgle]- 29	Deler [delé]- 34	Esbarrar [azbará]- 37	Farga- 41
Cinturó [santuró]- 29	Delme [délme]- 34	Esbarrar-se- 37	Farina [farína]- 41
Cirer [siré]- 29	Demés [demés], los- 34	Esbocat*- 37	Farinetes [farinétes]- 41
Cirer de pastor- 29	Dengú [diŋgú]- 35	Esbrafar [azbrafá]- 37	Farol [faról]- 41
Cistella- 30	Dengue [dénge]- 35	Esbroquellar [azbrokełá]- 37	Fartera- 41
Cisterna- 30	Dental- 35	Escalfit*- 37	Farum/Ferum- 41
Citral [sitráł]- 30	Desempellucar*- 35	Escamarra [askamara]- 38	Fatiller [fetíłé]- 41
Citrons [sitróns]- 30	Desfargalat [desfarɣalát]-35	Escamarrat- 38	Fato- 41
Civera [sivéra]- 30	Desfilagarxar - [desfilayarʃár]- 35	Escapçar [askapsá]- 38	Fatxa [fáʃa]- 42
Clafoll [klafól]- 30	Desgavell [dezɣaβéł]- 35	Escarabitxa [askaraβíʃa]- 38	Fava [fáβa]- 42
Claper [klapé]- 30	Desguàs [dezɣwás]- 35	Escardar [askarðá]- 38	Feina [faéna]- 42
Clapir [klapí]- 30	Desimbolt [dezembółt]- 35	Esclafit [asklafít]- 38	Feixa [féiʃa]- 42
Clapissa [klapísa]-30	Desperdigolat - [desperðiɔlát]- 35	Esclofollar [esklofołá]- 38	Fenàs [fenás]- 42
Clasquimoll *- 30	Despistat [despistát]- 35	Escollonar-se*- 38	Fenassar- 42
Clatell [klatél]- 30	Despitrilat [despitrilát]- 35	Escolumbrar [askolumbrá]- 38	Fenoll- 42
Clau [kláw]- 30	Despús-ahir- 35	Escopetejat [askopetedzá]- 38	Ferraja*- 42
Clavill [klavíł]- 30	despús –demà- 35	Escopins- 38	Ferramenta- 42
Clavilla: [klavíla]- 30	Deu [déw]- 35	Escopinyà [eskupiná]- 38	Ferrer- 42
Cleca [kléka]- 30	Devesa [deβéza]- 35	Escridassar [əskriðəsá]- 38	Ferros [féros]- 42
Clos [klós]- 30	Diarrea [diaréra]- 35	Escurador [askuraðó]- 38	Fesols i aròs- 42
Coberta [kuβérta]- 30	Dijuna [dižuna]- 35	Esgambi [azgámbi]- 38	Figa [fiɣa]- 43
Coc [kók]- 30	Dimats (dimarts)- 35	Esgarranyada [azgarañá]- 38	Figa flor [fiɣafló]- 43
Còdol [kóðul]- 31	Diners [dínés]- 35	Esgarrap [azgaráp]- 38	Figa de pala- 43
Cofí [kofí]- 31	Dingú [diŋgú]- 35	Esgarrar [azɣará]- 38	Figuera [fiɣéra]- 43
Cogoma [koɣóma]- 31	Disfici [disfisi]- 35	Esgarrifar [ezɣarifár]- 38	Figues albardades [albarðádes]- 43
Cogullada [koɣulá]- 31	Divorci [diβór]- 35	Esglai [azyláj]- 38	Filagartxo *- 43
Coixinet [kojsinét]- 31	Domenge [doméŋdʒe]- 35	Esglaiat [azylaját]- 38	Filat [filát]- 43
Colimbela *- 31	Domés [domés]- 35	Esme [ézme]- 38	Fil d'aram- 43
Colla [kóla]- 31	Dorondó- 35	Esmorsar [armosár azmorzá]- 38	Filosa [filóza]- 43
Collà [kwalá]- 31	Dovelles [doβéles]- 35	Espadella [aspaðéla]- 38	Fita [pedrafíta]- 43
Collera [koléra]- 31	Dreeca [dreséra]- 35	Espai [espláj]- 38	Flare [fláre]- 43
Collir pedra- 31	Dropo [drópo]- 35	Espala [espála]- 38	Fleitera [flejťera]- 43
Coma- 31	Dula [dúla]- 35	Espalot- 38	Floronco [floróŋko]- 43
Comboi [kombói]- 31	Eixabegó- 36	Espardenyada [asparðeŋá]- 38	Folgar [fołɣá]- 43
Comparativa *- 31	Eixam [ej'ám]- 36	Esparreguera (Espaneguera)- 38	Follar [fołá]- 43
Comptador [kontadó]- 31	Eixarcolar [əiʃərkolá]- 36	Espelma [aspéłma]- 39	Fontanella [fontanéla]- 44
Comú [komú]- 32	Eixerit: [aj'jerít]- 36	Espenta [aspénta]- 39	Forc [fórk]- 44

Forca [fórka]- 44
 Forcat [forkát]- 44
 Forn- 44
 Forn de calç- 44
 Forquetes [forkétes]- 44
 Forrellat [forelát]- 45
 Forroll [foról]- 45
 Fotre [fótre]- 45
 Frassada [flasá]- 45
 Fre- 45
 Fréstec [fréstek]- 45
 Frito*- 45
 Fumadetes [fumaétes]- 45
 Fura [fúra]- 45
 Furga [fúrya]- 45
 Furment [formént]- 45
 Fus [fús]- 45
 Gaburro*- 46
 Gafarró [gafaró]- 46
 Gaiato [gajáto]- 46
 Gairó (de) [deyájró]- 46
 Gallet [galét]- 46
 Galliner [galíné]- 46
 Galtada [galtá]- 46
 Gangalla [ganǵála]- 46
 Ganivet [ganiβét]- 46
 Ganxos [gáñfos]- 46
 Ganyolar- 46
 Garatge [garátj]- 46
 Garba [gárβα]- 46
 Garbell [garβél]- 46
 Garganxó [garganǵò]- 46
 Gàrgola [gáryol]- 46
 Garrama [garáma]- 46
 Garramanxo [garamánǵo]- 46
 Garranda [garánda]- 46
 Garranxo [garánǵo]- 46
 Garrejar [gareǵá]- 47
 Garró [garó]- 47
 Garrofi [garofí]- 47
 Garrotera [garotéra]- 47
 Garsa- 47
 Garxo [gárǵo]- 47
 Garçat- 47
 Garullo [garúlo]- 47
 Gat cervical- 47
 Gatell [gatél]- 47
 Gatellar [gatelà]- 47
 Gatera [gaterá]- 47
 Gavatxo [gabaǵò]- 47
 Gavella [gabaéla]- 47
 Gebra [gébrea]- 47
 Genoll [ǵjinól]- 47
 Gentilles [ǵjentíles]- 47
 Giner [ǵjiné]- 47
 General [ǵjinerá]- 47
 Gipó [ǵjipó]- 47
 Gírgola [zíryola]- 47
 Girigonsa [ǵjiriyónsa]- 47
 Gitar-se [ǵjításe]- 47
 Gleva [gléβα]- 47
 Golfes- 47
 Gorró [goró]- 47
 Gorroneira [goronéra]- 47
 Gossa [gósa]- 48
 Gossets [goséts]- 48
 Graciosa- 48
 Graelles [graéles]- 48
 Graner [grané]- 48
 Granera [granéra]- 48
 Granet- 48
 Grapes [grápes]- 48
 Grillat- 48
 Gronsar [gronǵá]- 48
 Guantada [gwantá]- 48
 Guaret [gwarét]- 48
 Guiloipo [gilópo]- 48
 Guinyot- 48
 Guit- 48
 Guixassos [ǵíǵsos]- 48
 Haig- 49
 Hasta*- 49
 Herba colera- 49
 Hòmens jóvens(homes joves)- 49

Home dels nassos- 49
 Hora- 49
 Jagant [ǵayánt]- 49
 Joca [ǵóka]- 49
 Jòneg [ǵjónék]- 49
 Jornal [ǵjorná]- 49
 Jornal de vila- 49
 Jou [ǵjów]- 49
 Joves [ǵjóbés]- 49
 Jugador [ǵjuaǵó]- 49
 Llacuna [lakúna]- 50
 Lladre [láǵre]- 50
 Llaganya [lagána]- 50
 Llambrenc [lambrenǵk]- 50
 Llana [lána]- 50
 Llançadora [lansáǵóra]- 50
 Llançol: [lansól]- 50
 Llangosto [lanǵósto]- 50
 Llanternes [lanterné]- 50
 Llàntia [lántia]- 50
 Llar de foc- 50
 Llargvistes*- 51
 Llavor [láó]- 51
 Lledriguera [ledriyéra]- 51
 Llegona [láóna]- 51
 Llegonet [laónet]- 51
 Llenguanissa- 51 [lenǵwanísa]- 51
 Lleit(arc.) [léjt]- 51
 Lleit de pot- 51
 Llençol [lansól]- 51
 Llentuga [lentúǵa]- 51
 Llépol [lépol]- 51
 Llerg: [lérk]- 51
 Llesca [léska]- 51
 Lleus [léws]- 51
 Llevat [lévát]- 51
 Llibrell [librél]- 51
 Llicós [líksó]- 51
 Llidoner [lidónér]- 51
 Limonada [límoná]- 51
 Llindar [lindá]- 52
 Lliura [líwra]- 52
 Llomello [lomélo]- 52
 Llosco [lósko]- 52
 Llotja [lǵǵja]- 52
 Lluís- 52
 Lluna- 52
 M'haig- M'he- 53
 Macip [masíp]- 53
 Maçà, Al [massá]- 53
 Magre [máyre]- 53
 Maio*- 53
 Mala- 53
 Malcregut- 53
 Malea[maléa]- 53
 Malesa[maléza]- 53
 Malfainer [malǵajné]- 53
 Mall [mál]- 53
 Mançanilla- 53
 Mandonguilla- 53 [mandonǵíla]- 53
 Maneres- 53
 Mànic[mánik]- 53
 Màniga [mániya]- 53
 Manobré [menóbré]- 53
 Manoll [manól]- 54
 Manronà*- 54
 Manrubio- 54
 M'apaix*- 54
 Mantecado*- 54
 Mantornar [mantorná]- 54
 Mantós- 54
 Maquinaeta- 54
 Mardà [marǵá]- 54
 Màrfega [márfiya]- 54
 Marge [márdǵe]- 54
 Marraco- 54
 Marro- 54
 Masos- 54
 Massetja[maséǵja]- 54
 Matafaluga [matafahúya]- 55
 Matalàs [mataláp]- 55
 Matalasser [matalapé]- 55
 Matança [matánsa]- 55
 Mataquiros- Matacabris- 55

Matxo [máǵo]- 55
 Matxucar- 55
 Maular [mawlá]- 55
 Mec (Fer el)- 55
 Mecago'n*- 55
 Melis- 55
 Menescal [meneskál]- 55
 Me'n folgo- 55
 Menjar [minǵá]- 55
 Merla [mérla]- 55
 Mesdiada [mizdiáǵa]- 55
 Mesura [mezúra]- 55
 Meua- Teua- Seua- 55
 Micromina*- 55
 Miques- 56
 Moixama [mujǵama]- 56
 Moixell [mujǵél]- 56
 Moixonar [moǵjoná]- 56
 Moliment [molimén]- 56
 Momos- 56
 Moltó [moitó]- 56
 Molló [moló]- 56
 Mondongo[mondónǵo]- 56
 Moniato [moniáto]- 56
 Monyo [móyo]- 56
 Monyica [monika]- 56
 Moro [móro]- 56
 Morral [morál]- 56
 Morralla- 56
 Morranderes- 56
 Morro, fer- 56
 Morruda- 56
 Morter- 56
 Mos- 57
 Mosca de matxo- 57
 Mostillo[mostílo]- 57
 Mostra[móstra]- 57
 Motle [móle]- 57
 Mudar-se- 57
 Mul-mula [múl]- 57
 Munyir [muní moní]- 57
 Mussol[musól]- 57
 Mustaçaf- 57
 Mustela- 57
 Nafar- 58
 Nanya (Llenya) [néna]- 58
 Nevera- 58
 Nisprer [nispré]- 58
 Nosaltes [nátros]- 58
 Nuc [núk]- 58
 Nugar [nuǵá]- 58
 Núgol [núyol]- 58
 Nyauere o nyaver [návwe, navé]- 58
 Ofegar [awfeyár]- 58
 Oliva [olíβα, awlíβα]- 58
 Olla[ǵla]- 58
 Ombria [ombria]- 58
 Onça [ónsa]- 59
 Orba[ǵrba]- 59
 Ordi- 59
 Orellera- 59
 Orelló- 59
 Oró [oró]- 59
 Oroneta [oronéta]- 59
 Orri, A[ǵri]- 59
 Ortiga [ortiya]- 59
 Ou estrellat- 59
 Ovella [obéla]- 59
 Pala- 60
 Palmito [palmito]- 60
 Palometa [palométa]- 60
 Palpons, A [a palpóns]- 60
 Pallarofa [palárafá]- 60
 Pallissa [palísa]- 60
 Pallús [palús]- 60
 Pampa- 60
 Panfigo- 60
 Panical [panikát]- 60
 Panís- 60
 Panissar- 60
 Panolla[panóla]- 60
 Panollo*- 60
 Panxa [pánǵa]- 60
 Pany- 60

Pardal [parǵál]- 60
 Paret [parét]- 60
 Passera [paséra]- 60
 Pastell [pastél]- 60
 Pastador [pastaǵó]- 60
 Pastera [pastéra]- 61
 Pasterada [pasterà]- 61
 Pastís[pastís]- 61
 Pastor- 61
 Pataca [patáka]- 61
 Patacons [patakóns]- 61
 Patafiga*- 61
 Pater [pàte]- 61
 Pati- 61
 Patracol [patrakól]- 61
 Patxorra[paǵóra]- 61
 Peanya- 61
 Pebràs [pebrás]- 61
 Peçons [pesóns]- 61
 Pedra [péǵra]- 61
 Pedra d'esmolar- 61
 Pedrafita- 62
 Pedregall [pedreyál]- 62
 Pedrenyera- 62
 Pedrera [pedréra]- 62
 Pedrís [pedrís]- 62
 Pelendengues[pelendénǵes]- 62
 Pendaratxo*- 62
 Pendís- 62
 Pera [péra]- 62
 Peraire- 62
 Perets- 62
 Pernil [perní]- 63
 Perol [peról]- 63
 Perpal [perpál]- 63
 Perres- 63
 Pessebre- 63
 Perxa- 63
 Perxe [péǵxi]- 63
 Pet- 63
 Petrolenc*- 63
 Pic- 63
 Pica[píka]- 63
 Picaport[pikapórt]- 63
 Picola [pikóla]- 63
 Picoleta- 63
 Piga- 63
 Pigota[pigóta]- 63
 Piló- 64
 Pilotes de Carnestoltes- 64
 Pinxo [pínǵo]- 64
 Pito/pita- 64
 Pitorro- 64
 Pitral[pitrál]- 64
 Pitxer [piǵé]- 64
 Pitxerull [peǵerúla]- 64
 Pitxulí*- 64
 Pixacà[píǵaká]- 64
 Pixorell [paǵjaréla]- 64
 Platerets- 64
 Plom[plóm]- 64
 Podar[poǵá]- 64
 Poliol [poliǵt]- 64
 Polligana [poliyána]- 64
 Polseguera[połseyéra]- 65
 Porcl[ǵrkl]- 65
 Porc senglar- 65
 Porca- 65
 Porcell[porséla]- 65
 Porgador- 65
 Porgueres- 65
 Porra (Fer)- 65
 Portell [portél]- 65
 Portera- 65
 Pos (puix, doncs)- 65
 Pou [pów]- 65
 Poval [poǵál]- 65
 Prens- 65
 Préssec [préseck]- 65
 Presseguer [preseǵé]- 65
 Prigó: Peiró [priyó]- 65
 Prigonet- Peironet [priyonét]- 66
 Primala- 66
 Primentó [primentó]- 66

Prompte [prónte]- 66	Rossegada [rosejá]- 70	Suja[súɟa]- 75	Viri*- 81
Provessó [proβesó]- 66	Rossegar [rosejá]- 70	Suriaca [suriáka]- 75	Virmen [bímen]- 81
Prunyó [prunó]- 66	Rossegó [rosejó]- 70	Tacons- 75	Virugi*- 81
Publicata- 66	Rostoll [rostól]- 71	Tafarra[tafára]- 75	Vosaltres [vátros]- 81
Pudent[puðén]- 66	Rubiol [ruβió]- 71	Taleca[taléka]- 75	Vritat- Virtat [bírtét]- 81
Puig [púɟ]- 66	Ruc [rúk]- 71	Talecada [taléká]- 75	Xafarder[ɟáfardé]- 81
Pujant- 66	Ruera- 71	Talibòs- 75	Xalera[ɟaléra]- 81
Pujar [pujzá]- 66	Ruga (rua)- 71	Taló [taló]- 75	Xalma [ɟálma]- 81
Pugó [puó]- 66	Sabatera- 71	També [tamé]- 75	Xansa [ɟánsa]- 81
Puput [putpút o puppút]- 66	Sabó [saβó]- 71	Tancat- 76	Xaparrut- 81
Putxola [puɟóla]- 66	Saboc[saβók]- 71	Tapanta- 76	Xapó [ɟapó]- 81
Quadra- 67	Saborija [saβoridʒa]- 71	Taraganya[tarayána]- 76	Xapurjar- 81
Quartina [kwartína]- 67	Sacsà [saksá]- 71	Tarirot*- 76	Xarnego [ɟaméyo]- 81
Quirdar (cridar) [kriðá]- 67	Sacsó [saksó]- 71	Tarró [taró]- 76	Xaruga[ɟarúga]- 81
Quixal [kiɟál]- 67	Safa- 71	Tascó [taskó]- 76	Xascat[ɟaskát]- 81
Rabasta[raβásta]- 67	Safareig [safaréɟ]- 71	Tat- 76	Xasco [ɟasko]- 81
Rabera[raβéra]- 67	Safranòria[safrańòria]- 71	Tatos, fer- 76	Xeic [ɟéjk]- Xeica [ɟéjka]- 81
Rabosa[raβósa]- 67	Sagal- 71	Tau [táw], Fer el- 76	Xicuelo- 82
Racer [rase]- 67	Sainete*- 71	Taulell [tawélé]- 76	Xino xano*- 82
Rader (vulg.) [radé]- 67	Sala de la Vila- 71	Teia[téa]- 76	Xirnelo*- 82
Ràfec[ráfet]- 67	Salera [sałéra]- 71	Templat/templada- 76	Xirràs- 82
Raíl [araíl]- 67	Sangarrinà- 71	Terrat [terát]- 76	Xirolites- 82
Ramal[ramát]- 67	Santandonada- 71	Tete/teta- 76	Xiton- 82
Ramassada- 67	Santet- 71	Teulada [tewlá]- 76	Xixa- 82
Rancallós- 67	Sapi!*- 71	Timó- 77	Xoriç- xoris [ɟoris]- 82
Randa- 67	Sarabastall[sarabastál]- 71	Timonet- 77	Xorrera- 82
Rapé- 67	Saragall[sarayál]- 71	Tinella [tinéla]- 77	Xorrit [ɟorrit]- 82
Ras- 67	Sarauells[saraywéls, sarawéls]- 72	Tiràs [tirás]- 77	Xoto [ɟóto]- 82
Rascanyada- 67	Sargantanya [sarɟantána]- 72	Tisells*- 77	Xulet [ɟulét]- 82
Raspall- 67	Sària[sària]- 72	Toll [tó]- 77	Xulla [ɟúla]- 82
Rastell- 67	Sarió[sarió]- 72	Tonell- 77	Xumar [ɟumár]- 82
Rata cellarda- 67	Sarró- 72	Topetar- 77	Xumenera [ɟumenéra]- 82
Rata panada- 67	Sarrompa[sarómpa]- 72	Topí [topí]- 77	Xuplar [ɟuplá]- 82
Rata penada- 67	Sasina [sasina]- 72	Torn [tórn]- 77	
Ratolina- 67	Sauló [sawló]- 72	Tornar solsiades- 77	Era de Víctor de Sucarró- 83
Reates- 67	Secallós [sekalós]- 72	Torrelló- 77	Màquina de batre Sant Josep- 83
Reble [réble]- 68	Sedàs[seðás]- 72	Torreta, A la- 77	
Rebombori[rebombóri]- 68	Segall[seyál]- 72	Torrolla- 77	Eines i ferramentes (Mas Vell)- 84
Rebost- 68	Segar- 72	Tosca [tóska]- 77	Eines i ferramentes (Mas Vell)- 85
Rebotons- 68	Segí[sezí]- 72	Tòtil [tòtil]- 77	
Recapte [rekápte]- 68	Sellarda*- 72	Tova [tóba]- 77	El Forcat – 86
Rector [retó]- 68	Sembar- 72	Tràfec [tráfek]- 77	Parts del Mas- 87
Recuina- 68	Sembar a xorret- 73	Traiga [trájya]- 78	
Redell- 68	Sèmola- 73	Trava [trába]- 78	Índex de paraules- 88-93
Redó [redó]- 68	Senderi[sendéri]- 73	Trell*- 78	Contraportada- 94
Regnes- 68	Sènia [sènia]- 73	Trencatafarres*- 78	
Reigirar [reizirá]- 68	Serp- 73	Trespon- 78	
Reijola [rejzóla]- 68	Serra- 73	Trespondre [trespóndre]- 78	RECEPTES DE CUINA
Reixos[réjós]- 68	Serreta- 73	Tretzenaes *- 78	- Ametllats- 14
Rella[réla]- 68	Serrut [serút]- 73	Triança [triánsa]- 78	- Ametlles ronyoses- 14
Rellampec[relámpek]- 68	Serrutx[serúɟ]- 73	Trill [tríl]- 78	- Arrop- 15
Rellissar[relísá]- 68	Serverols*- 73	Tripons- 78	- Bunyols- 22
Rellonge [relóɟɟe]- 68	Ses- 73	Trola*- 78	- Carn masovera- 23
Rem[rém]- 68	Setrill [setríl]- 73	Tropell [troπέl]- 78	- Caragols- 26
Remei [raméj]- 68	Sinaues [sináywes o sináwes]- 73	Truja[trúja]- 78	- Carquinyols- 27
Reng [réɟk]- 68	Singlot [singlót]- 74	Trull [trúl]- 78	- Coca celestial- 30
Renec[renék]- 68	Sinyó [sinó]- 74	Tufo- 78	- Coca de Codony- 31
Rengló- 68	Sisquera (cast)- 74	Ullal [ulál]- 79	- Collà- 31
Repixar [repiɟá]- 68	Sixanta [siɟanta]- 74	Ullastre [uástre]- 79	- Coqueta de Sant Antoni- 32
Repost [rebóst]- 68	Sobrellom- 74	Vaca [báka]- 79	- Fesols i arròs- 42
Retortilló- 68	Sobrassada [sofrasá]- 74	Vaqueta [bakéta]- 79	- Figs albardades- 43
Revés [ravés]- 69	Socó [sokló]- 74	Vedaler- 79	- Frito- 45
Revolic [reβolík]- 69	Sofregit [sufriɟit]- 74	Vedat- 79	- Guixassos- 48
Ribàs- 69	Solament [solamén]- 74	Velló [beoló]- 79	- Miques- 56
Rinyó [rińó]- 69	Solana- 74	Vencill [bensíal]- 79	- Mostillo- 57
Riscla- 69	Solatge [soláze]- 74	Vent [bén]- 80	- Pastissos- 61
Risclé [rískle]- 69	Solc[sólk]- 74	Ventar [bentá]- 80	- Pilotes Carnestoltes- 64
Risp/rispa- 69	Soligot[soliɟót]- 74	Ventre [béntre]- 80	- Recapte- 68
Rodet- 69	Solispassa- 74	Verderol [berðeról]- 80	- Rollets d'aiguardent- 69
Rogall [royál]- 69	Solsida- 74	Verdim*- 80	- Sèmola- 73
Rogle [róyle]- 69	Soll [sóal]- 74	Vereno[beréno]- 80	- Tarró- 76
Roín- 69	Somanta [sumánta]- 74	Verma [béɟma]- 80	- Truita de guixassos- 78
Roll- 69	Somerí- 74	Verre [béri]- 80	- Vaquetes amb llangostins
Rollets- 69	Sompo- 74	Veure [vóre]- 80	
Romana- 69	Sonar- 74	Via(fer)- 80	
Romanços[románsos]- 69	Soqueta- 74	Vidriola [biðrióla]- 80	
Romer[romé]- 69	Sorgir [surɟí]- 75	Vila (casa de la)- 80	
Romeria- 70	Sorromostro- 75	Vilero- 80	
Romiguera [romiyéra]- 70	Sòria [sória]- 75	Vimen [bímen]- 80	
Ronsal- 70	Sorier/a- 75	Vinblanc- 80	
Ronso, ronser, fer el- 70	Sort [sórt]- 75	Vinyíol*- 80	
Rosca- 70	Sostovar [sostová]- 75	Vinvar [bimbá]- 80	
Rosent [rozén]- 70	Sovint [soβín]- 75	Vions [bións]- 81	
Ròssec [rósek]- 70	Subhasta- 75		

ÍNDEX D'IL·LUSTRACIONS

- Portada- 1
Carta Pobra Catí- 3
Mapa comarcal P. València- 4
Mapa l'Alt Maestrat- 5
Mapa València septentrional- 6
Mapa València- 7
Abadejo[αβαδέζο]- 10
Abadía [αβαδία]- 10
Abella [αβέλα]- 10
Abellerol[αβαλερόλ]- 10
Abeurador[αβευραδό]- 10
Afollar[αφολλά, φολλά]- 11
Agostera[αγostíρα]- 11
Aigua [áywa]- 11
Aixadella[ajáðélla]- 12
Aixol [ajól]- 12
Aladre- 12
Albardó [albardó]- 12
Alera [aléra]- 13
Aliacrà [aliakrá]- 13
Allioli [alíoli]- 13
Almadrado*- 13
Ametla [améla]- 13
Arcussó* [askursó]- 14
Argadells [arɣaðéls]- 14
Argelaga: [arɣiláɣa]- 15
Αριζό [arisó]- 15
Arrop [aróp]- 15
Arrova [róve]- 15
Assagador [aseyaðó]- 15
Aubelló- Albelló [alβeló]- 16
Avarca [abárke]- 16
Avellà [abeλané]- 16
Avespa [abéspa]- 16
Bacó [bakó]- 17
Banasto [bənásto]- 17
Bancal [banɣkál]- 17
Barcellona [barséla]- 17
Barraca [baráka]- 18
Barral [barát]- 18
Baso [bázo]- 18
Bassa [bása]- 18
Bassiol [basiól]- 18
Batall- 19
Batre- 19
Boix [bój]- 19
Boç [bós]- 20
Boja [bóza]- 20
Borrego [boréɣo]- 20
Botifarra[botifára]- 21
Brançal: [branɣkál]- 21
Brescam [breskám]- 21
Brull [brúl]- 21
Bunyol [bunól]- 22
Burro [búro]- (2)- 22
Cabàs [kabás]- 23
Cabestre [kabéstre]- 23
Cabra [kábra]- 23
Cabrit- Cabrida- 23
Caduf [kadúf]- 23
Cagarnera[kayarnéra]- 24
Caldera [kalðéra]- 24
Cama-seca- 24
Campanarets*- 25
Canyís [kanís]- (2)- 25
Cansalada [kansalá]- 25
Cànter [kánte]- 26
Capçana [kapsána]- 26
Caramull [karamúl]- 26
Carbassa [karaβása, karβása]- 26
Carda [kárðe]- 27
Carnestoltes [karnistóletes]- 27
Carquinyol [karkinjól]- 27
Carrafals [karafál]- 27
Carrasca [karáska]- 27
Carrejadors [karedzadós]- 28
Casa de la Vila- 28
Cassola [kasóla]- 28
Catret [katrét]- 28
Cavallet [kaβalét]- 28
Càvec- 29
Cepet [sepét]- 29
Cingla [sínɣla]- 29
Cirer [siré]- 29
Cirer de pastor- 29
Cisterna- 30
Claper [klapé]- 30
Coc [kók]- (2)- 30-31
Collà [kwalá]- 31
Collera [koléra]- 31
Comptador [kontadó]- 31
Conillera [kuni.léra]- 32
Coqueta- 32
Corbella [korbéla]- 32
Corralissa [koralísa]- 32
Coscoll [koskól]- 33
Cossi- 33
Coteret- 33
Cresol [krezó]- 33
Cuixot [kujól]- 34
Cuquello[kukélo]- 34
Dalla[dála]- 34
Debanadores [demanaðóres]- 34
Delme [déme]- 34
Desguàs [dezywás]- 35
Devesa [deβéza]- 35
Dovelles [dobéles]- 35
Eixam [ejám]- 36
Enclusa [anɣrúza]- 36
Engerra [anɣéra]- 37
Ensisam [ansizám]- 37
Era [éra]- 37
Erm [érm]- 37
Escarabitxa [askaraβítɣa]- 38
Espadella [aspaðéla]- 38
Espelma [aspélma]- 39
Espígol [espíɣol]- 39
Esquilar [eskilár]- 39
Esquirol [əskiról]- 39
Estenalles [estínáles]- 40
Estisores [estisóres estiróres]- 40
Estornell [astornél]- 40
Estral [astrál]- 40
Falç [fáls]- 41
Falsa volta- 41
Farcidura [fasiðúra]- 41
Farol [faról]- 41
Fenassar- 42
Ferros [féros]- 42
Fesols i arròs- (3)- 42
Figuera [fiyéra]- 43
Figues albardades [albardádes]- 43
Fita [pedrafita]- 43
Fleitera [fleitéra]
Fontanella [fontanéla]- 44
Forca [fórka]- 44
Forcat [forkát]- 44
Forn- 44
Forn de calç- 44
Forrellat [forelát]- 45
Fre- 45
Frito*- 45
Furga [fúrya]- 45
Gafarró [gafaró]- 46
Ganxos [gánɣos]- 46
Gatellar [gatelà]- 47
Gavella [gabéla]- 47
Goronera [goronéra]- 47
Gossets [goséts]- 48
Guaret [gwarét]- 48
Guinyot- 48
Guixassos [ɣifásos]- 48
Herba colera- 49
Jou [džów]- 49
Llacuna [lakúna]- 50
Llana [lána]- 50
Llançadora [lansaðóra]- 50
Llar de foc- 50
Llegona [laóna]- 51
Llenguanissa- 51 [leɣɣwanísa]- 51
Llibrell [librél]- 51
Llindar [lindá]- 52
Llomello [lomélo]- 52
Lluna- 52
Macip [masíp]- 53
Maça, Al [massá]- 53
Maio*- 53
Mançanilla- 53
Manrubio- 54
Maquineta- 54
Marge [márdɣe]- 54
Masos- 54
Massetja[masédɣa]- 54
Matança [matánsa]- 55
Matxo [máɣo]- 55
Merla [mérla]- 55
Mesura [mezúra]- 55
Miques- 56
Moniato [moniáto]- 56
Morrall [morál]- 56
Morter- 56
Mosca de matxo- 57
Mostillo[mostílo]- 57
Mussol[musól]- 57
Mustaçaf- 57
Nevera- 58
Oliva [olíɣa, awlíɣa]- 58
Ombria [ombria]- 58
Ordi- 59
Orellera- 59
Oró [oró]- 59
Oroneta [oronéta]- 59
Ortiga [ortíɣa]- 59
Ovella [obéla]- 59
Panís- 60
Panolla[panóla]- 60
Pastís[pastís]- 61
Pastor- 61
Pebràs [pebrás]- 61
Pedrafita- 62
Pedregall [pedreyál]- 62
Peraire- 62
Perets- 62
Pernil [pernil]- 63
Pic- 63
Pica[píka]- 63
Picaport[pikapórt]- 63
Piló- 64
Pilotes de Carnestoltes- 64
Pitxerull [peɣerúl]- 64
Porc senglar- 65
Portera- 65
Pou [pów]- 65
Prigó: Peiró [priyó]- 65
Prigonet- Peironet [priyonét]- 66
Provesó [proβesó]- 66
Publicata- 66
Pugó [puó]- 66
Puput [putút o puprút]- 66
Rabera[raβéra]- 67
Rabosa[raβósa]- 67
Recapte [rekápte]- 68
Rella[réla]- 68
Risclé [rískle]- 69
Rollets- 69
Romana- 69
Romer[romé]- (2)- 69
Romeria- (2)- 70
Romiguera [romiyéra]- 70
Rossegada [roseɣá]- 70
Rostoll [rostól]- 71
Saborija [saβoridɣa]- 71
Safareig [safariɣ]- 71
Sarauells[saraywéls, sarawéls]- 72
Sària[sària]- 72
Sarró- 72
Sedàs[seðás]- 72
Segar- 72
Sèmola- 73
Sènia [sénia]- 73
Serp- 73
Setrill [setríl]- 73
Sinaues [sináywes o sináwes]- 73
Sobrassada [sofrasá]- 74
Solsida- 74
Soll [sól]- 74
Soqueta- 74
Subhasta- 75
Suriaca [suriáka]- 75
Tacons- 75
Tafarra[tafára]- 75
Tancat- 76
Tapana- 76
Tarró [taró]- 76
Timonet- 77
Torn [tórn]- 77
Tornar solside- 77
Torreta, A la- 77
Traiga [trájɣa]- 78
Triança [triánsa]- 78
Trill [tríl]- 78
Truitat[trújta]- 78
Trull [trúl]- 78
Ullal [ulál]- 79
Vaqueta [bakéta]- 79
Vencill [bensíl]- 79
Vent [bén]- 80
Ventar [bentá]- 80
Verderol [berðeról]- 80
Vilero- 80
Vions [bións]- 81
Xalma [ɣáɣma]- 81
Xoriç- xoris [ɣoris]- 82
Xoto [ɣóto]- 82
Xulla [ɣúla]- 82
Era de batre- 83
Màquina de batre- 83
Eines i ferramentes- 84-85
El Forcat- 86
Parts del Mas- 87
Contraportada- 93

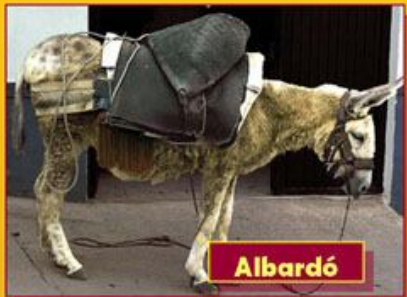
Aladre

Vions

Trill

Albardó

Romeria

Rabera

Mas de Puig

**Per Joaquim Carbó Miralles,
cronista oficial de Catí**

Publicata

Prigonet Trencat

Portera

Pou

Barraqueta de pastor

Recapte

Matxo

Llacunes

Llotja